

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Diplomová práce

**Berlínský herec Hermann Vallentin
v Moravské Ostravě**

Bc. Lenka Schreiberová

Katedra divadelních a filmových studií

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Štefanides

Studijní program: Teorie a dějiny dramatických umění

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Berlínský herec Hermann Vallentin v Moravské Ostravě* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci 7. prosince 2015

.....

podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své práce Doc. PhDr. Jiřímu Štefanidesovi za jeho cenné a inspirativní rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů PhDr. Vladimíru Kaiserovi z Archivu města Ústí nad Labem, panu Lic. Phil. Ursovi Kaiserovi ze Schweizerische Theatersammlung v Bernu, Mgr. Lence Černíkové, Ph. D. z Ostravského muzea a pracovníkům Archivu města Ostravy.

Obsah

Úvod.....	5
1. Životopis Hermanna Vallentina	22
2. Hermann Vallentin a film.....	29
3. Mährisch Ostrau – Moravská Ostrava.....	33
3. 1. Německé obyvatelstvo v Moravské Ostravě	33
3. 2. Německé divadelnictví na Ostravsku	36
4. Dramaturgie a soubor Deutsches Theater Mährisch Ostrau	40
5. Vallentinovy ostravské role.....	48
5. 1. Největší ostravské role	50
5. 2. Vallentin jako představitel starších důstojných mužů	59
5. 3. Vallentin komikem.....	63
5. 4. Role v českém repertoáru.....	65
6. Herectví Hermanna Vallentina	68
7. Ostravské režie Hermanna Vallentina.....	71
8. Klub českých a německých divadelních pracovníků – demokratická aktivita Hermanna Vallentina	75
Závěr.....	81
Přílohy	85
<i>Soupis rolí Hermanna Vallentina v Deutsches Theater Mährisch Ostrau .....</i>	<i>85</i>
<i>Soupis režii Hermanna Vallentina v Deutsches Theater Mährisch Ostrau.....</i>	<i>92</i>
<i>Obrazová příloha .....</i>	<i>93</i>
Literatura.....	105
Prameny.....	109

Úvod

Divadelní historie Ostravy nabízí množství dosud nezpracovaných témat, mezi nimiž významnou kapitolu tvoří německé divadelnictví. Německé etnikum tvořilo po dlouhá období nedílnou součást Moravské Ostravy, Němci byli jedním z činitelů, kteří bezprostředně ovlivňovali vývoj a další osud města. Přesto je tato oblast v české divadelní historiografii (až na výjimky) opomíjena. Vydala jsem se tedy do oné neprobádané oblasti a má diplomová práce s názvem *Berlínský herec Hermann Vallentin v Moravské Ostravě* si klade za cíl přispět k rozšíření poznatků, které o éře ostravského německého divadla máme. Vybrala jsem si osobnost Hermanna Vallentina, slavného a oblíbeného berlínského herce, režiséra, pedagoga a kabaretního umělce židovského původu, který se proslavil jako filmový herec v mnoha německých snímcích – mezi nimi také ve filmech německého filmového expresionismu a kammerspielu, jež jsou dodnes zmiňovány v dějinách světové kinematografie. Hermann Vallentin musel po nástupu Adolfa Hitlera k moci v roce 1933 opustit Německo a po krátkém angažmá v divadle ve švýcarské Basileji se přesunul do Československa. Zde byl jednu sezónu členem divadla v Ústí nad Labem a následně přešel ve svých 63 letech do Moravské Ostravy. Setrval zde v období vrcholu své kariéry tři sezony v letech 1935 až 1938, během nichž ztvárnil 50 rolí a vytvořil celkem sedm režii. Kromě umělecké činnosti se aktivně podílel na prosazování demokratických principů, důkazem čehož je jeho předsednictví v ostravské pobočce Klubu českých a německých divadelních pracovníků, která v Moravské Ostravě vznikla v říjnu roku 1936, nebo členství ve vedení spolku Deutsches Theater.

Cílem této práce je především podat co nejkomplexnější obraz pobytu Hermanna Vallentina v Moravské Ostravě a popsat tohoto herce v konkrétním období let 1935 až 1938, jeho ostravské role a režie. Je přitom samozřejmě nutné zmínit celou Vallentinovu životní dráhu, včetně jeho uměleckého vývoje, abychom tak dostatečně zdůraznili, jaké postavení v Berlíně, potažmo v Německu zaujímal (Hermann Vallentin totiž není v českém kontextu téměř vůbec známý). Vyvstává zde také otázka, jaký význam pro Hermanna Vallentina jeho angažmá v Moravské Ostravě mělo – byla to pouze nevýznamná

„štace“ v končící kariéře kdysi slavného herce? Nebo byl Hermann Vallentin ve svých 63 letech stále na vrcholu uměleckých i životních sil?

Mimo to považujeme za nutné nastínit alespoň ve stručnosti vývoj Moravské Ostravy jakožto města a také zdejšího divadelnictví, abychom si udělali obraz o tom, do jakých podmínek Hermann Vallentin vstupoval, neboť ostravské německé divadlo bylo v kontextu Československa v mnohém specifické.

Pro pátrání po osudech tohoto herce by bezpochyby nejužitečnějším zdrojem byla jeho pozůstalost, jež se nám bohužel nedochovala. Neobjevili jsme žádné Vallentinovy potomky nebo jiné příbuzné, kteří by mohli poskytnout bližší informace. Protože se Vallentin ke konci života mnohokrát stěhoval, je velmi pravděpodobné, že tato pozůstalost je ztracena.

Vzhledem k tomu, že ani archiv ostravského německého divadla se nedochoval¹, byl základní metodou mé práce rozsáhlý heuristický výzkum zahrnující zejména excerpci denního německojazyčného ostravského tisku, zejména deníků *Ostrauer Zeitung* a *Morgenzeitung und Handelsblatt*, dále také deníku *Silesia* a brněnského *Tagesbote*. V nich jsem hledala články a recenze, které se týkaly Deutsches Theater, z nichž jsem následně mohla vytvořit herecký a režisérský umělecký rejstřík Hermanna Vallentina. Komparací divadelních recenzí či kritik jsem si vytvářela představu o jednotlivých inscenacích, na nichž se Hermann Vallentin umělecky podílel. V rámci pročitání novin jsem věnovala pozornost také způsobu, jakým byl Vallentin zmiňován – bylo zřejmé, že němečtí ostravští novináři jej považovali za významnou osobnost a byli hrdí, že tento velký herec setrval (i přes nabídky z jiných divadel) v Moravské Ostravě.

Bylo by rovněž vhodné a pro čtenáře zajímavé uvést, jaké bylo přijetí Vallentinova herectví českými diváky a novináři. Bohužel český tisk na německé inscenace reagoval jen velmi sporadicky, v denících *České slovo*, *Moravskoslezský deník* a *Duch času* je sice možné najít informace o představeních konaných v Deutsches Haus, horší je to ale s recenzemi. Pokud se povedlo některé dohledat, mají spíše informativní charakter a detailněji se

---

¹ Je možné, že byl umístěn v budově Deutsches Haus a byl tedy zničen při bombardování v srpnu 1944 a následné likvidaci této stavby po válce.

jednotlivým složkám inscenace (v našem případě především herectví nebo režii) nevěnují. Podrobnější rozборы nenajdeme ani u titulů, u kterých by se dalo předpokládat, že budou české novináře zajímat – například Čapkova Bílá nemoc a Matka či další tituly české dramatiky. Ani v těchto případech však čeští novináři podrobnější referát nepodali. Zřejmě to bylo dáno mnohaletým nepřátelstvím mezi Čechy a Němci, jehož dozvuky trvaly i ve třicátých letech.

Je třeba se zamyslet i nad diváckou obcí v Moravské Ostravě. Jak již bylo zmíněno výše, je velmi pravděpodobné, že do Deutsches Haus chodili na divadelní představení také čeští diváci a snad i naopak české Národní divadlo moravskoslezské (třeba zdejší baletní nebo operní představení) navštěvovali i Němci. Detailnější údaje, které by nám pomohly procentuálně určit národnostní profil návštěvníků divadel, chybí. Můžeme však dohledat referáty divadelních recenzentů v novinách, které se o reakcích diváků na představení téměř vždy zmiňují, a podle toho zjistit, které žánry byly zdejšími divákům blízké a jaký byl jejich vkus.

Pro to, abych mohla na základě recenzí identifikovat Vallentinův herecký projev, bylo nutné, abych znala texty her, v nichž vystupoval. Jednalo-li se o známé tituly, bylo dohledávání textů jednodušší. Pro úplnost uvádím vždy název inscenace (tedy název, pod kterým se tato hra v Deutsches Theater uváděla) i role v němčině a v závorce jejich překlad užívaný v češtině, pokud byl dohledán. Případná další doplnění, např. jméno překladatele, důvody, proč byl název hry nebo postavy pro německé divadlo upraven, jsou uvedeny v poznámce pod čarou. Názvy rolí a inscenací režírovaných Hermannem Vallentinem jsou psány kurzívou, neboť jsou to vzhledem k tématu práce základní informace.

V dramaturgickém plánu Deutsches Theater však bylo také mnoho dramát u nás nikdy neuváděných, která podléhala dobovému vkusu. U titulů, které nebylo možno dohledat v registru Národní knihovny České republiky ani v divadelním archivu Národního divadla či Národního divadla moravskoslezského, jsem představu o charakteru těchto textů čerpala zejména z novinových článků, kde byla téměř vždy před premiérou uvedena alespoň povšechná anotace připravovaného titulu a recenzenti byli také zvyklí ve svých článcích popisovat děj hry. Případně jsem se snažila synopse či anotace

vyhledávat zejména v německojazyčných internetových zdrojích. V těchto případech však vyvstal problém s přesnými názvy rolí; týká se to zejména vedlejších postav, které byly v různých recenzích označovány různými jmény, lišícími se třeba jen drobně, ale přece (například Vallentinem ztvárněná postava v hudební komedii Axel an der Himmelstür je v Ostrauer Zeitung označena jako Filmproduzent, v Morgenzeitung und Handelsblatt jako Filmmagnat a podobně). Jména postav jsou v těchto případech převzatá, tedy nemusí být uvedena přesně tak, jak se jmenovala v ostravském Deutsches Theater. Přesné jméno je bohužel v těchto případech nedohledatelné, neboť nám chybí základní zdroj, kterým jsou divadelní programy. Ty se bohužel za toto období nikde nedochovaly.

Problematika překladů názvů her a rolí byla již nastíněna výše, co se týče překladů úryvků recenzí a novinových článků, případně odborné literatury, není-li uvedeno jinak, přeložila je autorka práce.

Lze předpokládat, že se Hermann Vallentin v Moravské Ostravě podílel jako herec i na rozhlasových vysíláních v německém jazyce. V novinách byl pravidelně uveřejňován program vysílaných rozhlasových pořadů, a přestože u některých bylo uvedeno, že účinkují členové ostravského německého divadla, konkrétní jména zde chybí. Jeho působení v tomto oboru však není hlavním tématem této práce, proto mu není věnována pozornost.

Vyvstává samozřejmě otázka, zda se Hermann Vallentin vzhledem ke svým mnohaletým zkušenostem z berlínských kabaretů neuplatňoval jako kabaretní umělec i v Moravské Ostravě. K tématu ostravských německojazyčných kabaretů však nejsou k dispozici téměř žádné prameny, proto na tuto otázku nemůžeme uspokojivě odpovědět, ovšem v případě budoucího výzkumu dějin ostravských kabaretů třicátých let je nutno vzít osobnost Hermanna Vallentina v potaz.

Díky tomu, že byl Hermann Vallentin zejména ve dvacátých letech v Německu také významným představitelem filmových rolí, bylo možné na základě dochovaných němých filmů zhlédnout záznam jeho herectví. To usnadnilo práci při snaze popsat Vallentinův herecký projev, což bylo také jedním z cílů této práce. Byl to zároveň cenný informační zdroj k Vallentinově

fyziognomii, neboť dochovaných fotografií v novinách je velmi málo a navíc většinou zobrazují pouze jeho tvář.

V počátku své práce jsem vyhledala německé biografické slovníky, ve kterých se jméno Hermanna Vallentina vyskytlo. Je zajímavé, že Hermann Vallentin je zařazen už do slovníku Ludwiga Eisenberga *Großes biographisches Lexikon der deutschen Bühne im XIX. Jahrhundert*,² který vyšel v roce 1903, tedy v době, kdy bylo Vallentinovi pouhých 31 let. Už zde je Vallentin uveden jako výtečný představitel charakterních i komických rolí a bonvivánů. V *Deutsches Theater-Lexikon: biographisches und bibliographisches Handbuch*³ Wilhelma Kosche najdeme komplexní informace o životě Hermanna Vallentina.⁴ Toto slovníkové heslo má také svou bibliografickou hodnotu, neboť obsahuje seznam literatury o Hermannu Vallentinovi. Zatím nejnovější slovníkové heslo (v německojazyčném kontextu) zpracoval Thomas Blubacher a je publikováno v *Theaterlexikon der Schweiz*.⁵ Toto se zdá být zpracováno nejdůsledněji, obsahuje mimo jiné také výčet rolí na německých a zejména švýcarských scénách. Jeho působení v Moravské Ostravě je zde však pouze zmíněno.

Pro ověření a případné doplnění rolí, které Hermann Vallentin ztvárnil na různých berlínských scénách, a pro případné získání dalších informací jsem kontaktovala různé německé instituce – ve většině případů bez odpovědi. Reakci jsem obdržela pouze z Internationales Theaterinstitut Zentrum Deutschland, kde bohužel žádné informace ani prameny k Hermannu Vallentinovi nejsou. Doporučili mi obrátit se na Stadtmuseum Berlin a divadelní archiv berlínského Deutsches Theater, od nichž jsem bohužel neobdržela žádnou odpověď. Stejně tak můj dotaz na vídeňské Theatermuseum a profesorku Hilde Haider-Preglerovou zůstal bez odezvy.

Co se týče Vallentinova působení ve Švýcarsku, obrátila jsem se na doporučení městského divadla v Basileji na *Schweizerische Theatersammlung* v Bernu. Odtud jsem obdržela výpis z jejich databáze inscenací, který zahrnuje

---

² Hermann Vallentin. In: EISENBERG, Ludwig. *Großes biographisches Lexikon der deutschen Bühne im XIX. Jahrhundert*. Leipzig: Verlagsbuchhandlung Paul List, 1903, s. 1062.

³ Hermann Vallentin. In: KOSCH, Wilhelm. *Deutsches Theater-Lexikon: biographisches und bibliographisches Handbuch*. Klagenfurt: Kleinmayr, 1951, s. 2750–2751.

⁴ Eisenbergův slovník logicky obsahuje pouze informace o období do roku 1903.

⁵ BLUBACHER, Thomas. Hermann Vallentin. In: KOTTE, Andreas. *Theaterlexikon der Schweiz*. Band 3. Zürich: Chronos, 2005, Band 3, s. 1992–1993.

všechny jimi zaznamenané inscenace, na nichž se Hermann Vallentin ve Švýcarsku podílel jak v Stadttheater Basel, tak i Züricher Schauspielhaus s doplňujícími informacemi (místo uvedení, datum premiéry, jméno režiséra a zmínku o tom, zda se fyzicky v Bernu k této inscenaci nacházejí doplňující materiály – programy, fotografie, články z tisku, negativy a podobně). Osobně jsem tuto instituci nenavštívila, neboť Vallentinovo působení ve Švýcarsku nebylo náplní mé práce, ale výčet inscenací bylo možno zahrnout do jeho životopisu.

Pro doplnění informací o Vallentinově působení v Československu jsem zaslala dotaz do Archivu města Ústí nad Labem, v jehož divadle byl Vallentin angažován v sezoně 1934/1935. Zjistila jsem, že se zde nacházejí některé divadelní programy ze zmiňované sezony a také publikace Gerdy Eckelt s názvem *Geschichte eines deutschen Theaters in Böhmen*,⁶ v níž se nachází kolekce denních programů německého ústeckého divadla a reprinty novinových článků (zejména recenzí) z deníku *Aussiger Tagblatt*. Z těchto zdrojů bylo možné vyčíst Vallentinovy role a způsob jejich ztvárnění v době jeho angažmá v Ústí nad Labem a publikovat je v této práci, protože tyto informace nebyly kromě uvedené publikace prozatím nikde jinde zveřejněny. Bohužel bližší personální a ekonomická agenda nebo korespondence, ze které by bylo možné zjistit důvod Vallentinova odchodu z divadla v Ústí nad Labem je zde uloženo pouze za léta 1923 až 1926, kdy město tyto materiály zabavilo za účelem auditu.

Problémem, se kterým bylo nutné se vypořádat, bylo závěrečné období života Hermanna Vallentina – tedy jeho emigrace do Palestiny. Toto je zmiňováno jak v Koschově, tak i Blubacherově slovníkovém hesle, nejpodrobnější informace se nacházejí paradoxně v internetové encyklopedii *Wikipedia*.⁷ Zde je uvedeno, že se v Palestině Hermann Vallentin účastnil předčítání a přednesů básní a byl také příležitostným hlasatelem německojazyčných zpráv v Palestine Broadcasting Service. Přestože jsou tyto informace cenné, není k nim uveden žádný zdroj, tento článek navíc vůbec

---

⁶ ECKELT, Gerda. *Geschichte eines deutschen Theaters in Böhmen*. Stuttgart-Fellbach: 1991–1994. Rozmnoženina. Uloženo v Archivu města Ústí nad Labem.

⁷ Hermann Vallentin. In: *Wikipedia.de*. [online] 17. 8. 2015 [cit. 1. 9. 2015]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Hermann_Vallentin

neobsahuje zmínku, že by Hermann Vallentin kdy hrál v Moravské Ostravě, což snižuje jeho důvěryhodnost. Žádné informace o tomto působení Hermanna Vallentina se bohužel nenacházejí v *The Israel Goo Theatre Archives and Museum*, kam nás odkázalo Velvyslanectví Státu Izrael v České republice, proto bohužel nebylo možné údaje z Wikipedie verifikovat v pramenech.

Stejně tak problematické se ukázalo být stanovení data úmrtí Hermanna Vallentina, v literatuře je možno najít datum 1. listopadu 1945, místo Tel Aviv,⁸ objevují se však také (zejména v internetových zdrojích) data 1. září 1945⁹ či dokonce 18. září 1945¹⁰ nebo 18. září 1948¹¹. Je pravděpodobné, že data by bylo možno ověřit v denním tisku, který vycházel v roce 1945 v Palestině, z důvodu jazykové bariéry však takové vyhledávání nebylo možno provést.

O situaci židovských uprchlíků do Palestiny se přehledově zmiňuje text Kim Wünschmannové *Palästina als Zufluchtsort der europäischen Juden bis 1945*,¹² jenž bohužel nezmiňuje umělecké aktivity německých židů na území Palestiny, ale popisuje jejich postavení po emigraci do této země. Téma uměleckých aktivit židovských divadelníků, kteří v období druhé světové války emigrovali do Palestiny, tak zůstává výzvou pro další badatele.

Není mnoho literatury, která by se věnovala tématu německého ostravského divadla. Zřejmě nejpodstatnější a nejkomplexnější prací (přestože obsahuje faktografické nepřesnosti), je dizertační práce Hilde Preglerové s názvem *Die Geschichte des deutschsprachigen Theaters in Mährisch Ostrau von*

---

⁸ KOSCH, pozn. 3, s. 2750–2751. – Viz též BLUBACHER, KOTTE, pozn. 5, s. 1992–1993.

⁹ Hermann Vallentin. In: *Filmportal.de*. [online] [cit. 3. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.filmportal.de/person/hermann-vallentin_24b3e22997d74c5aa1f3d4679fba3c73

¹⁰ V hesle Hermanna Vallentina na Wikipedii byl před úpravou v srpnu 2015 také zmíněno datum 1. září 1945. Současná citace však uvádí datum 18. září 1945 viz Hermann Vallentin, pozn. 7.

Hermann Vallentin. In: *Steffi-line.de* [online]. [cit. 12. 10. 2015]. Dostupné z: http://www.steffi-line.de/archiv_text/nost_film20b40/292_vallentin_hermann.htm

¹¹ Hermann Vallentin. In: *IMDb.com* [online] [cit. 3. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.imdb.com/name/nm0885030/bio?ref=nm_ov_bio_sm

Hermann Vallentin. In: *FDb.cz* [online] [cit. 3. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi/165134-hermann-vallentin.html>

Hermann Vallentin. In: *Collector's Homepage Autogramme & Autographen*. [online] [cit. 4. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.cyranos.ch/smvalh-d.htm>

¹² WÜNSCHMANN, Kim. *Palästina als Zufluchtsort der europäischen Juden bis 1945*. [online] [cit. 18. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/gerettete-geschichten/149158/palaestina-als-zufluchtsort-der-europaeischen-juden>

den Anfängen bis 1944.¹³ Tato práce z roku 1965 je prvním (a dosud také posledním) pokusem popsat uceleně dějiny německého divadelnictví v Moravské Ostravě. Pečlivý výklad je řazen chronologicky, obsahuje množství bibliografických citací, což badatele směřuje na další informační zdroje. Zároveň čerpá také z rozhovorů s herci a jejich korespondence, bohužel není uvedeno, zda jsou tyto materiály uloženy v muzeu či archivu, proto jsou dnes pro nás zřejmě nedostupné. V přílohách této práce Hilde Preglerová vytvořila soupis inscenací podle jednotlivých sezon včetně dat jejich uvedení. Zvláštností je, že Preglerová se blíže nevěnuje Čapkovým hrám uvedeným v Deutsches Theater, o Bílé nemoci se zmíní jednou větou a Matka je v repertoáru dokonce přiřazena autoru jménem Stanitz. Dle Jiřího Štafeanidese to mohlo být způsobeno faktem, že Preglerová v době vzniku své disertační práce nevěděla o významu dramatiky Karla Čapka pro české prostředí.¹⁴ Tato práce není bezchybná, obsahuje některé nepřesnosti, které však je možné osvětlit komparací s dalšími prameny, přesto je to neocenitelný zdroj informací.

Pro verifikaci repertoáru hraného v letech 1935 až 1938 jsem kromě denního tisku a dizertace Hilde Preglerové nahlédla rovněž do *Deutsches Bühnen-Spielplan*, což je v Berlíně vydávaný soupis repertoáru německých divadel řazený po měsících obsahující také termíny všech repríz. Repertoár zasílal ředitel Deutsches Theater Rudolf Zeisel pravidelně a informace uvedené v tomto zdroji se shodují s informacemi vyčtenými z dobového tisku. Pro sezony 1935/1936 až 1937/1938 jsou kopie příslušných stránek *Deutsches Bühnen-Spielplan* uloženy v Dokumentačním centru dramatických umění Univerzity Palackého v Olomouci.

Další prací Hilde Haider-Preglerové, která byla pro můj výzkum relevantní, je text *Ein merkwürdiger Ort, dieses Mährisch-Ostrau! (Zur Situation des deutschsprachigen Theaters unter Rudolf Zeisel)*.¹⁵ Přínosem této práce je

---

¹³ PREGLER, Hilde. *Die Geschichte des deutschsprachigen Theaters in Mährisch-Ostrau von den Anfängen bis 1944*. Wien: 1965. Universität Wien. Philosophische Fakultät.

¹⁴ ŠTEFANIDES, Jiří. České drama v Deutsches Theater v Ostravě v letech 1919–1938. In: GILK, Erik, NEUMANN, Lukáš (ed.). *Moravica VI. Symposiana*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 43–44.

¹⁵ HAIDER-PREGLER, Hilde. Ein merkwürdiger Ort, dieses Mährisch-Ostrau! (Zur Situation des deutschsprachigen Theaters unter Rudolf Zeisel). In: SRBA, Bořivoj a STAREK, Jana (eds.). *Ztracené kontexty – Verlorener Kontext (K souvztažností české a německy mluvící divadelní kultury v Čechách a na Moravě)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 160–171.

zejména hlubší rozbor kontextu spolupráce českých a německých divadelníků ve třicátých letech (zřízení Klubu českých a německých divadelních pracovníků, fotbalový zápas uspořádaný mezi českými a německými divadelníky aj.). Podrobněji se zde zabývá i umělci-emigranty, které Rudolf Zeisel přijal do angažmá. Kromě úryvků z recenzí a nastínění uměleckého profilu jednotlivých divadelních umělců jsou popsána také místa jejich pobytu po opuštění Německa a následně také Moravské Ostravy, což bylo pro náš výzkum velmi cenné. Bohužel nejsou tyto informace doloženy příslušným pramenem či citací.

Pro objasnění kontextu emigrace herců z Německa po roce 1933 jsem pracovala s několika texty švýcarského spisovatele (a dramatika) Hansjörga Schneidera, který se dlouhodobě tématem německého exilového divadla zabýval. Jeho nejsouhrnnějším textem k této látce je kniha *Exiltheater in der Tschechoslowakei 1933–1938*.¹⁶ Popisuje v ní situaci po exilové vlně v roce 1933 na území celého Československa a několikrát je zde zmiňován Hermann Vallentin. Hansjörg Schneider píše, že Vallentin byl ve vlně emigrantů z Německa spolu s dalšími významnými umělci, z nichž někteří pak také působili v Moravské Ostravě (Paul Marx, Josef Almas a Richard Duschinsky). Uvádí mimo jiné jeho hostování v Neues Deutsches Theater v Praze v období mezi únorem 1933 a červnem 1934.¹⁷ Věnuje se také éře Rudolfa Zeisela v Moravské Ostravě, přičemž předkládá tvrzení, že zejména ostravské Deutsches Theater dosáhlo zásluhou německé emigrace mimořádné umělecké úrovně. Zvláštní důležitost přikládá Schneider uvádění dramatu Karla Čapka na německých scénách a v tomto kontextu zmiňuje ostravské inscenace *Matky a Bílé nemoci*, ve které Hermann Vallentin ztvárnil postavu barona Krüga, v této inscenaci pojmenovanou jako *Olaf Krogh*. Zajímavá je rovněž Schneiderova informace o tom, že v napjatém roce 1938, kdy Klub českých a německých divadelních pracovníků končil svou činnost, poskytla tato organizace ještě finanční prostředky na vycestování Hermanna Vallentina a dalšího antifašisticky smýšlejícího herce Josefa Almase, což se nám však bohužel

---

¹⁶ SCHNEIDER, Hansjörg. *Exiltheater in der Tschechoslowakei 1933–1938*. Berlin: Henschelverlag, 1979. 358 s.

¹⁷ Tamtéž, s. 40.

nepodařilo z žádných pramenů ověřit. Je však pravděpodobné, že tomu tak bylo, neboť to ve svém článku píše i Miloš Zbavitel.¹⁸

Ve své studii *Nepřišli do cizího s podtitulem Emigranti německého divadla 1933–1938 v Československu*¹⁹ sleduje Hansjörg Schneider širší kontext německé emigrace do Československa – jak si emigranti zajišťovali ubytování nebo zaměstnání a také jaký byl přístup zdejších obyvatel k nim. Jedná se o velmi cennou studii, která zaměřením nikoli na otázku umělecké tvorby, ale spíše na obyčejné starosti a historii všedního dne umožňuje vytvořit si plastickou představu o pocitech a obavách německých herců donucených emigrovat z Německa.

Schneiderova studie s názvem *Cesty do područí a podtitulem Čtyři severočeská divadla mezi 1933 a 1938*²⁰ popisuje situaci severočeských sudetoněmeckých divadel, jejichž činnost byla ovlivňována fašizujícími tendencemi. Pro naše účely jsme zde využili informace o řediteli divadla v Ústí nad Labem Alfredu Hüttigovi,²¹ jenž Hermanna Vallentina v tamějším divadle v sezoně 1934/1935 angažoval.

Posledním textem Hansjörga Schneidera, se kterým jsme pracovali, je studie *Divadlo bez krize (Německé divadlo v Moravské Ostravě)*,²² ve které se zabývá zejména obdobím Deutsches Theater v Moravské Ostravě za ředitelování Rudolfa Zeisela. Ne všechny zde uvedené informace (zejména tituly repertoáru) jsou správné, bylo proto nutné informace ověřovat z dalších zdrojů.

Protože byl Hermann Vallentin také významným německým filmovým hercem, v rámci této práce jsou zmíněny rovněž jeho filmové role, jejichž

---

¹⁸ ZBAVITEL, Miloš. Ostravský klub českých a německých divadelních pracovníků. *Vlastivědné listy* 23, 1997, č. 2, s. 29–30.

¹⁹ SCHNEIDER, Hansjörg. *Nepřišli do cizího (Emigranti německého divadla 1933–1938 v Československu)*. *Divadelní revue* 2, 1992, s. 19–26.

²⁰ SCHNEIDER, Hansjörg. *Cesty do područí (Čtyři severočeská divadla mezi 1933 a 1938)*. *Divadelní revue* 15, 2004, č. 4, s. 35–45.

²¹ Ředitel Archivu města Ústí nad Labem Vladimír Kaiser ve své studii o historii ústeckého divadla uvádí správně tuto podobu jména, stejně jako Gerda Eckelt v knize o historii ústeckého divadla, zatímco ve Schneiderově studii (respektive v jejím českém překladu) je chybně uvedena forma Huttig. Srov. ECKELT, Gerda. *Geschichte eines deutschen Theaters in Böhmen*. Stuttgart-Fellbach: 1991–1994. Rozmnoženina. Uloženo v Archivu města Ústí nad Labem. – A také KAISER, Vladimír. *Ústecké divadlo v letech 1909–1945*. In: *Operabalet.cz* [online]. [cit. 20. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.operabalet.cz/default.php?page=txt&id=348>

²² SCHNEIDER, Hansjörg. *Divadlo bez krize*. *Divadelní revue* 18, 2007, č. 3, s. 22–26.

soupis jsem získala komparací údajů z různých internetových databází.²³ Jako nejkompletnější se ukázal být server *filmportal.de*, jenž obsahuje detailní informace k filmům od desátých let 20. století a také množství filmových fotografií, z nichž některé jsou použity v příloze diplomové práce. Přestože na internetu nejsou všechny fotografie detailně popsány, pro mě nebyla identifikace Hermanna Vallentina nijak obtížná. Jeho filmová dráha nebyla hlavním tématem práce, proto jsem ani cíleně nevyhledávala recenze k jednotlivým snímkům (i vzhledem k tomu, že některé filmy bylo možné zhlédnout, což bylo informačně cennější než čtení „zprávy o filmu“).

Pro rozvedení širšího kontextu Vallentinovy filmové tvorby dvacátých let jsem využila knihu Kristin Thompsonové a Davida Bordwella *Dějiny filmu*.²⁴ V této rozsáhlé práci se autoři věnují velmi podrobně situaci německého filmového průmyslu od jeho počátků a stanovují typické znaky dvou významných uměleckých směrů – filmového expresionismu a *kammerspielu* (na několika filmech ovlivněných právě těmito tendencemi se Hermann Vallentin podílel).

V rámci české teatrologické literatury jsem přečetla zřejmě nejnovější publikaci zabývající se tématem německojazyčného divadla na území dnešního Česka – knihu Jitky Ludvové *Až k hořkému konci. Pražské německé divadlo 1845–1945*, která je však zaměřena pouze na situaci v Praze, neobsahuje zobecnění, která by se dala využít pro výzkum stavu v Moravské Ostravě, a není zde zmíněno ani hostování Hermanna Vallentina v Novém německém divadle, o němž píše Hansjörg Schneider.²⁵

---

²³ Hermann Vallentin. In: *IMDb.com* [online]. [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.imdb.com/name/nm0885030/>

Hermann Vallentin. In: *FDB.cz* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi/165134-hermann-vallentin.html>

Hermann Vallentin. In: *Filmserver.cz* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://filmserver.cz/hermann-vallentin-osoba-118629/>

Hermann Vallentin. In: *Movieslist.in* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.movieslist.in/actor-actress/hermann-vallentin/films#.Ue_GzErDRaw

Hermann Vallentin. In: *Filmportal.de* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.filmportal.de/person/hermann-vallentin_24b3e22997d74c5aa1f3d4679fba3c73

²⁴ THOMPSON, Kristin, BORDWELL, David. *Dějiny filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze / Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 827 s.

²⁵ SCHNEIDER, pozn. 16, s. 40.

Jediným českým teatrologem, který se německému ostravskému divadlu soustavně věnuje, je Jiří Štefanides. Pracovali jsme s jeho textem *České drama v Deutsches Theater v Ostravě v letech 1919–1938*,²⁶ jenž se zevrubněji dotýká vztahu německých divadelníků v Moravské Ostravě k jejich českým kolegům a k české kultuře obecně. Podobné zaměření, ale úžeji vymezené téma má Štefanidesova další studie s názvem *Karel Čapek: Die weiße Krankheit, Deutsches Theater Mährisch Ostrau, 1937*.²⁷ Ta se podrobně zabývá inscenací tohoto Čapkova dramatu v ostravském německém divadle na sklonku období působení Rudolfa Zeisela. Jednalo se o velmi odvážný čin, k němuž se mnoho dalších divadel neodhodlalo, jak sám Štefanides ve studii zmiňuje. Toto uvedení zařazuje do širšího kontextu nejen situace na Ostravsku, ale také do tehdejších společensko-politických souvislostí, čímž popisuje nejen charakter inscenace samotné, ale také její širší význam pro ostravské Deutsches Theater. Studie je cenná také podrobnou excerpcí denního tisku a citacemi z recenzí a dalších článků, které se touto inscenací zabývaly.

Velmi užitečným zdrojem pro bádání v oblasti historie německého divadla na Moravě a ve Slezsku je série tří knih s názvem *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku*,²⁸ která popisuje charakteristiky německých městských divadel v tomto regionu od roku 1733 do roku 1944. Třetí svazek obsahuje kapitolu Moravská Ostrava / Mährisch Ostrau autora Jiřího Štefanidese, ve které se nacházejí informace o německém divadelnictví na Ostravsku od počátků do roku 1944. Bohužel vymezením tématu na městská divadla v tomto textu není věnován detailnější prostor námi sledovanému období let 1935–1938, kdy Deutsches Theater bylo pouze spolkovým divadlem. Jako zdroj informací k vývoji německého divadla v Moravské Ostravě (a širěji i na Moravě a ve Slezsku) je však tato publikace zásadní.

---

²⁶ ŠTEFANIDES, pozn. 14, s. 39–44.

²⁷ ŠTEFANIDES, Jiří. Karel Čapek: Die weiße Krankheit, Deutsches Theater Mährisch Ostrau, 1937. In: *Kontext(y) III*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Philosophica – Aesthetica 25 – 2002. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, s. 107–113.

²⁸ ŠTEFANIDES, Jiří. Moravská Ostrava / Mährisch Ostrau. In: HAVLÍČKOVÁ, Margita, PRACNÁ, Sylva, ŠTEFANIDES, Jiří. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku / Deutschsprachiges Theater in Mähren und Schlesien 3/3*. Olomouc: Nakladatelství Univerzity Palackého, 2013, s. 129–159.

Ve studii *Morava a Slezsko jako divadelní prostor*²⁹ rozebírá Štefanides specifika divadelnictví v multikulturním prostoru Ostravska, podobně jako to učinil v textu *Divadelní kultura jako projev i aktivní činitel utváření regionu*.³⁰ Oba tyto texty se zaobírají německým divadlem v širším regionu také z hlediska jeho diváků s ohledem na národnostní skupiny obyvatel a jejich vzájemné soužití. Není zde striktně odděleno českojazyčné a německojazyčné divadlo, což vytváří ucelený obraz o divadelní kultuře Ostravska.

S tématem ostravského německého divadla jsem se setkala již ve své bakalářské práci *České drama v Deutsches Haus a v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě v letech 1918–1938*³¹ a z ní vycházející studii *České meziválečné drama v Deutsches Theater a v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě (1929–1938)*.³² Z předchozího bádání jsem využila zejména povědomí o situaci německého divadla ve srovnání s českým divadlem a také znalost jedné dramaturgické linie ředitele Zeisela, ve které uváděl pravidelně současné hry českých autorů, což bylo projevem jeho vyhraněného uměleckého i občanského postoje.³³

Německému divadlu v Moravské Ostravě se věnovala ve dvou studiích také ostravská historička Hana Šústková.³⁴ V jejích textech jsem neobjevila nové informace, které by nebyly již předtím uvedeny v jiné literatuře. Základní literaturou jí je disertační práce Hildy Preglerové, zajímavým doplňkem k textu jsou fotografie, které jsou v originálech uloženy v Archivu města Ostravy.

---

²⁹ ŠTEFANIDES, Jiří. Morava a Slezsko jako divadelní prostor. In: *Kontext(y) IV*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Philosophica – Aesthetica 27 – 2004. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 141–152.

³⁰ ŠTEFANIDES, Jiří. Divadelní kultura jako projev i aktivní činitel utváření regionu. In: *Slezsko a severovýchodní Morava jako specifický region*. Acta facultatis philosophicae Universitatis Ostraviensis, 170/1997. Ostrava: Ostravská univerzita, 1997, s. 217–250.

³¹ ADÁMKOVÁ, Lenka. *České drama v Deutsches Haus a Národním divadle moravskoslezském v Ostravě v letech 1918–1938*. Bakalářská práce. Olomouc: 2012. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Katedra divadelních, filmových a mediálních studií. 70 s.

³² ADÁMKOVÁ, Lenka. Česká meziválečná drama v Deutsches Theater a v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě (1929–1938). *Theatralia* 16, 2013, č. 1, s. 176–187.

³³ Čapkovu Bílou nemoc uvedl 27. října 1937 a jeho Matku 25. března 1938.

³⁴ ŠÚSTKOVÁ, Hana. Německé divadelnictví v Moravské Ostravě do roku 1918. In: PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.). *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. 23. Ostrava: Tilia, 2007, s. 296–325. – Viz také ŠÚSTKOVÁ, Hana. Německé divadelnictví v Moravské Ostravě v letech 1919–1944. In: PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.). *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. 24. Ostrava: Tilia, 2009, s. 271–291.

Největším přínosem těchto studií je fakt, že jsou publikovány v češtině a zmiňují široký kontext německého divadelnictví v Moravské Ostravě.

V knize *Dějiny Ostravy*³⁵ je možné dohledat podrobné demografické údaje o různých obdobích doplněné příslušným komentářem, což napomohlo vytvořit si představu o vztahu Čechů a Němců v Moravské Ostravě. Přestože se jedná o vědeckou práci, je čtenáři mezi řádky podsouván negativní postoj k německým obyvatelům Ostravy, což má za následek zjednodušující představu o „hodných“ Češích a „zlých“ Němcích. Tento kontext je proto nutné brát v potaz a soustředit se pouze na fakta.

V dvousvazkové publikaci *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*³⁶ jsou uvedena hesla některých německých divadelních umělců (například Rudolf Zeisel, Hermann Vallentin, scénograf Manfred Miller a další), která vycházejí z velké části z dizertační práce Hilde Preglerové. Hesla jsou užitečná zejména sumarizací základních faktů o těchto osobnostech, nové nebo rozšiřující informace zde ale nenajdeme. Zároveň tato encyklopedie obsahuje kromě biografických i hesla předmětová, proto je zde pod heslem *Deutsches Theater in Mährisch Ostrau (1919–44)* stručně nastíněna historie tohoto divadla.

Nenápadným, přesto však v podstatě jediným českojazyčným informačním příspěvkem ke specifice vztahu českých a německých divadelníků je článek Miloše Zbavitele *Ostravský klub českých a německých divadelních pracovníků*.³⁷ Obsahuje stručnou historii tohoto seskupení a popisuje jeho činnost až do jeho rozpuštění v roce 1938. Rovněž zde najdeme informace o inscenaci hry Jana Nepomuka Štěpánka *Čech a Němec*, kterou společně čeští a němečtí divadelní umělci několikrát uvedli. Bohužel informace zde uvedené v několika případech neodpovídají pramenům – zejména novinovým článkům, proto je třeba s nimi pracovat obezřetně a všechny ověřovat.

Co se týče výzkumu pramenů, nejvíce informací je možné najít v dobovém tisku, neboť ucelenější fond *Deutsches Theater* v Moravské Ostravě nikde uložen není. V Archivu města Ostravy se nachází fond s názvem *Německé*

---

³⁵ JIŘÍK, Karel a kol. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993. 811 s.

³⁶ DOKOUPIL, Lumír a kol. *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava: Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity, 2005. 2 svazky (586, 469 s.).

³⁷ ZBAVITEL, pozn. 20, s. 29–30.

divadlo v Moravské Ostravě 1904–1944, tento však obsahuje spíše spisový materiál a úřední listiny (stížnosti, žádosti, dokumenty týkající se divadelních budov, koncese k provozování divadla). Nejzajímavější položkou v ostravském městském archivu je fotoalbum, kde se nacházejí fotografie převážně německých herců – jak portréty, tak i fotografie z inscenací. Hermann Vallentin se však na žádné z fotografií neobjevuje.

Materiál k tomuto tématu najdeme také v Ostravském muzeu, kde je uložen jeden divadelní program sezony 1936/1937 a programy s nabídkou repertoáru sezon 1935/1936, 1936/1937 a 1937/1938. Dále se zde nachází pokladní kniha Klubu českých a německých divadelních pracovníků.

Ve Slezském zemském muzeu, kde lze najít některé materiály k ostravskému divadelnictví, se bohužel žádné materiály k ostravskému německému divadlu nenacházejí.

Ve fondu *Mährisch Ostrau 1907–1944* uloženém v Dokumentačním centru dramatických umění Univerzity Palackého v Olomouci je shromážděna dokumentace repertoáru německého divadla z období let 1907–1944, jsou zde kopie divadelních ročenek *Deutscher Bühnen-Jahrbuch*, kde je uvedeno mimo jiné také vedení divadla v příslušných sezonách. Dále zde lze nalézt kopie soupisů repertoáru ostravského německého divadla z *Deutscher Bühnen-Spielplan* uložených ve Vídni a také některých článků týkajících se ostravského německého divadla. Pro úvod do studia tohoto tématu se zde nacházejí všechny potřebné informace.

Divadelní archiv Národního divadla moravskoslezského obsahuje několik málo pramenů, a to programový list a dvě unikátní fotografie ze zkoušky inscenace *Čech a Němec*, kterou uvedl ostravský Klub českých a německých divadelních pracovníků. V rámci výzkumu denního repertoáru je zde možné dohledat data společných představení českých a německých divadelníků, kromě již zmiňovaného Čecha a Němce rovněž večera věnovaného německému herci Josefu Almasovi.

Bohužel v žádné z těchto institucí se nenachází Vallentinova pozůstalost, která by obsahovala cenné materiály jako například jeho korespondenci. Vzhledem k jeho častému stěhování v období po roce 1933 je

zřejmě nedohledatelná a proto i nám zůstanou některé informace nadobro skryty.

Diplomová práce je členěna následovně: po životopisu Hermanna Vallentina následuje exkurz do historie Moravské Ostravy z hlediska národnostního soužití Čechů a Němců a také nástin vývoje německého divadelnictví na Ostravsku od doby zajištění prvních kočovných společností do jeho zániku v roce 1944.

Dále jsem se úžeji zaměřila zejména na éru Deutsches Theater Mährisch Ostrau za ředitele Rudolfa Zeisela, jehož zásluhou bylo toto ostravské divadlo ve třicátých letech 20. století jedním z nejúspěšnějších německých divadel na území Československa. Nastínila jsem, jaký byl stav divadelního souboru v době, kdy do něj přichází Hermann Vallentin, a zmínila několik výrazných hereckých i režisérských osobností (ve většině případů také židovských emigrantů z Německa).

Nejzásadnější částí práce byl pokus o podrobnější rozbor Vallentinova hereckého projevu. Vzhledem k celkově poměrně malému počtu pramenů nebylo možné popsat a zhodnotit všechny jeho ostravské role, zároveň by v tomto způsobu členění zřejmě podstatné informace zanikly. Vybrala jsem proto pět rolí Hermanna Vallentina, na jejichž příkladu jsem se pokusila popsat jeho herecké prostředky a zároveň šíři jeho hereckého projevu. Tyto role byly vybrány na základě jejich typu (od počátku byl Vallentin označován především za představitele charakterních rolí, ale úspěšně se uplatňoval také v dalších oborech, například jako starokomik) a také ohlasu, který byl těmto rolím věnován v novinách. V případech, kde jsem to považovala za přínosné, popisuji i další rysy inscenace včetně obsazení, aby si čtenář mohl udělat jasnější představu o tvaru inscenace a lépe tak do ní začlenit Vallentinův herecký projev. V další části jsou zmíněny jiné (spíše menší) Vallentinovy role, ve kterých v Moravské Ostravě vynikli. Jednalo se většinou o role „oborové“ s typizovanými znaky, proto jsem zvolila jejich řazení do skupin ve snaze zobecnit některé jeho herecké prostředky.

Na základě rozboru pěti významných rolí – s přihlédnutím k jeho rolím v divadle v Ústí nad Labem a také k jeho filmovému herectví – jsem se následně pokusila popsat Vallentinův herecký projev. Samostatnou kapitolu tvoří také

režie Hermanna Vallentina v Moravské Ostravě, kterých nebylo příliš mnoho, proto je zde charakteristika jeho režijní práce zmíněna spíše ve zkratce, neboť jádrem jeho působení v Moravské Ostravě bylo především herectví.

Přílohy této práce tvoří rejstřík rolí a režii Hermanna Vallentina za období tří sezon, které strávil v Moravské Ostravě. Rejstřík rolí je řazen chronologicky a obsahuje vždy jméno autora (nebo autorů) hry, název hry v němčině (a v závorce případný používaný český překlad), datum premiéry, jméno režiséra a název Vallentinovy role v této inscenaci. V rejstříku režii jsou uvedeny všechny položky bez uvedení role. Pokud Vallentin v jím režírované inscenaci hrál, je tato uvedena v obou rejstřících.

Následují obrazové přílohy, které zahrnují fotografie – jedná se především o přetisky fotografií z novin (portrétní fotografie Hermanna Vallentina, Rudolfa Zeisela, Paula Marxe a Manfreda Millera a fotografie z ostravských divadelních inscenací), naskenované originály (fotografie ze zkoušky inscenace Čech a Němec, které se dochovaly v divadelním archivu Národního divadla moravskoslezského) a programový list inscenace Čech a Němec. Mimo to je zde přetištěn článek o fotbalovém zápase mezi českými a německými divadelníky s fotografiemi.

1. Životopis Hermanna Vallentina

„Nepatřím k těm lidem, kteří dnešní generaci vyčítají, že se skrz rychlé změny a tempo současnému divadlu odcizila. Mým úkolem je tuto generaci opět pro divadlo získat. To považuji za svou životní povinnost, jako své poslání.“³⁸

Hermann Vallentin

Tato práce pojednává o období let 1935 až 1938, které Hermann Vallentin strávil v Deutsches Theater Mährisch Ostrau. Ve snaze o vytvoření co nejkomplexnějšího obrazu osobnosti tohoto význačného a známého německého divadelního a filmového herce, kabaretiéra, režiséra a pedagoga je však nutné uvést i další poznatky o Vallentinově životní dráze před jeho příchodem do Moravské Ostravy.

Hermann Vallentin se narodil 24. května 1872 v Berlíně v rodině majitele továrny a obchodníka se dřevem Felixe Vallentina. Jeho sestrou byla slavná herečka a kabaretiérka Rosa Valetti,³⁹ jejíž dcera Lisl Valetti⁴⁰ se také stala herečkou. Také Lotte Stein, neteř Hermanna a Rosy Vallentinových, se živila herectvím u divadla i filmu.⁴¹ Hermann Vallentin měl nastoupit jako následovník svého otce do továrny a skutečně tam také rok pracoval, poté se ale rozhodl zkusit divadelní dráhu. První herecké vzdělání získával u Heinricha Oberländera, přičemž zároveň pracoval jako dobrovolník v berlínském divadle

---

³⁸ „Ich gehöre nicht zu denjenigen, die unserer heutigen Generation, die durch den Zug und das Tempo unserer Zeit dem Theater entfremdet sind, Vorwürfe machen. Mein Bestreben ist es, diese Generation dem Theater wieder zu gewinnen. Das betrachte ich als meine Lebensaufgabe, als die mich erfüllende Mission.“ VALLENTIN, Hermann. Wir stellen uns vor! *Ostrauer Zeitung*, 16. 9. 1935, č. 212, s. 3.

³⁹ Rosa Valetti (25. ledna 1876, Berlín – 10. prosince 1937, Vídeň) byla německá herečka, kabaretiérka a šansoniérka. Své divadelní zkušenosti sbírala v berlínských předměstských divadlech, než se dostala ke kabaretu. V roce 1920 založila v Café Größenwahn kabaret Größenwahn, který se stal jedním z nejvýznamnějších berlínských kabaretů dvacátých let. Hrála také v divadlech (například Paní Peachumovou při premiéře Třígrošové opery Bertolta Brechta v roce 1928), ve filmu (například Gustu Kiepertovou v Modrém andělovi Josefa von Sternberga). Po roce 1933 emigrovala přes Prahu a Vídeň do Palestiny (několikrát hrála pohostinsky také v Moravské Ostravě). Zemřela v prosinci 1937 ve Vídni, o jejím onemocnění a úmrtí informoval také ostravský německý tisk. O její slávě svědčí i to, že je po ní v Berlíně pojmenována ulice, ve které bydlela. Viz Rosa Valetti. In: *Steffi-Line.de* [online]. [cit. 1. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.steffi-line.de/archiv_text/nost_film20b40/256_valetti_rosa.htm

⁴⁰ Lisl Valetti. In: *Wikipedia.de* [online]. [cit. 2. 5. 2015]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Lisl_Valetti

⁴¹ Lotte Stein. In: *Wikipedia.de* [online]. [cit. 2. 5. 2015]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Lotte_Stein

Schauspielhaus. Mezi lety 1893 a 1895 byl zaměstnán v Centraltheater v Berlíně. V sezoně 1895/1896 přijal angažmá v Lobe-Theater v Breslau (dnešní Wrocław). Zde ztvárnil například postavu Mittelbacha v dramatu Franze von Schönthana a Gustava Kadelburga *Der Herr Senator* nebo Moritze Jägera v *Die Weber* (Tkalci) Gerharta Hauptmanna. Pro sezonu 1896/1897 se opět vrátil do Berlína, kde působil v Theater des Westens, v následující sezoně přijal nabídku Lessingtheater u Oskara Blumenthala. Po častém střídání angažmá se na delší čas usadil v Hoftheater ve Wiesbadenu, kde zůstal v letech 1898–1906 a stal se jedním z nejvýraznějších talentů wiesbadenského divadla. Dle svých slov ve Wiesbadenu ztvárnil „všechny velké klasické i moderní role.“⁴² V *Großes biographisches Lexikon der deutschen Bühne im XIX. Jahrhundert* Ludwiga Eisenberga jej autor v roce 1903 hodnotí takto: „Jedná se o znamenitého představitele charakterních rolí, bonvivána a komika, který pracuje moderními prostředky. [...] Na berlínských jevištích získal přirozenost řeči a pohybu. Vallentin, jeden z nejskvělejších talentů wiesbadenského divadla, projevuje vzácnou všestrannost, přesto jsou mu blízké zejména charakterní role.“⁴³

Následně se vrátil zpět do Berlína,⁴⁴ kde působil v různých divadlech, do roku 1915 byl nejčastějším místem jeho vystupování zejména berlínský Schauspielhaus. V době první světové války vystupoval také v Residenztheater, poté v polovině dvacátých let ztvárnil v Deutsches Theater mimo jiné roli *Bischof von Beauvais* (*Biskupa z Beauvais*) v *Die heilige Johanna* (Svaté Janě) George Bernarda Shawa v režii Maxe Reinhardta. Až do svého nuceného odchodu z Německa v roce 1933 hrál ještě v mnoha dalších divadlech: v Tribüne (sezona 1926/1927), ve švýcarském divadle Stadttheater Basel (inscenace *Hokuspokus* v sezoně 1927/1928), Barnowsky-Bühnen, Meinhard-Bernauer-Bühnen, Erwin Piscator Ensemble a opět v Deutsches Theater, kde

---

⁴² „[...] alle großen und klassischen und modernen Rollen spielte.“ VALLENTIN, pozn. 38, s. 3.

⁴³ „Er ist ein vortrefflicher Charakterdarsteller, Bonvivant und Komiker, ganz modern angebildet (...) Eine große Natürlichkeit in Sprache und Spiel hat ihm die moderne Schule der Berliner Bühne gegeben. V. (Vallentin, pozn. autorky) eines hervorragendsten Talente der Wiesbadener Hofbühne, bekundet eine seltene Vielseitigkeit, denn selbst große Charakterrollen liegen ihm nicht ferne.“ EISENBERG, pozn. 2, s. 1062.

⁴⁴ Sám Hermann Vallentin ve svém článku, ve kterém se představuje ostravským divákům, napsal, že z Wiesbadenu do Berlína se vrátil na osobní přání samotného císaře. Srov. VALLENTIN, pozn. 38, s. 3.

vytvořil roli *Adolpha Wormsera* v *Der Hauptmann von Köpenick* (Hejtmanovi z Kopníku) Carla Zuckmayera v režii Heinze Hilperta.⁴⁵

Hermann Vallentin však nebyl znám pouze jako činoherní herec, vystupoval často také v hudebních komediích nebo operetách a profiloval se i jako významná osobnost berlínských kabaretů. V tomto specifickém typu autorského divadla vynikal – hrál, zpíval i recitoval, vytvářel vlastní texty i celé pořady. V těchto aktivitách často spolupracoval se svou sestrou Rosou Valetti, která byla rovněž kabaretní umělkyní. Společně založili v Café Größenwahn v roce 1920 Cabaret Größenwahn.⁴⁶ Jako kabaretní umělec vystupoval Vallentin v souboru Kabarett der Komiker Kurta Robitscheka i dalších.

Kromě aktivní umělecké činnosti se Vallentin věnoval také vyučování, byl v Berlíně pedagogem herectví na škole Maxe Reinhardta při Deutsches Theater.⁴⁷ O jeho vztahu k pedagogické činnosti svědčí citát v úvodu této kapitoly, ve kterém Vallentin proklamuje svou snahu „jít s dobou“ a přibližovat divadlo současným mladým divákům.

Kromě toho se angažoval i v obecném kulturním životě, do roku 1932 byl viceprezidentem Verwaltungsrat der Genossenschaft deutscher Bühnen-Angehöriger⁴⁸ a prezidentem Deutsche Bühnenclub Berlin.⁴⁹

Hermann Vallentin byl zejména ve dvacátých letech 20. století také významným filmovým hercem, ztvárnil celkem 155 filmových rolí.⁵⁰ Vzhledem k tomu, že jeho filmové působení je takto rozsáhlé, budeme mu věnovat samostatnou kapitolu.

Události roku 1933, zejména diskriminační zákony mířené proti Židům, jej však donutily navzdory úspěšné kariéře z Německa odejít. Zařadil se tak

---

⁴⁵ K životopisu Hermanna Vallentina srov. KOSCH, pozn. 3, s. 2750–2751. – EISENBERG, pozn. 2, s. 1062.

⁴⁶ GUZY, Elisabeth. *Erich Kästner und das Theater – ein bisschen mehr als Emil und Fabian*. Diplomová práce. Wien: 2010. Universität Wien. Philosophische Fakultät. Institut für Theater-, Film- und Medienwissenschaft, s. 55–56.

⁴⁷ EBERT, Gerhard. 100 Jahre Schauspielschule Berlin. Von Max Reinhardts Schauspielschule des Deutschen Theaters zur Hochschule für Schauspielkunst „Ernst Busch“ Berlin. In: *Berliner-Schauspielschule.de* [online] [cit. 5. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.berliner-schauspielschule.de/jugend.htm>

⁴⁸ Tuto organizaci si dnes můžeme představit jako obdobu české Herecké asociace – jejím úkolem bylo zajišťovat divadelním pracovníkům vhodné pracovní podmínky, dodržování smluv a podobně. V roce 1935 byla tato organizace zakázána.

⁴⁹ BLUBACHER, KOTTE, pozn. 5, s. 1992–1993.

⁵⁰ Hermann Vallentin, pozn. 9.

mezi 250 divadelních umělců (i československé národnosti), kteří museli opustit své dosavadní působiště v Německu a hledat uplatnění jinde.⁵¹ Hermann Vallentin zamířil nejprve do Švýcarska, kde hrál už v sezoně 1932/1933 – v curyšském Schauspielhausu vystoupil na konci května 1933 v inscenaci Shakespearova Hamleta, s Barnowsky Ensemble a se svou sestrou Rosou Valetti zde uvedli v červnu 1933 několik inscenací: komedii René Fauchoise Achtung! Frisch gestrichen!, drama George Bernarda Shawa Frau Warrens Gewerbe (Živnost paní Warrenové) a veselohru Paula Osborna Ich weiss etwas, was Du nicht weisst. V sezoně 1933/1934 jej ve Stadttheater Basel (Městském divadle v Basileji) angažoval jako představitele charakterních komediálních rolí a operetního starokomika a režiséra tehdejší ředitel Egon Neudegg. Ztvárnil zde v této sezoně celkem devět rolí, mezi nimi například postavu jménem *Holzapfel*⁵² v Shakespearově komedii Viel Lärm um nichts (Mnoho povyku pro nic), titulní roli v Shakespearově Juliu Ceasarovi, a také zde režíroval – operetu Die gold'ne Meisterin (Zlatá paní mistrová) Edmunda Eyslera nebo Zwei Herzen im ¾-Takt (Dvě srdce ve tříčtvrtečním taktu) Roberta Stolze. Své angažmá zde však neprodloužil, neboť mu byla navzdory ustanovení v pracovní smlouvě snížena gáže a byl také nucen hrát menší role.⁵³

Dalším působištěm Hermanna Vallentina se stalo Československo. Jak ve své studii⁵⁴ píše Hansjörg Schneider, Československo bylo pro německé emigrující divadelníky ideální volbou, počítalo se mezi silné a demokratické státy a navíc zde stále působila početná německá menšina (zhruba 22% obyvatel se hlásilo k německé národnosti), tedy zde byla možnost umělecky se uplatnit bez nutnosti překonávat jazykovou či kulturní bariéru. Česká divadelní scéna se tím obohatila o mnoho uměleckých osobností, které začaly působit například v Praze, Brně, Opavě, Moravské Ostravě i Liberci. Lze říci, že československá společnost dokázala mnohým z nich pomoci, přestože zde místy panoval i negativní postoj k těmto „přistěhovalcům“ (podporovaný Konradem Henleinem a jeho sympatizanty). Němečtí divadelní ředitelé, kteří

---

⁵¹ SCHNEIDER, pozn. 19, s. 19.

⁵² V překladu Martina Hilského je tato role uvedena jako Puškvorec, velitel stráže.

⁵³ BLUBACHER, KOTTE, pozn. 5, s. 1992–1993.

⁵⁴ SCHNEIDER, pozn. 19, s. 19.

vedli divadla na území Československa, byli často terčem kritiky, pokud německé emigranty zaměstnali.

Pro sezonu 1934/1935 přijal Hermann Vallentin angažmá v divadle v Ústí nad Labem, kde jej zaměstnal Alfred Huttig,⁵⁵ původně herec a režisér Nového německého divadla v Praze.⁵⁶ Vallentinovou první rolí v Ústí byla hlavní postava lékaře ve veselohře Reného Fauchoise *Achtung! Frisch gestrichen!* Ve své první ústecké roli tamější diváky i kritiky nadchl: „Pověst, která Hermanna Vallentina předchází, není žádná reklama, ale zasloužené uznání tohoto herce neobvyklého formátu. Už jen jeho maska ukazuje umělce, který svou roli pouze neilustruje, ale chce prožít celý její charakter včetně její historie. Jeho komika je tak lidsky přirozená, že divák zapomene, že sleduje ‚divadlo‘.“⁵⁷ Následně se podílel na inscenaci komedie Hermanna Bahra *Die Wienerinnen*, jejíž první představení 20. října 1934 bylo zároveň doplněno o oslavu výročí desetiletého působení ředitele Alfreda Huttiga v ústeckém divadle. Při této příležitosti složil Hermann Vallentin *Jubiläums-Ballade*, která měla u diváků velký úspěch.⁵⁸ Zřejmě se v této pozici osvědčil a slavnostní proslov měl také při oslavě jubilea 25 let u divadla herce Fritze Huterera 19. ledna 1935.⁵⁹ Z divadelních rolí následovala postava bezohledného obchodníka zobrazeného s uvěřitelnou krutostí „selfmademana“ v dramatu Suttona *Vanea Überfahrt*.⁶⁰ Dále účinkoval v operetě Franze Lehára *Giuditta*, v komedii Ference Herzoga *Blaufuchs* (role *Professor Paulus*), hrál v dramatu *Straßenmusik Volksstück*, jež také režíroval. V komedii Ludwiga Thomy *Moral* vytvořil hlavní postavu označenou v recenzi jako *Rentier Fritz Beermann*. Velikým úspěchem ústeckého divadla byla premiéra Ibsenova *Peera Gynta*,

---

⁵⁵ Ve Schneiderově studii (respektive v jejím překladu) je uvedena nesprávná forma tohoto jména – Hüttig. SCHNEIDER, pozn. 20, s. 40.

⁵⁶ Tamtéž, s. 40.

⁵⁷ „Der Ruf, der ihm vorauseilte, ist nich Reklame, sondern verdiente Anerkennung eines Schauspielers von nicht gewöhnlichen Format. Schon die Maske zeigt den Künstler, der seine Rolle nicht blotz schildert, sondern ihren Charakter vor- und erleben will.“ Dr. M. J. *Achtung! Frisch gestrichen!* *Aussiger Tagblatt*, 9. 10. 1934. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 915.

⁵⁸ Dr. M. J. *Ehrung des Jubilars.* *Aussiger Tagblatt*, 22. 10. 1934. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 921.

⁵⁹ -ck-. *Die Festakt.* *Aussiger Tagblatt*, 21. 1. 1935. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 944.

⁶⁰ Dr. M. J. *Ueberfahrt.* *Aussiger Tagblatt*, 2. 11. 1934. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 927.

kteřou Vallentin režířoval a mimo to v ní vytvořil roli *Knopfmacher* (*Knoflíkáře*).⁶¹ Tuto náročnou dramatickou báseň dokázal Vallentin upravit pro oblastní divadlo a spolu s výtvarníkem Manfredem Millerem⁶² vytvořit na ne příliš technicky dobře vybaveném jevišti fantastický svět Ibsenova dramatu.⁶³ Dále účinkoval v roli ředitele v komedii Louise Verneuilu *Schule für Steuerzahler* (*Škola poplatníků*), v roli vyšetřujícího policejního inspektora v detektivní komedii *Weißer Flieder* (*Bílý šeřík*) Farquhara Lennox. Ztvárnil také postavu hodného a chápavého primáře v dramatu z nemocničního prostředí amerického dramatika Sidneyho Kingsleyho *Menschen in Weiß*,⁶⁴ což byl podle ohlasu v tisku opět jeden z jeho špičkových hereckých výkonů.⁶⁵ Poslední rolí v ústeckém angažmá byla hlavní postava *Dorfrichter Adam* (*Adama, vesnického rychtáře*) ve hře Heinricha von Kleista *Der zerbrochene Krug* (*Rozbitý džbán*), jejímž provedením se diváci skvostně bavili.⁶⁶ V tomto období několikrát hostoval také v pražském Novém německém divadle.⁶⁷

Do Moravské Ostravy přišel Hermann Vallentin v sezoně 1935/1936 (tedy ve věku 63 let), kdy jej angažoval zdejší ředitel Rudolf Zeisel. Působil zde jako herec a režisér a po všechny tři sezony byl také členem předsednictva divadla.⁶⁸ V letech 1936 až 1938 předsedal spolu s Jiřím Myronem ostravské pobočce Klubu českých a německých divadelních pracovníků, jehož úkolem bylo pomáhat německým hercům, kteří museli emigrovat z Německa. Tento spolek proklamoval demokratické smýšlení a přátelství mezi českými a německými divadelníky. Kromě Moravské Ostravy o prázdninách roku 1937 vystupoval také ve Františkových Lázních, kde hostoval v roli

---

⁶¹ Peera Gynta režířoval také v Moravské Ostravě, více o této inscenaci je v kapitole Ostravské reжіe.

⁶² Scénograf Manfred Miller byl poté také angažován v Deutsches Theater Mährisch Ostrau.

⁶³ Dr. M. J. Erstaufführung „Peer Gynt“. Wagnis einer Provinzbühne als größter Schauspielerfolg. *Aussiger Tagblatt*, 1. 2. 1935. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 947–948.

⁶⁴ Tento text byl v roce 1934 oceněn Pulitzerovou cenou.

⁶⁵ Dr. M. J. Menschen in Weiß. *Aussiger Tagblatt*, 18. 3. 1935. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 961.

⁶⁶ Dr. M. J. Der zerbrochene Krug. *Aussiger Tagblatt*, 3. 4. 1935. Reprint recenze v knize ECKELT, pozn. 6, s. 964.

⁶⁷ SCHNEIDER, pozn. 16, s. 40.

⁶⁸ Srov. Mährisch-Ostrau. *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 47, 1935/1936, Berlin: 1936, s. 472–473. – Mährisch-Ostrau. *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 48, 1936/1937, Berlin: 1937, s. 453–454. – Mährisch-Ostrau. *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 49, 1937/1938, Berlin: 1938, s. 482–483.

Mittelschulprofessor Franz Junek (Václava Junka, středoškolského profesora) v inscenaci hry Viléma Wenera Menschen auf der Eisscholle (Lidé na kře).⁶⁹ Hermann Vallentin v Moravské Ostravě setrval až do roku 1938, přestože měl na sezonu 1937/1938 nabídky na angažmá z jiných divadel.⁷⁰ Z Československa emigroval z důvodu vyostřování politické situace.

Dalším místem jeho pobytu se stalo opět Švýcarsko, kde v sezoně 1938/1939 vystupoval v Schauspielhaus Zürich. Zde vytvořil celkem patnáct rolí, například roli *Pandara* v Shakespearově Troilovi a Cressidě, *Sira George Crofta* v dramatu Frau Warren Gewerbe (Živnost paní Warrenové) George Bernarda Shawa, *Bischof von Bamberg (Biskupa z Bamberka)* v Goethově hře Götz von Berlichingen (Götz z Berlichingenu) nebo roli *Generaldirektor* v premiéře textu Waltera Leschse Jedermann 1938.⁷¹

V roce 1939 emigroval do Palestiny (dnešní Izrael), kde však nemohl pracovat jako herec, neboť neměl dostatečné jazykové znalosti hebrejštiny. Pracoval zde tedy v rozhlase jako hlasatel zpráv v německém jazyce, recitátor a zpěvák; poezii přednášel také na uzavřených recitačních večerech z děl převážně německých nebo židovských autorů (Johann Wolfgang von Goethe, Heinrich Heine, Alfred Polgar, Kurt Tucholsky, Detlev von Liliencron, Theodor Herzl)⁷² a scénických čteních mimo jiné v Jeruzalémě⁷³. Jako datum úmrtí Hermanna Vallentina se uvádí 18. září nebo 1. listopad roku 1945, místo Tel Aviv.⁷⁴

---

⁶⁹ O jaký soubor se jednalo, se nám bohužel nepodařilo zjistit. Viz Der bekannte Schauspieler Vallentin... *Ostrauer Zeitung*, 7. 8. 1937, č. 178, s. 4.

⁷⁰ Vallentin und Almas bleiben in Ostrau. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 5. 3. 1937, č. 64, s. 6. Stejný článek také v *Ostrauer Zeitung*, 5. 3. 1937, č. 53, s. 3.

⁷¹ BLUBACHER, KOTTE, pozn. 5, s. 1992. – Údaje je možné dohledat také v online katalogu Stadtarchiv Zürich [online]. [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <https://amsquery.stadt-zuerich.ch/query/detail.aspx?ID=11586>

⁷² Hermann Vallentin. In: *Steffi-line.de* [online]. [cit. 12. 10. 2015]. Dostupné z: http://www.steffi-line.de/archiv_text/nost_film20b40/292_vallentin_hermann.htm

⁷³ BLUBACHER, KOTTE, pozn. 5, s. 1992.

⁷⁴ Ani jedno z dat se nám bohužel nepodařilo verifikovat, více o tom viz Úvod.

2. Hermann Vallentin a film

Vznik filmového média na sklonku 19. století znamenal nástup zcela nových možností šíření zábavy. Filmovou kopií bylo možné posílat do různých oblastí bez velkých technických nákladů na projekci, pro kočovné divadelní společnosti proto film znamenal konkurenci. Hovoří se i o tom, že kvůli rozmachu filmových projekcí se snížila návštěvnost divadel, protože lidé chtěli vidět nové médium na vlastní oči. V květnu roku 1912 v Německu dokonce vyzvala skupina dramatiků, herců a divadelních režisérů k bojkotu kin. Hned koncem stejného roku však bojkot skončil, neboť filmové společnosti začaly s těmito umělci navazovat spolupráci.⁷⁵

Německý filmový průmysl byl však ještě v počátcích a většinu filmové produkce tvořily dovážené filmy. Na tento fakt, s přihlédnutím k tomu, že se filmu začínalo věnovat stále více zajímavých osobností, reagovala německá vláda tím, že v roce 1916 vyhlásila zákaz dovozu zahraničních filmů. To byl jeden z faktorů, jež způsobily rozmach německého filmového průmyslu během první světové války.⁷⁶

Film znamenal pro divadelní umělce (herce, autory i inscenátory) výzvu podílet se na rozvoji nového média, které si získávalo stále větší popularitu. Tak i divadelní herec Hermann Vallentin přijal v první polovině desátých let 20. století nabídku účinkovat ve filmu a následně se stal úspěšným a hojně obsazovaným filmovým hercem v hlavních i vedlejších rolích.

Spolupráce Hermanna Vallentina s filmem pokračovala i ve dvacátých letech, kdy německý filmový průmysl zaznamenal obrovské úspěchy – a to navzdory neblahému stavu německé ekonomiky po první světové válce. Filmový průmysl totiž dovedl z problémů, se kterými se Německo po válce potýkalo, těžit. Inflace, která v roce 1923 přerostla v hyperinflaci, bránila Němcům v tom, aby i po skončení zákazu importu filmů v roce 1923 ve velkém kupovali zahraniční filmy – německý filmový průmysl tedy fungoval prakticky bez konkurence. Němečtí filmoví distributoři však mohli německé filmy

---

⁷⁵ THOMPSON, BORDWELL, pozn. 24, s. 65.

⁷⁶ Tamtéž, s. 67, 109.

vyvážet a prodávat za nižší cenu, což mělo za následek jejich rozšíření za hranice Německa.

Z velkého množství snímků, na nichž se Hermann Vallentin ve dvacátých letech podílel, zmíníme zejména ty, které se řadí k filmovému expresionismu a tzv. *kammerspielu*,⁷⁷ tedy k uměleckým směrům, které jsou dodnes považovány v dějinách německé kinematografie za nejvýznamnější.

Hermann Vallentin spolupracoval na třech filmech s významným představitelem filmového expresionismu a *kammerspielu* Friedrichem Wilhelmem Murnauem; jednalo se o filmy *Schloß Vogelöd*, k němuž scénář napsal Carl Mayer – vůdčí postava filmového *kammerspielu*, *Die Finanzen des Großherzogs* a hlavně snímek *Der letzte Mann* (Poslední štace).

Snímek *Die Finanzen des Großherzogs* z roku 1924 je jedinou komedií, kterou Friedrich Wilhelm Murnau natočil. Obsahuje sice také dramatickou zápletku, ale zároveň v ní dominuje romantický příběh. Hermann Vallentin vytvořil hlavní zápornou postavu jménem *Herr Bekker*, jedná se o jakéhosi cílevědomého bezcharakterního člověka, jenž je pro svůj úspěch schopen všeho. Nejvíce hereckých detailů Hermanna Vallentina si můžeme zaznamenat ve scéně, kdy je na návštěvě u velkovévody (ztvárněného Harrym Liedtkem). V této scéně nejdříve Bekker žádá po velkovévodovi, aby mu prodal místo zvané *Hermosa Point* za velkou částku peněz (což by velkovévodovi velmi pomohlo, neboť je velmi zadlužen). Už od první chvíle budí tato postava dojem zbohatlého měšťáka, ale nepůsobí zvláště nesympaticky, přestože jí chybí dobré vychování (můžeme si domýšlet, že to souvisí s jeho původem). Nechce sdělit, proč o koupi stojí, nakonec to však musí prozradit, neboť velkovévoda jej chce poslat pryč. Jeho důvod je zcela zjištný – na tomto místě se nacházejí velké zásoby síry.

Vallentinovy herecké prostředky jsou hlavně mimické, neboť kamera jej zabírá polocelkovým záběrem. Z jeho hereckého výkonu zaujmou zejména pohledy a práce očí (přimhuřování a koulení), stejně jako celá řada výrazů (hraná dobrosrdečnost, spiklenectví a posléze nadřazenost, pohrdání a výraz uražené ješitnosti). Zvláštním detailem je jeho gesto vkládání konce

---

⁷⁷ Název tohoto směru souvisí přímo s divadlem – je odvozen od berlínského divadla *Kammerspiele*, jež bylo založeno Maxem Reinhardtem k uvádění komorních dramát pro malý počet diváků.

vycházkové hole do úst ve chvílích nervozity nebo přemýšlení. Vallentinova maska a kostým obsahuje knírek, vycházkový oblek, klobouk připnutý na saku a vycházkovou hůl. Celkově tato postava působí kompaktně, je v ní patrný vývoj a herecká zkušenost.

Film *Der letzte Mann* ze stejného roku je hlavním profilovým snímkem německého kammerspielu, směru, který ve filmu upřednostňoval menší množství postav, na které byla soustředěna pozornost, a důraz kladl zejména na „pomalé evokativní herectví a výrazné detaily“.⁷⁸ Hlavní roli muže, který ztratí své pracovní místo hotelového portýra s krásnou uniformou s naleštěnými knoflíky a stane se pouhým posluhou na toaletách, hrál Emil Jannings. Hermann Vallentin ztvárnil v tomto snímku postavu jedovatého hosta v hotelu, jenž se objevuje v závěru filmu. Ačkoliv filmové herectví té doby svádělo k přehrávání a spíše karikování postav než k hlubšímu vykreslení charakterů, Vallentin i v této v podstatě epizodní postavě zobrazil přesně charakterizovaný typ: muž z vyšší společnosti, dbá na svůj vzhled, sluhy pohrdá, je netrpělivý a nevraživý. Jeho vyjadřovacími prostředky byl nejen pohyb těla, ale zmíněná scéna je především ukázkou jeho výborné mimické a gestické práce. Dle soudu Siegfrieda Kracauera propůjčil Vallentin této postavě „patříčně mrzutý charakter.“⁷⁹

V rámci své filmové dráhy se Vallentin setkal také s další známou osobností německé kinematografie, s režisérem Fritzem Langem. Hrál v jeho filmech *Der müde Tod* (*Unavená smrt*), *Spione* (v tomto filmu hrála také Rosa Valetti) a *Frau im Mond* (*Žena na Měsíci*). Jednalo se vesměs o drobnější role bez většího prostoru k propracovanější charakterizaci, u prvních dvou filmů Vallentin dokonce není uveden ani v titulcích.

Ve filmu *Frau im Mond* z roku 1929 vytvořil postavu vědce a zároveň člena syndikátu, který chce pro sebe získat zlato z Měsíce. Jednalo se o menší roli, která byla napsána bez vývoje a spíše typově, proto by pro nás podrobnější popis nebyl příliš užitečný. Celkově můžeme tento typ role charakterizovat jako postaršího důstojného a značně sebevědomého muže.

---

⁷⁸ THOMPSON, BORDWELL, pozn. 24, s. 117.

⁷⁹ „[...]verleiht einem Gaste das übliche unwirsche Air.“ KRACAUER, Siegfried. *Werke*. Band 6. Kleine Schriften zum Film. Herausgegeben von Inka Müller-Bach. Unter Mitarbeit von Mirjam Wenzel und Sabine Biebl. 3 Teilbände. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2004, s. 121.

Film je však v našem případě především cenným pramenem informací o Vallentinově fyziognomii, neboť dochované fotografie zobrazují většinou pouze jeho tvář. Vallentin byl už v době, kdy točil své první filmy, herec urostlé postavy. Tím vypadal o něco starší, než ve skutečnosti byl, a tomu odpovídaly i role, do kterých byl obsazován. Na filmovém plátně zobrazoval především postavy starších pánů s důstojným vystupováním. Byl ovšem rovněž oblíbeným představitelem zločinců a zloduchů, protože dovedl zobrazit také tyto postavy. Jeho zavalitost mu nebránila ve svižném energickém pohybu a tvář, na první pohled spíše přísného výrazu, se díky jeho mimické práci dokázala proměnit jak v příjemného staršího muže, tak v démonického zloducha.

Vallentinova filmová kariéra pokračovala a nabídky přicházely i po vzniku a rozšíření zvukového filmu na sklonku dvacátých let a později ve třicátých letech. Vzhledem k hudebnímu talentu (zpíval, jak už bylo zmíněno, v kabaretech i v hudebních komediích) mohl oblast svých filmových rolí rozšířit také o hudební snímky.

Jeho kariéra byla však na počátku třicátých let náhle ukončena diskriminačními zákony, z nich vyplývajícím zákazem činnosti a následnou Vallentinovou emigrací v roce 1933. Za dobu svého působení v oblasti filmu ztvárnil na 150 hlavních nebo vedlejších rolí a můžeme jej zcela jistě zařadit mezi výrazné herecké osobnosti německé kinematografie.

Pro doplnění ještě uveďme, že Hermann Vallentin dle dostupných informací nikdy filmy nереžíroval, přestože v divadlech se jako režisér uplatňoval velmi často.

3. Mährisch Ostrau – Moravská Ostrava

Tato kapitola se zabývá rolí, kterou německé etnikum v Moravské Ostravě hrálo. Před rokem 1918 totiž ovlivňovalo rozvoj i fungování tohoto města, od politiky a hospodářství až po kulturu.

3. 1. Německé obyvatelstvo v Moravské Ostravě

Moravská Ostrava byla původně vesnicí, její prudký rozvoj se datuje až od nálezů černého uhlí v polovině 18. století. Následovala postupná industrializace, která vyústila v proměnu Moravské Ostravy v město, jež se stalo jedním z průmyslových center celé habsburské monarchie. Velké množství nových pracovních příležitostí lákalo dělníky z různých míst, a proto rozmach Moravské Ostravy souvisel také s prudkými demografickými změnami, které zde nastíníme.

Statistiky vedené rakousko-uherskými úřady evidovaly nikoliv národnostní příslušnost, ale přihlášení se k tzv. obcovací řeči, kterou však můžeme zjednodušeně chápat jako příslušnost k národnostní skupině. Z těchto údajů vyplývá, že procentuální zastoupení Čechů nebo Slováků na Ostravsku se postupně snižovalo, zatímco německých obyvatel bylo stále více: v roce 1880 se k české nebo slovenské národnosti hlásilo 74,8 % obyvatel a k německé 19 % (zbývajících 6,2 % obyvatel hovořilo polsky), v roce 1910 se k češtině nebo slovenštině hlásilo už jen 52,2 %, zato k němčině 31,2 % (a k polštině 16,6 %).⁸⁰ Pokud bychom se zaměřili konkrétně na Moravskou Ostravu, pak bychom došli ke zjištění, že v roce 1910 se zde k německému jazyku hlásilo celých 47,1 % obyvatel, proti 36,2 % obyvatel s českou nebo slovenskou obcovací řečí. Musíme dále připomenout, že Němci byli skupinou obyvatel, která do Moravské Ostravy investovala velký kapitál, vlastnila velké podniky a stála rovněž v čele místních správ (Moravská Ostrava měla německé zastupitelstvo) a byla tedy pro tento region určující. Členové této národnostní skupiny zastávali vysoké funkce v průmyslových podnicích, byla to technická a

---

⁸⁰ JIŘÍK a kol., pozn. 35, s. 207.

hospodářská inteligence či kvalifikovaní dělníci, případně se hlásili ke svobodným povoláním.

Vzájemné soužití mezi jednotlivými národnostními skupinami však nebylo ideální, před první světovou válkou docházelo k otevřeným potyčkám, které byly vyvrcholením mnohaletých snah českých a polských obyvatel Ostravska o rozšíření národnostních práv. Po útocích v tisku (jak z české a polské, tak i německé strany) došlo k demonstracím v Hrušově (1909), v Polské Ostravě (1914) a ve stejném roce i v obcích Mariánské Hory, Vítkovice i dalších, kde mnohdy muselo zakročit i četnictvo.

Vznik samostatného československého státu 28. října 1918 způsobil, že Němci žijící na Ostravsku se ze dne na den ocitli v cizím státě. Češi tuto událost chápali jako vítězství nad dlouhotrvající německou nadvládou, lidé v říjnu na ulicích strhávali rakouské orlice a ničili německé vývěsní štíty. Převzetí samosprávy a dalších funkcí však trvalo delší dobu – poslední schůze městského výboru Moravské Ostravy, na které se všichni jeho členové i náhradníci vzdali svých funkcí, se konala 17. prosince 1918. I nadále bylo německé etnikum zastoupeno ve správních komisích obcí, ovšem již jen minoritně.⁸¹

Co se týče národnostního složení obyvatelstva, na počátku dvacátých let 20. století byla v Moravské Ostravě⁸² československá národnost zastoupena 73,8 % obyvatel, německá 22,1 %, židovská 2,6 %, polská 1,4 % a jiné národnosti 0,1 %. V roce 1930 bylo příslušníků československé národnosti už 79 %, zato těch německých 18,6 %, židovských 1,9 %, polských 0,4 % a ostatních 0,1 %.

Na těchto velkých změnách procentuálního zastoupení oproti situaci před rokem 1918 se projevil fakt, že rodiny, které se před válkou hlásily k německému jazyku z důvodu lepšího postavení a kariéry, se po založení samostatného československého státu rychle „počeštily“. Zároveň děti narozené ze smíšených česko-německých manželství jejich rodiče po vzniku samostatného československého státu přihlašovali z praktických důvodů do

---

⁸¹ Předsedou správní komise v Moravské Ostravě se stal redaktor a říšský poslanec Jan Prokeš, pozdější první starosta československé Ostravy.

⁸² Počet zahrnuje i údaje z obcí připojených k Moravské Ostravě v roce 1924, tedy z Přívozu, Vítkovic, Mariánských Hor, Zábřehu nad Odrou, Nové Vsi a Hrabůvky.

českých škol, čímž probíhala postupná asimilace. Ve třicátých letech však do Československa pronikala fašistická ideologie (notně podporovaná tělocvikářem Konradem Henleinem a jeho politickou stranou), leckdy silně „protičesky“ zabarvená, která měla za následek opětovný nárůst silného nacionálního cítění německých obyvatel.⁸³

---

⁸³ JIŘÍK a kol., pozn. 35, s. 309–310.

3. 2. Německé divadelnictví na Ostravsku

Pokud se soustředíme na situaci v kulturní sféře a konkrétně v divadle, také tam se národnostní otázka projevila. Protože německá kultura byla pro ostravský region určující, byla i němčina prvním divadelním jazykem na Ostravsku. Neznamená to však, že by zdejší obyvatelé hlásící se k jiným národnostem nenavštěvovali divadelní představení v němčině. Ostatně museli mít alespoň pasivní znalost němčiny, která byla úředním jazykem.

Německé kočující divadelní společnosti sem zajížděly již v druhé polovině 18. století,⁸⁴ šlo o soubory ředitelů Wenzela Fuxe, Michaela Prennera, Josepha Matthiase Einzigera, Karla Josepha Schwertbergera, Johanna Gregora Obingera a jiných. V období od čtyřicátých let 19. století vystoupily v Moravské Ostravě divadelní společnosti Karla Franze Burghausera, Johanna Gustava Schwarze, Wilhelma Thiela, Johanna Weinera-Rosenfelda, Josefa Lingga, Louise Wilhelmiho, Klotildy Neumannové, Josefa Lazaryho, Leopolda Lederera, Carla Sabranského von Thalbrück a další. V sedmdesátých a osmdesátých letech na Ostravsko zavítali se svou společností Ignaz Neufeld, Susette Linggová, několikrát Josef Lackner, Julius Nicolini, Johann Hugo Treu, Rudolf von Kühn a další. Improvizované divadelní prostory nacházely divadelní společnosti třeba v hospodách U lípy, U hroznu nebo v Závodním hostinci ve Vítkovicích, později hrávaly v Karolinských lázních nebo na Staré střelnici, kde byl v roce 1881 upraven sál – tam hrály větší divadelní společnosti nebo soubory městských divadel. Mezi nimi společnost Carla Jezeka, Ignaze Neufelda, Susette Linggové, Josefa Lacknera, Julia Nicoloniho, Johanna Huga Treue, Rudolfa von Kühna.⁸⁵

V devadesátých letech 19. století se začaly stavět tzv. národní domy, do jejichž sálů se přesunula také většina divadelní produkce; totéž se dělo i v Moravské Ostravě. Přestože v původním plánu bylo vybudovat společnou stavbu pro Čechy i Němce, vzájemná nedorozumění a rozepře tomuto záměru zabránily.⁸⁶ Němci si tak postavili svůj Deutsches Haus (stál na místě dnešního Náměstí Edvarda Beneše), jehož autorem byl architekt Felix Neumann.

---

⁸⁴ České kočovné divadelní společnosti však pro vystoupení na území Moravy získaly koncesi až v roce 1863, prvním českým souborem hrajícím na Moravě byla společnost Josefa Štandery.

⁸⁵ ŠTEFANIDES, pozn. 28, s. 130–131.

⁸⁶ Tamtéž, s. 132.

Samotná stavba byla pojednána ve stylu nizozemské renesance. Slavnostní otevření Deutsches Haus se konalo v roce 1895.⁸⁷ Bylo zde zřízeno divadlo, které provozoval spolek Deutsches Vereinstheater, jenž jej také pronajímal divadelním ředitelům. Poprvé se zde hrálo divadlo 1. října 1895.

Vystoupilo zde mnoho německých i rakouských souborů – kočovných i souborů městských divadel, například městského divadla z Bialska (ředitel Ferdinand Arlt), z Opavy (ředitelé Heinrich Jantsch, Carl Heiter), z Olomouce (Carl Rübsam), společnost Eduarda Vollbrechta, Adolfa Rosého, Adolfa Siega a Bertholda Wolffa, Karla Kruga a Carla Astnera. Na počátku 20. století v Deutsches Haus vystoupili také Meiningenští nebo Burgtheater z Vídně. Co se týče repertoáru, byly uváděny zejména klasické hry autorů Williama Shakespeara, Franze Grillparzera, Friedricha Schillera, Johanna Wolfganga Goetha, Gerharta Hauptmanna nebo Henrika Ibsena, operety Carla Zellerera, Franze Lehára, Carla Millöckera a Johanna Strausse, Verdiho opery a další.⁸⁸

Oblíbenost divadelních představení, která navštěvovali lidé i z širšího okolí, vedla k myšlence vybudovat městské divadlo, sloužící pouze k účelu pořádání divadelních představení. Deutsches Haus i český Národní dům byly totiž koncipovány pro širší než jen divadelní využití – pro pořádání plesů, přednášek i různých spolkových setkání – a součástí obou domů byla také restaurace. Jako vhodné místo bylo vybráno Antonínovo (dnešní Smetanovo) náměstí, soutěž na stavbu městského divadla vyhrál projekt Alexandra Grafa. Stavba započala v roce 1905 a slavnostní otevření se konalo 28. září 1907, jako titul k této slavnostní příležitosti byl zvolen Wilhelm Tell Friedricha Schillera. Podstatný byl fakt, že městské německé zastupitelstvo rozhodlo zřídit v novém městském divadle i přes protesty českých obyvatel pouze německý soubor. Několikrát zde sice vystoupily polské ochotnické soubory, ale představení v češtině se zde odehrála až v roce 1919.⁸⁹

Co se týče repertoáru souboru divadla Stadttheater, hrály se hry Williama Shakespeara, Friedricha Schillera, Franze Grillparzera, Johanna

---

⁸⁷ V roce 1894, tedy rok předtím, byl otevřen také český Národní dům, dnešní Divadlo Jiřího Myrona.

⁸⁸ JIŘÍK a kol., pozn. 35, s. 247.

⁸⁹ Česká kulturní veřejnost na to reagovala pronajímáním sezon divadelním ředitelům v Národním domě – v letech 1908–1919 tak fungovala první česká stálá profesionální scéna v Moravské Ostravě.

Wolfganga Goetha, Henrika Ibsena, Gerharta Hauptmanna, Franka Wedekinda, později i Heinricha von Kleista a dalších, operety Johanna Strausse, Oskara Nedbala, Emmericha Kálmána, Leo Falla a opery Giacoma Pucciniho, ale i Prodaná nevěsta Bedřicha Smetany (!).⁹⁰

Nová budova městského divadla byla pojednána v novobarokním stylu s bohatým zdobením, její interiér byl laděn do bílé, červené a zlaté barvy. Hlediště mělo kapacitu 842 diváků (včetně míst na stání).

Pozdější vznik samostatného československého státu se samozřejmě projevil i v oblasti divadla: německý soubor ztratil status městského divadla, ten od sezony 1919/1920 mělo Národní divadlo moravskoslezské vzniklé v roce 1919. Němečtí divadelníci však chtěli dál v divadelní činnosti pokračovat, proto založili spolek Deutsches Theater (ustavující schůze se konala 24. ledna 1919), který měl nadále organizovat divadelní představení v německém jazyce. V sezoně 1918/1919 hráli ještě Němci v budově městského divadla⁹¹, v následující sezoně bylo vyjednáno rozdělení hracích dnů v týdnu v městském divadle mezi Čechy a Němce v poměru 4 : 3. Prakticky však tento systém nebyl dlouho udržitelný, proto padlo rozhodnutí rozdělit celou sezonu s tím, že divadlo, které nebude mít možnost hrát v budově městského divadla, bude vystupovat v Národním domě nebo Deutsches Haus, jehož divadelní sál byl pro tyto účely upraven s městskou dotací 50 000 Kč.

Prvním představením pod zastřešením spolku Deutsches Theater byla Beethovenova opera Fidelio, kterou Němci odehráli v městském divadle 18. října 1919.

V další sezoně 1920/1921 už Němci nedostali možnost hrát svá představení v městském divadle vůbec, proti čemuž se snažili bojovat i u soudu. V březnu 1922 však soudní usnesení zmařilo jakákoliv další německá vystoupení v budově městského divadla.

Deutsches Theater se v poválečné době, kdy ztratilo podstatnou městskou finanční dotaci, potýkalo s finančními problémy.⁹² Divadelními

---

⁹⁰ JIŘÍK a kol., pozn. 35, s. 248.

⁹¹ Je zajímavé, že autorita Němců byla tak zakořeněná, že čeští divadelníci zprvu vůbec neuvažovali o tom, že by převzali budovu městského divadla. Měli v plánu postavit si vlastní divadelní budovu, z finančních důvodů se to však ukázalo jako nerealizovatelné.

⁹² Národní divadlo moravskoslezské na tom nebylo lépe, několikrát se ocitlo na hranici krachu.

řediteli angažovanými v Deutsches Theater byli Wilhelm Popp (1919–1920), Theodor Brandt-Köstlin (1920–1922), Georg Höllering a Karl Pfann (1922–1923), Karl Pfann (1924), znovu Wilhelm Popp (1924–1925), Kurt Wonger (1925–1926), Kurt Wonger a Rolf Gradnitzer (1926–1927), Karel Stransky (1927–1928) a Konrad Bolten (1928–1929). V letech 1929 až 1938 byl ředitelem Deutsches Theater nejdéle působící a také nejúspěšnější Rudolf Zeisel. Za jeho vedení byl v Moravské Ostravě angažován Hermann Vallentin i mnoho dalších umělců, kteří emigrovali z Německa.

Novým a zároveň posledním ředitelem německého divadla v Moravské Ostravě se stal Kurt Labatt (1938–1944). Divadlo se po zřízení Protektorátu Čechy a Morava přesunulo do budovy městského divadla (poprvé tam hrálo 15. prosince 1939) a získalo zpět status městského divadla. Německé divadlo v Moravské Ostravě odehrálo své poslední představení 28. srpna 1944 – následující den byla budova vážně poškozena při spojeneckém bombardování. Od 1. září byl vyhlášen zákaz divadelní činnosti a po válce už soubor nebyl (jako ostatní německé divadelní soubory v Československu) obnoven. Také budova Deutsches Haus byla vážně poničena nálety v roce 1944 a následně bylo rozhodnuto o její likvidaci.⁹³

---

⁹³ Jeho existenci na náměstí Dr. Edvarda Beneše dlouhá léta nic nepřipomínalo, jako by soužití Čechů s Němci bylo z historie Ostravy odstraněno. V současné době však vznikla pamětní cedule na místě, kde Deutsches Haus stál. Její vznik iniciovalo Národní divadlo moravskoslezské ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem Za krásnou Ostravu.

4. Dramaturgie a soubor Deutsches Theater Mährisch Ostrau

Pro komplexnější pohled na Vallentinovu éru v Moravské Ostravě je třeba se blíže seznámit se situací v tomto divadle v letech 1929 až 1938, za doby působení nejúspěšnějšího ředitele ostravského německého divadla Rudolfa Zeisela, právě on totiž do Moravské Ostravy angažoval Hermanna Vallentina. V době jeho vedení Deutsches Theater se mu několika razantními kroky podařilo toto divadlo natolik stabilizovat, že se řadilo mezi nejúspěšnější německá divadla v Československu. Zeisel, který pocházel od Brna a divadelní zkušenosti získával ve Vídni i v Berlíně,⁹⁴ provedl některá zásadní úsporná opatření. Nejradikálnějším bylo zrušení zpěvoherního souboru a omezení pouze na činohru a menší hudební komedie, čímž vzrostla také umělecká úroveň inscenací, a rovněž herecký soubor byl více soustředěn převážně na činoherní žánr, tedy bylo možné od něj očekávat propracovanější inscenace. Tento razantní krok byl reflektován také v denním tisku a svým způsobem tak možná i obhajován: „Je nespornou zásluhou ředitele Rudolfa Zeisela, že Deutsches Theater v Moravské Ostravě pozvedl na jeho současnou vysokou uměleckou i kulturní úroveň. Omezení pouze na činoherní žánr umožnilo poměrně malému souboru dosáhnout v tomto divadelním druhu vysoké umělecké úrovně.“⁹⁵ Publikum však nebylo ochuzeno ani o opery nebo operety, jejichž představení zajišťovala pohostinská vystoupení souborů z jiných měst (Opava, Brno). Divadelní sezonu Zeisel zkrátil na šest měsíců.

Dramaturgicky se snažil jít vyrovnanou cestou mezi zábavou, náročnějšími a klasickými tituly a hudebními komedii. Nebál se uvádět premiéry neznámých her, u nichž byl však přesvědčen o jejich kvalitě. Na počátku období, kdy byl ředitelem, převládaly v repertoáru komedie spolu

---

⁹⁴ Hansjörg Schneider ve své studii uvádí, že Rudolf Zeisel od roku 1921 až do svého nástupu do Moravské Ostravy působil v berlínském Lessingtheater. V té době v Berlíně byl také Hermann Vallentin, je tedy pravděpodobné, že se tam spolu tehdy setkali. Viz SCHNEIDER, pozn. 22, s. 22.

⁹⁵ „Es sei das unbestrittener Verdienst des Direktors Rudolf Zeisel, der dem Deutschen Theater in Mährisch Ostrau ein hohes künstlerisches und kulturelles Niveau gegeben habe. Die Veschränkung auf eine Spielgattung gab die Möglichkeit mit einem verhältnismäßig kleinen Ensemble hohes künstlerisches Niveau im Sprechstück zu erzielen.“ Das Deutsche Theater in Mähr.-Ostrau... *Ostrauer Zeitung*, 14. 1. 1935, č. 11, s. 3.

s tituly klasického repertoáru (klasický titul většinou zahajoval divadelní sezonu), k nimž se přidávaly rovněž hry konverzační, a zásluhou těchto většinou úspěšných inscenací přestávalo být moravskoostravské Deutsches Theater oblastním divadlem. Jeho dobrá pověst postupně rostla a rozšířila se i za hranice tohoto města.

Značnou pozornost věnoval Zeisel také současným titulům, mezi nimiž nechyběly ani pravidelně uváděné hry českých autorů. Za Zeiselovy éry bylo nastudováno celkem patnáct inscenací českých dramát, a to konkrétně *Die Bekehrung des Ferdys Pistora* (Obrácení Ferdyše Pištory), *Das Kamel geht durch das Nadelöhr* (Velbloud uchem jehly), *Engel unter uns* (Andělé mezi námi), *Peripherie* (Periferie) a *Reiterpatrouille* (Jízdní hlídka) Františka Langerera; *Glorius, der Wunderkomödiant* (Komediant Hermelín), *Bärentanz* (Medvědí tanec), *Todo der Outsider* (Todo je outsider), *Der Mann: ja – Die Frau: nein?* (Právo na hřích) a *Menschen auf der Eisscholle* (Lidé na kře) Viléma Wenera; *Wo war ich heute Nacht?* (Okénko) Olgy Scheinpflugové, *Das Nest* (Kvočna) Edmonda Konráda a *W. U. R. (R. U. R.)*, *Die weiße Krankheit* (Bílá nemoc) a *Die Mutter* (Matka) Karla Čapka.⁹⁶ Čapkova Bílá nemoc měla v Moravské Ostravě dokonce svou německou premiéru, této inscenaci se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole. Zeisel měl v plánu uvést ještě další české hry, k tomu však bohužel už nedošlo.⁹⁷

Významné a sledované byly světové premiéry několika titulů, mezi kterými zmiňme hru *Gewesene Menschen* Franze Theodora Csokora nebo drama *Ödöna von Horvátha Der jüngste Tag* (Soudný den). Ostravští diváci se setkávali často také se jménem Richarda Duschinskyho, herce, režiséra a dramatika, který v Moravské Ostravě premiérově uvedl dvě své hry, a to *Anny* a *Die blaue Universität*. Mimo to v Ostravě pohostinsky hrál a režíroval.⁹⁸

---

⁹⁶ Čapkovu hru *R. U. R.* uvedlo Deutsches Theater už předtím v závěru sezóny 1924/1925 a Langerova Velblouda uchem jehly Němci inscenovali v únoru 1928. To bylo před tím, než se stal Rudolf Zeisel ředitelem, a uvedení těchto her nebylo snahou o zařazení české dramatiky do repertoáru ostravského německého divadla, ale souviselo spíše s dobovým úspěchem těchto titulů. Více k tématu české dramatiky v Deutsches Theater Mährisch Ostrau viz ŠTEFANIDES, pozn. 14, s. 39–44. – ADÁMKOVÁ, pozn. 32, s. 176–187.

⁹⁷ Podle novinového článku bylo Zeiselovým (bohužel nerealizovaným) přáním inscenovat v Moravské Ostravě také Langerovo *Manželství s. r. o.*, Čapkovu *Věc Makropulos* a text Františka Xavera Šaldy *Tažení proti smrti*. Viz *Das Deutsche Theater in Mähr.-Ostrau... Ostrauer Zeitung*, 14. 1. 1935, č. 11, s. 3.

⁹⁸ PREGLER, pozn. 13, s. 55.

Je evidentní, že Zeisel byl velmi jasně profilovaným umělcem a zároveň výborným divadelním manažerem, který dovedl situaci ostravského Deutsches Theater po mnoha letech neklidu a nejistoty stabilizovat. A nejen to, ostravské Deutsches Theater ve třicátých letech platilo za umělecky výrazně profilované divadlo, slovy Hansjörga Schneidera za „divadlo bez krize“.⁹⁹

Pro náročné tituly potřeboval Zeisel silný herecký soubor, který pečlivě budoval. Počet členů souboru (včetně režisérů, kteří však také občas hráli) se pohyboval v počtu kolem třiceti umělců. Po nástupu nacismu v Německu v roce 1933 se soubor ostravského Deutsches Theater navíc obohatil o divadelníky, kteří z různých důvodů nemohli či nechtěli dále zůstat v Německu. Byly mezi nimi význačné osobnosti berlínských divadelních scén a kabaretů Fritta Brodová, Irene Baschová, Alfred Lohner, Sigurd Lohde, Josef Almas, Paul Marx, Martin Miller, Leo Bieber, Hans Brand, Walter Szurowy nebo Richard Duschinsky – a samozřejmě také Hermann Vallentin. Přitom však stále mějme na paměti, že nebylo běžnou praxí německých ředitelů vedoucích německá divadla v Československu emigranty angažovat. Mnozí z těchto ředitelů již přemýšleli ve „správném“ říšskoněmeckém duchu a odmítali je přijmout. Demokraticky smýšlejících divadelních ředitelů nebylo mnoho, ale Rudolf Zeisel mezi ně patřil.

Přestože Zeiselův divadelní soubor tvořilo mnoho zkušených divadelníků, věděl Zeisel, že je třeba soubor neustále budovat. Proto podporoval mladé talentované umělce, kterým pomáhal získávat profesionální zkušenosti. O Zeiselově dobrém odhadu svědčí fakt, že mnozí z nich pak dosáhli velkého úspěchu. Byli mezi nimi Hans Holt, Oskar Willner, Gusti Wolfová, Anny Hartmannová, Vally Rückertová, Jack Mylong Münz, Valerie Schnecková, Walter Bach, Marianne Schönhauerová, Gretl Schörgová a další.¹⁰⁰

Mimo to angažoval Zeisel po svém nástupu jevištního výtvarníka, čímž zrušil klasický kulisový systém, při kterém se hotové dekorace pouze vytahovaly z fundusu. Nově byla scéna navrhována pro konkrétní inscenace samostatně. Na počátku třicátých let byl výtvarníkem Leo Dahl, ale výraznější uměleckou osobností byl Manfred Maria Miller; v Moravské Ostravě byl

---

⁹⁹ SCHNEIDER, pozn. 22, s. 22.

¹⁰⁰ PREGLER, pozn. 13, s. 229.

angažován v letech 1934 až 1938. Miller vystudoval divadelní scénografii na vídeňské uměleckoprůmyslové škole a byl průkopníkem nového výtvarného a prostorového řešení jeviště.¹⁰¹

Jednou z klíčových osobností ostravského německého divadla ve třicátých letech byl herec a režisér Paul Marx. Tento zkušený divadelník, který před svým příchodem do Moravské Ostravy pracoval například v hamburském divadle Kammerspiele a mnoha berlínských divadlech, byl v Deutsches Theater Mährisch Ostrau angažován začátkem sezóny 1933/1934. Prosazoval precizní režijní přípravu, které věnoval už celé divadelní prázdniny, a na zkoušky přicházel už s připravenou režijní knihou. Vzhledem ke krátkému času, který mohl být věnován zkoušení, nepřipouštěl diskuze s herci a měl jasnou představu, jak má připravovaná inscenace vypadat. Jako herec se neobjevoval příliš často, vyznačoval se však především noblesním vystupováním. Po obsazení Československa emigroval do Spojených států amerických, kde v New Yorku pracoval na mnoha exilových inscenacích.¹⁰²

Josef Almas přišel do Moravské Ostravy v roce 1934. Tento herec subtilní postavy se profiloval jako představitel menších zejména excentrických a zvláštních postav a také jako charakterní herec. Almas pracoval v Heidelbergu a Frankfurtu, odkud přešel do Berlína, kde byl v angažmá scény Volksbühne a čas od času spolupracoval také s Erwinem Piscatorem. V Deutsches Theater Mährisch Ostrau byl představitel několika hlavních rolí (Molièrův Tartuffe a Argan), více se však uplatnil v postavách vedlejších, často komických a tragikomických, kterým dokázal vdechnout život svou živou gestikulací a hbitým pohybem po jevišti. Jeho herecký typ bychom mohli označit jako charakterního komika. Almas emigroval z Československa v roce 1939 do Velké Británie, odkud byl poslán do Austrálie. V obou těchto destinacích pracoval při různých příležitostech jako herec. Po svém návratu do Londýna působil mimo jiné jako hlasatel pro BBC a v roce 1947 se ocitl opět v Berlíně, kde hrál znovu ve Volksbühne a v Hebbel-Theater.¹⁰³

---

¹⁰¹ DOKOUPIL a kol., pozn. 36, s. 562.

¹⁰² HAIDER-PREGLER, pozn. 15, s. 165.

¹⁰³ Tamtéž, s. 166.

Irene Baschová, zralá herečka, se v ostravském německém divadle uplatnila především v oboru matek, tetiček, dvorních dam, snobských dámiček z vyšší společnosti, ale také obyčejných žen z nižší společnosti. Mezi její vynikající role na scéně Deutsches Haus patřila Mutter Aase v Peeru Gyntovi, Marthe Rull v *Der zerbrochene Krug* (Rozbitý džbán) nebo Iona Hessel v Ibsenově hře *Stützen der Gesellschaft* (Opyry společnosti). Byla také první (a zároveň poslední) německou ostravskou představitelkou Čapkovy Matky. Z Ostravy odešla v roce 1938, nevíme bohužel kam.

Dalším z řady vynikajících německých herců, kteří se ve třicátých letech ocitli v Moravské Ostravě, byl Sigurd Lohde. Ten po několika angažmá v různých německých divadlech byl v letech 1929 až 1933 členem berlínského divadla Volksbühne. Musel však emigrovat do Vídně, odkud v roce 1937 přišel do Moravské Ostravy. Tento charakterní herec dostal příležitost jako Wehrhahn v Hauptmannově hře *Biberpelz* (Bobří kožich) a byl také přednostou stanice Thomasem Hudetzem ve světové premiéře hry Ödöna von Horvátha *Der jüngste Tag* (Soudný den). Uplatnil se však rovněž v konverzačních hrách. Emigroval do Londýna, odkud byl internován (podobně jako Almas) do Austrálie, kde vystupoval pod jménem Syd Loher zejména v Sydney. Do Evropy se vrátil až v roce 1955 a následně slavil ještě úspěchy v Berlíně.¹⁰⁴

Hermann Vallentin nastupoval do Moravské Ostravy v roce 1935 jako etablovaný herec s množstvím zkušeností, o čemž byli dobře informováni také ostravští novináři, kteří věnovali příchodu Hermanna Vallentina (a následně i jeho uměleckému působení v Deutsches Theater) ve svých článcích značnou pozornost. V deníku *Morgenzeitung und Handelsblatt* redaktor ve výčtu umělců, kteří budou od nové sezony 1935/1936 angažováni, uvedl Hermanna Vallentina na prvním místě a napsal: „Hermann Vallentin, skvělý herec, jehož zralé herecké umění probouzí vzpomínky na mnohé nezapomenutelné berlínské premiéry.“¹⁰⁵ Také v *Ostrauer Zeitung* byl Hermann Vallentin ostravským divákům představen s velkým obdivem: „Hermann Vallentin bude

---

¹⁰⁴ PREGLER, pozn. 13, s. 238.

¹⁰⁵ „Hermann Vallentin, den prächtigen Männerspieler, dessen reife Kunst die Erinnerung an unvergeßliche Berliner Theaterpremierer weckt.“ In: R. Mährisch Ostrau und sein Theater. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 23. 8. 1935, č. 229, s. 7.

angažován jako herec a režisér. Hermann Vallentin všeobecně známý ze svého dlouholetého působení na berlínských scénách a ve filmu především jako představitel vážných i humorných charakterních rolí, patří k nejvýznamnějším představitelům svého oboru. Angažování Hermanna Vallentina znamená pro naše divadlo hned dvojitý prospěch. Hermann Vallentin herec strhne diváky svým jemným zobrazením člověka. Hermann Vallentin režisér velkého formátu nám nabídne mnoho hodnotných a poutavých inscenací.¹⁰⁶ Dobré jméno Hermanna Vallentina, které ani Ostravákům nebylo neznámé, však dobře sloužilo také jako nástroj k propagaci divadla. Ředitel Rudolf Zeisel se rozhodl zcela využít Vallentinův talent a navzdory jeho poměrně vysokému věku (bylo mu tehdy 63 let) jej nešetřil a obsazoval ho do mnoha hlavních a náročných charakterních rolí – přestože samozřejmě musel hrát také menší postavy především v kasovních veselohrách a hudebních komediích, čemuž se nebránil.

Zdá se však, že Vallentin byl v Moravské Ostravě spokojen, což bylo jistě zapříčiněno zčásti osobností ředitele Zeisela a jeho přístupem k divadelnímu řemeslu. Přestože přišly Vallentinovi v sezoně 1936/1937 nabídky na angažmá ze dvou jiných (a daleko známějších) divadel, a to z curyšského divadla Schauspielhaus a od ředitele vídeňského Theater an der Wien Arthura Hellmera, rozhodl se nadále setrvat v Moravské Ostravě.¹⁰⁷ V Moravské Ostravě zaznamenal Vallentin také jednu výraznou osobní ztrátu – po těžké nemoci zemřela 10. prosince 1937 jeho sestra Rosa Valetti. Na její pohřeb, který se konal ve Vídni, poslalo Deutsches Theater Mährisch Ostrau jako výraz posledního sbohem věnec z rudých růží.¹⁰⁸

Příchod Hermanna Vallentina a Josefa Almase do Moravské Ostravy měl ovšem za následek jednu výraznou změnu ve fungování divadla. Pro tyto

---

¹⁰⁶ „Hermann Vallentin, der als Darsteller und Regisseur verpflichtet wurde. Hermann Vallentin als Darsteller ernster und humoristischer Charakterrollen von seiner langjährigen Berliner Bühnen- und Filmtätigkeit allgemein bekannt, gehört zu den bedeutendsten Vertretern seines Faches. Die Verpflichtung Hermann Vallentins für unsere Bühne bedeutet nach zweifacher Richtung einen erfreulichen Gewinn. Hermann Vallentin, der Darsteller, wird unsere Theaterfreunde durch seine subtile Menschendarstellung mitreißen. Hermann Vallentin, der Regisseur großen Formates, wird eine Reihe wertvoller und fesselnder Inszenierungen bringen.“ *Die Schauspieler am Deutschen Theater im Mähr.-Ostrau. Ostrauer Zeitung*, 4. 9. 1935, č. 202, s. 3.

¹⁰⁷ Vallentin und Almas bleiben in Ostrau. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 5. 3. 1937, s. 6, č. 64. Stejný článek také v *Ostrauer Zeitung*, 5. 3. 1937, č. 53, s. 3.

¹⁰⁸ K. K. Die Einäscherung Rosa Valettis. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 15. 12. 1937, č. 344, s. 7.

postarší herce totiž nebylo reálné, aby se roli naučili za dva týdny, což byla tehdy obvyklá délka zkouškového procesu na jednu inscenaci (zároveň se ovšem večer hrálo). Ředitel Zeisel musel proto repertoár a obsazení stanovit již o divadelních prázdninách, aby měli Almas s Vallentinem dost času se na roli připravit a naučit se text.¹⁰⁹

Jedním z mladší generace herců, které Zeisel angažoval v době, kdy byl členem souboru také Vallentin, byl Oskar Willner. V Deutsches Theater byl v angažmá v letech 1935 až 1937, následně byl po mnoho let členem vídeňského Volkstheater. Willner často vzpomínal, jakou školou pro něj bylo setkání s tak významnými osobnostmi, jako byl Hermann Vallentin nebo Paul Marx.¹¹⁰

Zástupcem mladé herecké generace byl i Joe Banner,¹¹¹ vídeňský rodák, který do Ostravy přišel v roce 1935 po angažmá v polském Bielsku a Liberci. Odešel v roce 1937 do curyšského divadla Schauspielhaus a po anšlusu Rakouska odjel do Ameriky, kde se živil především jako filmový herec (typicky ztvárňující postavu „zlého Němce“).

Dalším mladým hercem souboru, velmi hudebně nadaným, byl Otto Dewald. Ten byl pro Zeisela ideálním představitelem pro často nasazované hudební komedie, někdy i operety.

Gusti Wolfová, mladičká a velmi energická herečka, vynikala v komediích až groteskního rázu, výrazné umění karikování jí umožňovalo hrát také postavy „pubertáček“.

Můžeme říci, že herecký soubor, který v ostravském německém divadle působil mezi lety 1933 až 1938, byl na špičkové úrovni a v žádném případě neodpovídal běžnému stavu v oblastním divadle. Tato „zlatá éra“ ostravského německého divadla byla ukončena vlivem vyostřování politické situace v roce 1938, kdy se spolek Deutsches Theater pod tlakem fašizujících tendencí Sudetendeutsche Partei rozhodl s demokraticky smýšlejícím Rudolfem Zeiselem ukončit spolupráci (přestože smlouvu měl uzavřenou ještě na další

---

¹⁰⁹ PREGLER, pozn. 13, s. 260.

¹¹⁰ HAIDER-PREGLER, pozn. 15, s. 165.

¹¹¹ Též John nebo Johann Banner.

sezónu).¹¹² V témže roce z tohoto divadla odešla také většina herců, kteří zjistili, že to, před čím emigrovali z Německa, je už dostihlo také v Československu. Byl mezi nimi i Hermann Vallentin.

---

¹¹² Zeisel svůj demokratický postoji ukazoval nejen v dramaturgii divadla, ale také svými činy: před zahájením sezony 1937/1938, kdy přišla smutná zpráva o smrti prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, uspořádal shromáždění všech zaměstnanců divadla na jevišti Deutsches Haus, kde společně uctili památku tohoto pro ně významného státníka. Viz *Trauerfeier*. *Ostrauer Zeitung*, 23. 9. 1937, č. 218, s. 4.

5. Vallentinovy ostravské role

Hermann Vallentin strávil v Moravské Ostravě tři divadelní sezony, tedy téměř čtyři roky, během kterých si v Deutsches Theater Mährisch Ostrau zahrál na 50 postav nejrůznějších žánrů, typů a povah – charakterních, komických, tragických, ale také postavy v hudebních komediích a operetách. Protože byl ve své době významným hercem s velkým renomé, nebránil se v žádném případě ani rolím v kasovních komediích nebo hudebních veselohrách.¹¹³ V ideálním případě by pro detailnější rozbor a popis těchto rolí bylo třeba mít ke každé inscenaci k dispozici divadelní program, divadelní text (nejlépe v inscenační úpravě nebo režijní knihu), fotografie a případně korespondenci týkající se inscenace – tedy co nejvíce materiálů z doby, kdy inscenace vznikala. Na tomto základě by následovala komparace těchto základních pramenů s tvrzeními v divadelních recenzích, aby mohl být vytvořen co nejúplnější dojem, tedy pokus o rekonstrukci inscenace. Poté by mohl být proveden rozbor Vallentinova ztvárnění konkrétní role vzhledem k inscenaci jako celku.

V našem případě však nemáme k dispozici téměř nic z toho, neboť se nám téměř žádné dokumenty dokumentující vznik divadelních inscenací z éry Deutsches Theater za období ředitele Rudolfa Zeisela nedochovaly. Nejcennějším zdrojem informací se nám tak stal denní tisk, přesněji několik deníků ostravských (Ostrauer Zeitung, Morgenzeitung und Handelsblatt a Silesia) a jeden brněnský (Tagesbote), které nějakým způsobem německý ostravský divadelní život reflektovaly. Povedlo se zde dohledat také několik málo otištěných fotografií z divadelních inscenací. Divadelní recenze samy o sobě jsou však ošidným divadelním pramenem, neboť divadelní kritik, přestože by měl mít schopnost svou výpověď o inscenaci vést v obecnější rovině, je vždy subjektivní, což se v jeho názoru musí nutně projevit.¹¹⁴ Právě porovnáním několika kritik z různých deníků jsme se však snažili docílit co nejobjektivnějšího ohlasu inscenace.

---

¹¹³ HAIDER-PREGLER, pozn. 15, s. 166.

¹¹⁴ Ve třicátých letech mohlo navíc jít ze strany majitelů novin o snahu podporovat myšlenku umělecky hodnotné německé kultury, což nemáme nijak podloženo, ale vzhledem k národnostní situaci je možné to předpokládat.

Samozřejmě musí vyvstat otázka, zda i český tisk nereagoval na německá představení. Do jisté míry je registroval, ovšem pravidelný prostor jim nevěnoval. Můžeme říci, že zatímco moravskoostravští divadelníci hledali cestu ke vzájemnému porozumění (o tom svědčí založení ostravské pobočky Klubu českých a německých divadelních pracovníků), v okruhu novinářů byla nálada podstatně rezervovanější. (Možná si čeští novináři ještě dobře pamatovali, jak psali o krvavých potyčkách mezi českými a německými obyvateli na počátku století nebo jak si Němci „uzurpovali“ budovu městského divadla.) Přestože některé deníky (České slovo, Moravskoslezský deník, Duch času) občas drobnější recenzi o německé inscenaci vydaly, měly spíše informativní charakter, hodnocení hereckých výkonů shrnovaly spíše v obvyklých frázích, takže detailnější rozbor Vallentinova hereckého ztvárnění neobsahovaly.

Zajímavostí je také fakt, že zejména české hry se často hrály v českém a německém ostravském divadle v ne příliš velkém odstupu. Jmenujeme zde ty, v nichž hrál Hermann Vallentin: Periferie (Peripherie) Františka Langera se v Deutsches Theater poprvé hrála 31. ledna 1936, v Národním divadle moravskoslezském 11. září 1936, jeho Jízdní hlídka (Reiterpatrouille) v českém 28. října 1935 a v německém 27. října 1936; hra Viléma Wernera Lidé na kře (Menschen auf der Eisscholle) v českém divadle 21. února 1936 a v německém poprvé 15. října 1936 a podobně Bílá nemoc (Die weiße Krankheit) Karla Čapka (česky 19. února 1937 a německy 27. října 1937). České a německé inscenace, které měly premiéru s odstupem jen několika měsíců, zcela jistě nabízely materiál ke vzájemnému srovnání. (V dříve německé Moravské Ostravě diváci jistě německy rozuměli a mohli tedy navštěvovat i divadelní představení v německém jazyce.) Do těchto oblastí se však recenzenti nepouštěli, a pokud ano, jejich závěr nebyl překvapivý: český kritik vyzdvihoval českou inscenaci, Němec tu německou.¹¹⁵

---

¹¹⁵ Příkladem jsou reakce českého a německého recenzenta na inscenace Bílá nemoc a Die weiße Krankheit. V Moravskoslezském deníku napsal recenzent o německé inscenaci toto: „Na jevišti, které zápasí s technickými nedostatky, neměla hra takového spádu jako v divadle českém a také její zakončení nevyznělo tak přesvědčivě, kde poněkud vázla davová scéna.“ Novinář Friedrich Ost v Ostrauer Zeitung uvedl zase toto: „Srovnání s uvedením v Národním divadle moravskoslezském dopadá umělecky i dramaturgicky ve prospěch německé premiéry. Obratná jevištní technika a divadelní gesto bylo na jevišti Národního divadla efektnější, v ostravském německém divadle se zato mohlo zcela a plně rozvinout vysoce kultivované

Dostupné divadelních recenze, se kterými jsme pracovali, obsahují kromě popisu děje také bližší rozbor charakteru postavy, což nám při porovnání s divadelním textem mohlo naznačit režijní výklad textu. Dostupnými prostředky se nám snad podařilo vytvořit si povědomí o tom, jak mohla inscenace vypadat a jaké bylo její přijetí publikem. V tomto utvořeném „obrazu“ inscenace jsme se soustředili na Hermanna Vallentina, velikost jeho role, typ postavy, kterou ztvárňoval, a její úspěch u publika.¹¹⁶ Toto jsme se pokusili popsat tak, aby výsledkem byla alespoň v některých rysech jasná charakteristika Vallentina-herce v období jeho působení v Moravské Ostravě.

Z důvodu nedostatku pramenů a také daným rozsahem této práce nebylo možné hodnotit všech jeho 50 rolí, navíc by v tomto výčtu možná některé zásadní poznatky zanikly. Vybrali jsme proto pět jeho největších ostravských rolí, kterým se věnujeme co nejpodrobněji. Dále následují dvě skupiny „typových“ postav, na nichž jsme chtěli zobecnit rysy jeho herectví v těchto spíše vedlejších postavách s opakujícími se znaky.

5. 1. Největší ostravské role

Na základě literatury a deníkových recenzí jsem vybrala pět Vallentinových rolí, které se pokusím podrobněji analyzovat tak, aby z nich vyplynul styl Vallentinova herectví a způsob jeho práce na postavě. Kritériem pro výběr rolí byla především velikost role a její propracovaný charakter, který klade na herce velké nároky. Tyto role totiž byly divadelními recenzenty hlouběji analyzovány, díky čemuž jsme měli k dispozici více informací o Vallentinově hereckém výkonu a mohli jsme na základě vytvořené představy některé rysy jeho herecké práce zobecnit. Tyto role patří do „velkého“ činoherního repertoáru a můžeme se s většinou z nich v divadlech setkat i dnes.¹¹⁷ Zároveň

---

divadelní umění.“ Srov. -zb. Oslava 28. října v německém divadle v Mor. Ostravě. *Moravskoslezský deník*, 30. 10. 1937, č. 298, s. 3. – OST, Friedrich. Die weiße Krankheit. *Ostrauer Zeitung*, 29. 10. 1937, č. 247, s. 2.

¹¹⁶ Je velmi zvláštní, že hodnocení výkonu Hermanna Vallentina bylo téměř vždy velmi pozitivní, ba dokonce nadšené.

¹¹⁷ Bylo by záhodno mezi profilové role zařadit také nějakou Vallentinovu postavu, kterou ztvárnil v hudební komedii nebo operetě. Z důvodu menšího množství pramenů to však nebylo možné, dvě jeho postavy z tohoto repertoáru jsou však zahrnuty v kapitole o Vallentinově komediálním herectví.

nám to ukazuje, kolik významných rolí stihl Hermann Vallentin za období pouhých tří sezon v Moravské Ostravě odehrát.

*Doktor Thomas Stockmann*¹¹⁸ (*Doktor Tomáš Stockmann*), hlavní postava Ibsenova nadčasového dramatu *Ein Volksfeind* (Nepřítel lidu), byl jednou z prvních Vallentinových postav vytvořených v jeho angažmá v Deutsches Theater Mährisch Ostrau. Tuto inscenaci režijně připravil Paul Marx a byla poprvé uvedena 16. listopadu 1935. Postava Thomase Stockmanna, tak výrazná svým morálním přesvědčením, které se nedá zviklat tlakem okolností ani výhrůžkami, tvoří zvláštní paralelu k Vallentinovu životu, snad také proto ji dovedl zpodobnit tak přesvědčivě. Ibsenova dramata vyžadují pro svůj maximální účinek dokonalou schopnost přesné charakterizace a naturalistického herectví, jíž právě Vallentin vynikal. Stockmannova až dětská naivita se bohužel střetne s realitou světa, v jehož jádru stojí nikoliv otázka pravdy, ale zisku. Poměrně zajímavým shledávám také obsazení role Petera Stockmanna, starosty, policejního ředitele a bratra Thomase Stockmanna, Paulem Marxem. Peter jako představitel vedení města i lázní, důstojný a střídmy muž bez rodinného zázemí, byl ztvárněn Marxem, jehož hubená postava a kulaté brýle jej charakterizovaly spíše do typu „úředníčka“. Role Thomase Stockmanna, Petrova mladšího bratra, oproti tomu v podání Vallentina – muže s výraznou majestátní postavou, musela působit zcela ve smyslu Ibsenovy hry, zejména ve scéně z druhého dějství, kdy dochází k verbalizování ideologického konfliktu mezi oběma bratry. Vyznění této scény muselo být vzhledem k fyzické stránce herců posíláno o dojem, že přesvědčení, jakkoliv pravdivé, ani síla zjevu nezmůže nic proti mocným tohoto světa, třebaže jsou fyzicky drobní a nenápadní.

Vallentin musel najít herecké prostředky pro zobrazení vývoje této postavy, od naivity a přesvědčení o dobrotě všech okolo až po jeho otevřenou přednášku proti „kompaktní většině“. Neustálá proměna Stockmannova myšlení vzhledem k okolnostem vyžadovala na Vallentinovi mimořádné požadavky na herecké schopnosti, on to však dle reakcí z tisku zvládnul po fyzické a mimické stránce beze zbytku.¹¹⁹ Recenzent v *Morgenzeitung* und

---

¹¹⁸ Název role převzat z novinových článků, kde se objevila také verze Dr. Thomas Stockmann.

¹¹⁹ jos. Ein Volksfeind. *Ostrauer Zeitung*, 18. 11. 1935, č. 263, s. 4.

Handelsblatt o tom napsal: „Ve Vallentinově podání se všechny tyto základní povahové vlastnosti rozmělnily v tisíc drobných rysů, postupně navazujících a proměňujících se, neustále povzbuzovaných nepotlačitelným mladickým temperamentem a ztvárněných s pěnivou silou.“¹²⁰ Drobnokresba v mimickém projevu a také celkový Vallentinův pohyb na jevišti jistě souvisel s jeho oceňovaným naturalistickým herectvím. Dále se lze dočíst, že úspěch této inscenace spočíval především ve Vallentinově výkonu, který převyšoval všechny ostatní.¹²¹ Samozřejmě to musela být též zásluha režiséra Marxe, který měl vždy jasnou představu o tvaru inscenace, snažil se zobrazovat postavy s hlubokou charakterizací a usiloval o dobrou souhru herců tak, aby celkový efekt byl kompaktní – a to se mu dle redaktora Ostrauer Zeitung podařilo i u této inscenace.¹²² Z hlediska diváckého přijetí to byla poměrně zdařilá inscenace, která se po dobře přijaté premiéře odehrála ještě pětkrát.

Další vybranou postavou, ovšem z jiné žánrové polohy, je *Dorfrichter Adam*¹²³ (*Adam, vesnický rychtář*) z jednoaktovky Heinricha von Kleista *Der zerbrochene Krug* (Rozbitý džbán). Inscenace, v níž Vallentin tuto roli ztvárnil, měla premiéru 9. prosince 1935 a v jednom večeru s touto hrou byla uveden také Molièrův *Tartüff* (*Tartuffe*).¹²⁴ Adam je starý rychtář, jehož jediným zájmem je jeho vlastní prospěch a pro něj neváhá lhát a podvádět. Je zkaženým člověkem, jemuž nic není svaté, je to odporný vychytralý starý mládenec, působící kdovíproč ve funkci rychtáře. V kontextu předchozí Vallentinovy role tvoří vlastně přesný opak k Ibsenově Stockmannovi. Tato postava má ve hře nejvíce textu, neboť musí každou chvíli vysvětlovat a obhajovat své jednání, ale zároveň své výpovědi neustále mění a překrucuje; skoro by se dala charakterizovat jako chronický lhář. Tento aspekt znamená pro herce

---

¹²⁰ „Bei Vallentin schließlich springen alle diese Grundzüge des Charakters in tausend kleinen Zügen durcheinander, lösen einander in jähem Wechsel ab, sind von einem unbändigen, jugendfrischen Temperament getragen und von schäumender Kraft beseelt.“ -e-. „Volksfeind“ von Henrik Ibsen. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 19. 11. 1935, č. 315, s. 5–6.

¹²¹ Ibsens „Volksfeind“ im Deutschen Theater in Mähr.-Ostrau. *Tagesbote*, 30. 11. 1935, č. 553, s. 3.

¹²² -e-, pozn. 120, s. 6.

¹²³ Název role převzat z novin, tam se objevuje též alternativní název role *Amtsrichter Adam*. Viz -e-. „Der zerbrochene Krug“. – „Tartüff“. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 11. 12. 1935, č. 337, s. 7.

¹²⁴ Titulní roli *Tartüffa* hrál Josef Almas, jehož výkon byl též vysoce ceněn. Viz jos. Der zerbrochene Krug – *Tartüff*. *Ostrauer Zeitung*, 10. 12. 1935, č. 282, s. 4.

náročnost zejména v mluvené složce textu; pro fyzické jednání zase text herci předepisuje zraněnou hlavu a pohmožděnou nohu. Hereckými partnery v této inscenaci byli Vallentinovi zejména Irene Baschová v roli Marthy Rullové, žalobkyně u soudu, a také Paul Marx, jenž se ujal role Gerichtsrat Walter (Waltera, soudního rady).

Ostravská německá inscenace vznikla v duchu naturalismu a inscenátorům (zejména výtvarníkovi scény Manfredu Millerovi) se podařilo dle recenze na jevišti evokovat atmosféru plnou „alkoholu, buřtů a špinavého prádla“.¹²⁵ A v této pečlivě a detailně vypracované, možná až naturalisticky laděné scéně se probouzí Vallentin v roli Adama – „zřízený“, se zakrvácenou hlavou a ovázanou kulhající nohou – a začíná svůj soudní den. Jak napsal recenzent z deníku *Morgenzeitung und Handelsblatt*, Vallentin využil všechny své charakterizační schopnosti; jeho Adam byl robustní a v roztěkanosti, nervozitě a pohyblivosti postavy prokázal opět Vallentin velkou všestrannost a energičnost.¹²⁶ Slovo energie nebo energičnost se v recenzích objevovalo často, byla zřejmě tedy pevnou součástí Vallentinova hereckého projevu; na jevišti tuto „jiskru“ vyzařoval a díky ní právě jeho výkon v této inscenaci udával tempo.¹²⁷ Souhrnně Vallentinův výkon recenzenti zhodnotili tak, že „díky jeho charakterizačním schopnostem podporovaným humorem vznikla postava, jejíž každé gesto, výraz tváře i každé slovo připomíná nejlepší dny německého divadelního herectví.“¹²⁸ Z této formulace můžeme odvodit, že Vallentin byl považován za zástupce jakési „zlaté éry“ německých herců, jejichž styl už nebyl v té době běžný. Nejvyšším oceněním této Vallentinovy role budiž vyjádření (opakované dokonce ve dvou recenzích), že Vallentin byl takovým rychtářem Adamem, že lepšího tehdy nemohlo žádné jiné německé divadlo nabídnout.¹²⁹ Celkově se inscenace stala průměrně divácky úspěšnou, když dosáhla celkového počtu šesti představení.

---

¹²⁵ „Eine Atmosphäre von Alkohol, Wurst und schmutziger Wäsche [...]“ -e-, pozn. 123, s. 7.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ „Sein [...] Charakterisierungskunst unterstützter Humor stellt eine typische Figur auf die Bühne, an der jede Geste, jede Miene und jedes Wort an die besten Tage deutscher Schauspielzeit erinnert.“ jos., pozn. 124, s. 4.

¹²⁹ Klassische Lustspielabende in Mähr.-Ostrau. *Tagesbote*, 30. 12. 1935, č. 598, s. 3. – Viz též jos., pozn. 124, s. 4.

Výraznou rolí z českého dramatického repertoáru byl Vallentinův *Mittelschulprofessor Franz Junek* (Václav Junek, středoškolský profesor) v inscenaci hry *Menschen auf der Eisscholle* (Lidé na kře) autora Viléma Wenera. Premiéra se konala 1. října 1936 v režii Ericha Wentera. Tato hra byla ve třicátých letech mimořádně úspěšná¹³⁰ a hrála se také v mnoha zahraničních divadlech.¹³¹ Příběh reflektuje situaci přelomu století, kdy docházelo k proměně hodnot, a profesor Junek, člověk minulého století zastávající tradiční hodnoty a morální principy, stojí v jeho středu. Trápí se osudem svých dětí, které si chtějí život zařídit pohodlně bez ohledu na morální zákony tolik ctěné otcem. Postava profesora Junka nabízí mimořádnou hereckou příležitost pro zralého herce – v Praze (a následně i ve filmovém zpracování) ji ztvárnil František Smolík, v ostravském Národním divadle moravskoslezském Jiří Myron. Je pozoruhodné, že také německý herec Hermann Vallentin dovedl zpodobnit tuto postavu českého autora tak věrně. Junek, postava „s šedivými vlasy, ale dětským srdcem“,¹³² jak ji charakterizoval německý novinář, vyžaduje zejména propracované psychologické herectví, které by však nemělo divákovi předkládat jednoznačný výklad postavy. Ze všech článků lze usoudit, že díky svému neobyčejnému hereckému talentu dokázal Vallentin vytvořit politováníhodnou, ale zároveň obdivuhodnou postavu, která vzbudila hluboký soucit diváků. Velké vnitřní utrpení vyjadřovaly repliky, ve kterých mluví Junek jakoby sám k sobě; zcela jistě byla pro diváky velmi výraznou Junkova otázka: „Proč jsou naše děti tolik nešťastné?“¹³³ Vallentin dokázal v jednotlivých rysech zejména svou mimikou vystihnout postavu citově založeného člověka, jenž se najednou cítí odcizen celému světu, a přiblížit ji divákovi.¹³⁴ Zejména scéna z konce druhého dějství, kdy Junek vypráví synovi o dvacetikorunové bankovce, kterou k němu vítr zavál na procházce, byla dobovou kritikou ceněna jako velmi poetická část

---

¹³⁰ Úspěšná byla také filmová podoba tohoto díla režiséra Mace Friče, která je dodnes uváděna v televizi.

¹³¹ -e-. *Menschen auf der Eisscholle, ein Welterfolg. Morgenzeitung und Handelsblatt*, 17. 10. 1936, č. 283, s. 7.

¹³² jos. *Menschen auf der Eisscholle. Ostrauer Zeitung*, 16. 10. 1936, č. 238, s. 2.

¹³³ „Warum sind unsere Kinder so unglücklich?“ Tamtéž, s. 2.

¹³⁴ Tamtéž, s. 2.

inscenace, v níž se vyjevila Junkova velká ušlechtilost.¹³⁵ Mistrovské herectví Hermanna Vallentina bylo oceněno dlouhotrvajícím potleskem na konci každého aktu.¹³⁶ Zcela ojedinělý je divácký úspěch této inscenace, která dosáhla celkem jedenácti repríz, čímž se stala nejen nejúspěšnější inscenací sezony 1936/1937, ale také jednou z nejúspěšnějších za celé období Zeiselova vedení divadla vůbec!¹³⁷

Jedním z vrcholů sezony 1937/1938 byla hra českého dramatika Karla Čapka *Die weiße Krankheit* (Bílá nemoc), jejíž inscenace se stala nejhranějším titulem této sezony.¹³⁸ Bílou nemoc poprvé v německé verzi uvedl curyšský Schauspielhaus 20. května 1937, v hlavní roli Dr. Galéna tam vystoupil Ernst Deutsch.¹³⁹ Titul dosáhl tak velkého úspěchu, že počátkem října 1937 byl uveden v Curychu znovu v novém nastudování.¹⁴⁰ Ernst Deutsch měl tuto postavu ztvárnit i v československé premiéře německé verze dramatu v Novém německém divadle v Praze, k tomu však nedošlo, neboť tato hra nebyla nakonec do repertoáru divadla zařazena.¹⁴¹ Byla to tedy Moravská Ostrava, kde byl v Československu tento text poprvé v němčině uveden. Datum premiéry nebylo zvoleno náhodně, poprvé se Bílá nemoc hrála 27. října 1937 jako slavnostní představení u příležitosti oslavy založení samostatného československého státu.¹⁴²

Inscenace, kterou připravil Rudolf Zeisel, byla do detailu propracovaná a diváci i odborná kritika ji hodnotili velmi kladně. Téma hry rezonovalo s tehdejší publikem, ale zřejmě i s divadelníky. Je zajímavé, že tři z hlavních postav – Maršála, Dr. Galéna a Barona Krüga – ztvárnili herci Sigurd Lohde, Josef Almas a Hermann Vallentin, kteří před totalitním režimem, jehož formy a principy jsou Čapkem v tomto textu tak evokativně zobrazeny, utekli

---

¹³⁵ -e-, pozn. 131, s. 7.

¹³⁶ -ff-. Menschen auf der Eisscholle. *Silesia*, 17. 10. 1936, č. 239, s. 7.

¹³⁷ HAIDER-PREGLER, pozn. 15, s. 164

¹³⁸ Stejný počet repríz dosáhla ještě hudební komedie *Verzeih', daß ich dich liebe!* (*Promiň, že tě miluji*), kterou Hermann Vallentin režíroval.

¹³⁹ Deutsche Uraufführung der „Weißen Krankheit“. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 14. 5. 1937, č. 132, s. 6.

¹⁴⁰ OST, Friedrich. Dir. R. Zeisel über Čapek's Zeitstück „Die weiße Krankheit“. *Ostrauer Zeitung*, 27. 10. 1937, č. 246, s. 3.

¹⁴¹ SCHNEIDER, pozn. 16, s. 144.

¹⁴² Den poté – 28. října 1937 – měla *Bílá nemoc* premiéru také v německém divadle v Děčíně-Podmoklech. Srov. SCHNEIDER, pozn. 16, s. 144.

z Německa. Ekvivalent se soudobým stavem v Německu byl evidentní, proto hned po světové premiéře protestovalo německé velvyslanectví proti pojmenování postavy Barona Krüga, které odkazovalo k německému kontextu. Na základě této stížnosti nařídil cenzurní úřad, aby v dalších inscenacích bylo jméno postavy změněno na Olaf Krogh, čímž bylo „odgermanizováno“ a přeneseno do severského prostředí.¹⁴³ A nebylo to jediné omezení, které hru v německém prostředí potkalo.¹⁴⁴

Podíl na úspěchu inscenace měl zřejmě i denní tisk, zejména deník *Ostrauer Zeitung*, který zprávám o tomto textu věnoval neobvykle velký prostor, díky čemuž máme i my poměrně dost informací, včetně jedné otištěné fotografie z inscenace. Deník uveřejnil také před premiérou rozhovor s ředitelem a zároveň režisérem této inscenace Rudolfem Zeiselem.¹⁴⁵ Z něj je možné zjistit, že režisér k textu přistupoval velmi zodpovědně, snažil se pochopit, co chtěl Čapek svou hrou sdělit, ne jen text převést do jevištní podoby. Řadu postav nestavěl jednoznačně, ale snažil se je problematizovat, mezi nimi i barona Krogha, jehož ztvárnil Hermann Vallentin: „Dvojaký charakter této role – Krogh je přece vůdce válečného koncernu, ale uvnitř je vlastně milovníkem míru – to je pro jejího představitele těžký úkol.“¹⁴⁶ V tomto kontextu zmiňme fakt, že Bílou nemoc 19. února 1937 uvedlo Národní divadlo moravskoslezské v režii Antonína Kurše, ovšem zdaleka ne s tak hluboce propracovanou psychologií postav. Konkrétně postavu Barona Krüga (v české inscenaci měla ještě původní jméno) ztvárnil Jiří Myron, v té době o dvanáct let mladší než Hermann Vallentin. Charakterizaci této postavy popsal recenzent deníku *České slovo* takto: „... zbrojař Krüg J. Myrona byl chorobou zlomený magnát, poznavší nemožnost úniku jisté smrti.“¹⁴⁷ Pokud zmíněné konstatování porovnáme s charakterem role v německém provedení, jasně z

---

¹⁴³ ŠTEFANIDES, pozn. 27, s. 112.

¹⁴⁴ Inscenace tohoto textu byla také zakázána ve Vídni, kde ji měl v Raimundtheater uvést pohostinně soubor Slovenského národního divadla. Ředitelství slovenského divadla však bylo sděleno, že bezpečnostní organizace nevidí uvedení Čapkova textu na rakouském jevišti rády; nakonec byl titul nahrazen již „neškodnou“ inscenací Wernerových *Lidí na kře*. Viz Čapeks „Weiße Krankheit“ in Wien verboten. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 18. 4. 1937, č. 107, s. 7.

¹⁴⁵ OST, pozn. 140, s. 3.

¹⁴⁶ „Der Doppelcharakter dieser Rolle – Krogh ist doch Leiter der Kriegskonzerne, und seine innerliche Friedensliebe – ist für den Darsteller eine schwere Aufgabe.“ Tamtéž, s. 3.

¹⁴⁷ -drko-. Bílá nemoc v ostravském provedení. *České slovo*, 21. 2. 1937, č. 52, s. 4.

toho vyplývá propracovanost německé inscenace. Vallentin využil svých zkušeností a jeho výkon byl velmi plastický, bez schematičnosti či zjednodušení. Jakkoliv je Čapkovo vykreslení této postavy spíše modelové, Vallentin její charakter zkomplikoval a rozvinul dvě roviny – Kroghovu lidskou stránku v kontrastu s jeho pozicí zbrojaře. Krogh v jeho podání tak nebyl pouze nástrojem válečného šílenství,¹⁴⁸ jak uvedl recenzent deníku *Morgenzeitung und Handelsblatt*, ale měl i několik sympatických rysů. Oblouk této postavy se nesl od setkání se Sigeliem (od této chvíle byl patrný Kroghův vzrůstající pocit úzkosti) přes konzultaci u doktora Galéna až k jeho zhroucení před Maršálem, což byl dle recenzenta obdivuhodný nejen herecký, ale i lidský výkon.¹⁴⁹ Při hodnocení inscenace recenzenti nešetřili superlativy a dokonce padl názor, že „patří k tomu nejlepšímu na naší scéně“.¹⁵⁰ O inscenaci referovali i recenzenti z českého tisku, konkrétně z deníků *Duch času* a *Moravskoslezského deníku*. Tam vyšly dvě drobné recenze, vzhledem k jejich spíše shrnujícímu charakteru nám bližší zprávu o názoru na Vallentinovo herectví nenabízejí. Vyšly zřejmě proto, aby podaly informaci o tom, že se v *Deutsches Theater* oslavoval 28. říjen.¹⁵¹

Naturalistické herectví, jež bylo Vallentinovou doménou, předvedl herec také v inscenaci společenskokritického dramatu Henrika Ibsena *Die Stützen der Gesellschaft* (Opory společnosti). Poprvé se inscenace, která vznikla opět v režii Paula Marxe,¹⁵² hrála v *Deutsches Haus* 26. listopadu 1937. Hermann Vallentin ztvárnil hlavní roli *Konsula Bernicka*, na první pohled velmi ctnostného a zodpovědného člověka, „oporu společnosti“, jehož pravá povaha se však vyjevuje postupně. Jak je odhalována Bernickova minulost, divák zjišťuje, že jeho život je založen na lži a touze po vlastním prospěchu, pro něž by byl ochoten dokonce i zabít. Komplikovaný Bernickův charakter na svém

---

¹⁴⁸ -e-. Die weiße Krankheit. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 30. 10. 1937, č. 239, s. 7.

¹⁴⁹ OST, Friedrich. Die weiße Krankheit. *Ostrauer Zeitung*, 29. 10. 1937, č. 247, s. 3.

¹⁵⁰ „[...] eine Aufführung zustande, die zu den besten unserer Bühne gehört.“ -ff-. „Die weiße Krankheit.“ *Silesia*, 3. 11. 1937, č. 50, s. 5.

¹⁵¹ r. k. Bílá nemoc v německém divadle. *Duch času*, 31. 10. 1937, č. 256, s. 5. – -zb. Oslava 28. října v německém divadle v Mor. Ostravě. *Moravskoslezský deník*, č. 298, s. 3.

¹⁵² V recenzi *Ostrauer Zeitung* uvádí novinář Friedrich Ost jméno Paul Marxens (dokonce se v tomto formátu ve článku dvakrát opakuje), muselo však jít o omyl, neboť nikdo toho jména členem *Deutsches Theater Mährisch Ostrau* nebyl. Viz OST, Friedrich. Die Stützen der Gesellschaft. *Ostrauer Zeitung*, 27. 11. 1937, č. 271, s. 5.

představiteli mimořádné herecké schopnosti, aby byly vhodně zobrazeny všechny stránky charakteru této postavy včetně jejího konečného prohlédnutí, sebeuvědomění a vyjevení pravdy.

Zkušený Vallentin v této roli obstál, jak dosvědčují dobové kritiky: „[Vallentin] skutečně žil prolhaný život tohoto na své bezúhonné pověsti závislého občana, jehož před námi předvedl v téměř zdrcující plasticitě. [...] Ztvárnění této role s velkou dramatickou silou a etickým přesvědčením gradující od obrazu k obrazu [...] si vynutila naši pozornost a nechala nás zcela bez dechu, musíme je zcela jistě počítat k Vallentinovým nejlepším a nejskvostnějším výkonům.“¹⁵³ Bernicka vystihl s naprostou hereckou virtuozitou, kterou suverénně celé inscenaci dominoval.¹⁵⁴ V novinách byl dokonce vysloven názor, že spolu s inscenacemi *Die weiße Krankheit* (Bílá nemoc) a *Der Biberpelz* (Bobří kožich) patří *Stützen der Gesellschaft* (Opory společnosti) nejen k nejlepším inscenacím sezony, ale i posledních let. (Dodejme, že Vallentin se herecky podílel na všech třech titulech.) Další recenzent charakterizoval Vallentinův výkon v této inscenaci vzhledem k jeho působení v Moravské Ostravě slovy, že ačkoliv je ostravský německý soubor velmi zdatný a Vallentin je jeho členem už přes dva roky, stále to působí tak, že je zde prominentním hostem.¹⁵⁵

Těchto pět velkých postav světového činoherního repertoáru pojal Vallentin po svém, pokusil se je zobrazit plasticky a opravdově, což se mu díky jeho výborným charakterizačním schopnostem, alespoň podle dobových svědectví, podařilo.

---

¹⁵³ „Er [Vallentin] lebte das löchrige verlogene Leben dieses um seinen makellosen Ruf bemühten Großbürgers in einer beklemmenden Plastik vor uns. [...] Diese mit soviel dramatischer Wucht und ethischer Ueberzeugung von Bild zu Bild [...] die unser uneingeschränktes Mitgehen erzwang, uns atemlos bannte, muß wohl zu Vallentins besten und herrlichsten Leistungen gezählt werden.“ Tamtéž, s. 5.

¹⁵⁴ -e-. *Die Stützen der Gesellschaft. Morgenzeitung und Handelsblatt*, 28. 11. 1937, č. 327, s. 11.

¹⁵⁵ *Das Deutsche Theater in Mährisch-Ostrau. Tagesbote*, 15. 12. 1937, s. 11.

5. 2. Vallentin jako představitel starších důstojných mužů

Vzhledem ke svému fyzickému vzezření, zejména mohutné majestátní postavě a věku, byl Vallentin často obsazován také do rolí, které jsem souhrnně označila jako „starší důstojní mužové“. V tomto oboru jsou zahrnuty postavy monarchů, ředitelů, radních nebo učitelů, které jsou napsány bez výrazněji propracovaných charakterových rysů, a jejich hlavním úkolem na jevišti je působit důstojně nebo přinést nějakou zásadní informaci. Zajímavé však je, že Vallentin i v těchto většinou vedlejších figurách hledal konkrétní charakterové znaky a snažil se tak o zobrazení životného člověka. V jeho podání se o typizované postavy rozhodně nejednalo, což potvrzuje mnoho novinových článků. Zároveň zde vyplynou další rysy Vallentinova herectví, které můžeme následně využít v pokusu o charakterizaci jeho herectví.

V rámci této kategorie můžeme zmínit jeho *Talbota* v tragédii Friedricha Schillera *Die Jungfrau von Orleans* (Panna orleánská). Tento vojevůdce Angličanů umírá ve třetím dějství, kdy se situace definitivně obrací proti Anglii, a jeho jediným (brzy splněným) přáním je smrt. Velký důraz na mluvu, který Schillerova hrdinská rétorika vyžaduje na hercích, nečinila dle slov recenzentů Vallentinovi potíže. Na základě dobových kritik můžeme říci, že se tato postava vyznačovala zejména precizním zvládnutím náročného textu, ale i velkou energií¹⁵⁶ až chytlavou silou¹⁵⁷.

Zmínit můžeme také jeho postavu s názvem *Ministerpräsident* (*Ministerský předseda*)¹⁵⁸ v dramatu Ladislava Bus-Feketeho *Jean*. Vallentinova role odpovídala typu staršího laskavého až téměř naivního a dobrosrdečného muže z vyšší společnosti; herec ji dokázal dotvořit do těch nejjemnějších nuancí a vytvořit tak „téměř nepřekonatelný výkon umělecké zralosti“.¹⁵⁹ Hereckým partnerem mu v titulní roli byl mladý Joe Banner a na jevišti jejich souhra fungovala výborně. Vallentin podle novináře z *Ostrauer Zeitung* zvládl

---

¹⁵⁶ jos. *Die Jungfrau von Orleans*. Romantische Tragödie von Schiller. *Ostrauer Zeitung*, 11. 11. 1936, s. 5.

¹⁵⁷ -e-. *Die Jungfrau von Orleans*. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 12. 11. 1936, č. 308, s. 5.

¹⁵⁸ V anotaci označen jako Ministerpräsident, v recenzi se role objevuje rovněž pod názvem Graf (Hrabě). Srov. *Ostrauer Zeitung*, 4. 1. 1937, č. 2, s. 4. – Viz též -e-. *Jean*. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 7. 1. 1937, č. 7, s. 7.

¹⁵⁹ „Ein kaum zu überbietendes Meisterstück künstlerischer Reife.“ -e-. *Jean*. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 7. 1. 1937, č. 7, s. 7.

všechny rysy postavy zobrazit „se svým velkým talentem a vnímavou schopností charakterizace [...] a oživil tak postavu plnou elánu a energie“.¹⁶⁰

Dalším příkladem tohoto typu rolí může být Vallentinův *Alte Graf* (*Starý hrabě*) v hudební komedii Schneider im Schloß. Původní až aristokratickou komedii autorů Paula Armona a Leopolda Marchanda doplnil šansony a kuplety mladý brněnský skladatel Alexander Steinbrecher a tento titul se s úspěchem hrál ve Vídni, Praze, Brně a také v mnoha sudetoněmeckých divadlech. V inscenaci hry s kultivovanou zápletkou, hezkou výpravou a příjemnou hudbou (hranou na dva klavíry)¹⁶¹ vytvořil Vallentin „postavu zapomnětlivého hraběte s opět vynikajícím vykreslením“.¹⁶²

Podmínky pro zařazení do této kategorie postav splňuje také *Lord August Lorton* z dramatu Oscara Wildea *Lady Windermere's Fächer* (Vějíř lady Windermereové). V této hře ztvárnil Hermann Vallentin vedlejší postavu ze skupiny sympatických a elegantních anglických gentlemanů. V tomto případě se jednalo spíše o zjednodušenou figuru než o do hloubky propracovaný charakter, přesto tato postava pomohla dle tvrzení kritika dotvořit typickou atmosféru anglických salónů.¹⁶³

Dalšího z řady ministrů si Vallentin zahrál v hudební komedii, tentokrát se jednalo o titul *Das Ministerium ist beleidigt* (Ministerstvo je uraženo) autorů Freda Hellera, Hanse Lengsfelder a Siefrieda Tische a Leonarda R. Märkera. Vallentin, který v inscenaci ztvárnil postavu jménem *Finanzminister* (*Ministr financí*), zobrazil směsici vznešeně reprezentujícího tónu zároveň s převládající ironií.¹⁶⁴ Svůj hudební talent předvedl v kupletu s názvem *Mysterien der Ministerien*, který dle ohlasů v tisku patřil v inscenaci k těm nejlepším.¹⁶⁵ Za zmínku stojí rovněž fakt, že recenzent *Ostrauer Zeitung* se rozsáhle věnoval hereckým výkonům hlavních postav, které ztvárnili Lil Sweetová a Walter

---

¹⁶⁰ „Dank seiner auf hohem Niveau stehenden Künstlerbegabung und verständnisvollen Charakterisierungsfreude [...] stellt dabei eine Figur voll Saft und Kraft auf die Beine.“ Jos. Jean. *Ostrauer Zeitung*, 7. 1. 1937, č. 4, s. 5.

¹⁶¹ -e-. Schneider im Schloß. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 7. 2. 1937, č. 38, s. 7.

¹⁶² „Eine Prachtzeichnung eines gedächtnisschwachen Herzogs lieserte wieder Hermann Vallentin.“ Tamtéž, s. 7.

¹⁶³ OST, Friedrich. *Lady Windermere's Fächer*. *Ostrauer Zeitung*, 8. 1. 1938, č. 5, s. 13.

¹⁶⁴ R. *Das Ministerium ist beleidigt*. *Ostrauer Zeitung*, 14. 3. 1938, č. 60, s. 4–5.

¹⁶⁵ -e-. *Das Ministerium ist beleidigt*. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 15. 3. 1938, č. 73, s. 9.

Müller, ale přesto poté napsal: „A jaký glanc tohle představení dostane teprve, když může být do role ministra [...] obsazen herec, jako je Hermann Vallentin!“¹⁶⁶ Vallentin patrně prokázal, že pro velkou hereckou osobnost „není malých rolí“ a jeho výkon může diváky (či recenzenty) zaujmout stejně nebo dokonce více než představitel některé z hlavních rolí.

Typ prudérního učitele vytvořil Vallentin v komedii Ladislava Fodora¹⁶⁷ Matura. Vallentinova role s názvem *Mathematikprofessor* (*Profesor matematiky*) by se dala charakterizovat jako trochu tyran a podivín, zahleděný pouze do svého předmětu. Zajímavé je, že recenzent se zde poprvé (!) k Vallentinově hereckému výkonu nestaví zcela bezproblémově a píše, že „tuto postavu snad zkarikoval o trochu více, než bylo nutné“.¹⁶⁸

Podobnou hereckou příležitostí pro Hermanna Vallentina byla postava *Japanische Major* (*Japonského majora*) v inscenaci hry ve své době velmi úspěšného autora Georga Fräsera¹⁶⁹ *Neun Offiziere*. Tato Vallentinova role, pro kterou jistě musel být vybaven efektním líčením, byla dle slov recenzenta založena na působivé emocionální hloubce postavy,¹⁷⁰ v jejímž výsledku byl japonský major zobrazen s neproniknutelnou maskou totalisty.¹⁷¹

Poslední postava, které se budeme věnovat, je *Schullrat Dr. Prell* (*Prof. Dr. Prell, vládní rada školní*) ze hry Otto Ernsta¹⁷² *Flachsmann als Erzieher* (*Flachsmann vychovatelem*). Prell ve hře zastupuje instanci vládní moci, kontrolní orgán, jenž přichází na školu vedenou školometským Flachsmannem, aby prošetřil zdejší poměry.¹⁷³ Tuto roli jsme vybrali také proto, že v ní

---

¹⁶⁶ „Aber welchen Glanz bekommt eine Aufführung erst, wenn Rollen, wie z. B. der Minister mit Hermann Vallentin [...] besetzt werden können!“ R. Das Ministerium ist beleidigt. *Ostrauer Zeitung*, 14. 3. 1938, č. 60, s. 5.

¹⁶⁷ Uváděn také jako Ladislaus nebo Laszlo, po emigraci do Ameriky Leslie Fodor.

¹⁶⁸ „Hermann Vallentin, der vielleicht um eine Nuance zuviel der Karrikatur bot.“ Jos. Matura. *Ostrauer Zeitung*, 20. 1. 1937, č. 15, s. 5.

¹⁶⁹ Georg Fraser (vlastním jménem August Hermann Zeiz) v roce 1935 emigroval před Hitlerem z Německa do Rakouska, volba tohoto titulu zřejmě nebyla založena pouze na úspěchu hry.

¹⁷⁰ Jos. Neun Offiziere. *Ostrauer Zeitung*, 30. 11. 1936, č. 275, s. 5.

¹⁷¹ -e-. *Neu Offiziere. Morgenzeitung und Handelsblatt*, 1. 12. 1936, č. 327, s. 5. Název tohoto článku je uveden nesprávně jako *Neu Offiziere*, název inscenace však zněl *Neun Offiziere* – pozn. autorky.

¹⁷² Vlastním jménem Otto Ernst Schmidt. Viz ERNST, Otto. *Flachsmann vychovatelem*. Praha: Karlín, 1923.

¹⁷³ Je pravdou, že by se tato role dala zařadit i mezi role komické; z hlediska jejího charakteru v ní však převažuje autorita a důstojnost, jistý humor jí však musíme přiznat.

Vallentin exceloval už v Berlíně, kde si jej dokonce nechal po představení zavolat sám císař a strávil s ním dlouhý čas v přátelském rozhovoru.¹⁷⁴ Ačkoliv je to role dominující třetímu dějství, nejde o roli hlavní. Autor hry ve svých poznámkách postavu charakterizuje takto: „Je to člověk velice pohyblivý a hbitý, chodí krátkými, rychlými kroky a jakmile vstoupí, má vždycky cylinder v pravici a různé listiny v levici. Držením těla a chováním se podobá penzionovanému důstojníkovi; mluví skoro stále břitkým, odměřeným hlasem. Člení ostře a mluví nejvíce v úsečných větách a tempem své chůze. Mezi jednotlivými větami dělá obvykle krátké přestávky.“¹⁷⁵ Co se týče Prelovy osobnosti, je to velmi inteligentní muž se schopností odhadnout člověka, což mu velmi usnadňuje jeho práci. V inscenaci režiséra Paula Marxe, jenž byl zároveň představitelem Flachsmanna, byla dle novinových článků osobnost Vallentinova Prella vyjádřena pomocí stovek drobných detailů, na jejichž základě vznikla osobnost plná neobyčejné opravdové životnosti.¹⁷⁶ Dle dalšího názoru Vallentin, umělec schopný ztvárnit široký rejstřík typů postav, nabídl ve svém Prelovi „jeden z nejpůsobivějších výkonů“.¹⁷⁷

Ke zdárnému zobrazení tohoto typu postav Hermannu Vallentinovi jistě pomohl jeho majestátní zjev, základem však byl opět jeho herecký projev. Odmítnutí „škatulkování“ postav a snaha vždy roli dodat něco osobitého měly za následek oblíbenost těchto Vallentinových hereckých kreací nejen u publika, ale také u odborné kritiky.

---

¹⁷⁴ Valentin als Rektor in „Flachsmann als Rezieher“. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 3. 4. 1936, č. 93, s. 5.

¹⁷⁵ ERNST, pozn. 172, s. 74–75.

¹⁷⁶ -e-. Flachsmann als Erzieher. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 5. 4. 1936, č. 96, s. 8.

¹⁷⁷ „... eine seiner eindrucksvollsten Leistungen geboten.“ jos. Flachsmann als Erzieher. *Ostrauer Zeitung*, 4. 4. 1936, č. 80, s. 4.

5. 3. Vallentin komikem

Protože až do této chvíle mohl vzniknout dojem, že byl Hermann Vallentin především charakterním hercem velkých nebo alespoň důstojných rolí, považujeme za nutné tento dojem poopravit. Vallentin byl totiž také výtečným komikem a zpěvákem, vzpomeňme na jeho dlouholeté působení v berlínských kabaretech i jeho roli Boniho v operetě *Czardasfürstin* (Čardášová princezna), kterou hrál v Metropol-Theater podle svých slov celkem 350krát.¹⁷⁸

Příkladem Vallentinovy komické role je bezesporu *Liederer Tobias* (*Pan Tobiáš*) z komedie Williama Shakespeara *Was ihr wollt* (Večer tříkrálový aneb Cokoliv chcete). Tato postava je téměř neustále pod vlivem alkoholu a se svým souputníkem panem Ondřejem, jehož v ostravské inscenaci představoval Josef Almas, vymýšlejí různé (často zlomyslné) skopičiny mířené zejména proti Malvoliovi, kterého hrál Paul Marx. Pana Tobiáše můžeme označit za jednu z hlavních postav této hry, téměř šaška. Scéna a kostýmy Manfreda Millera byly dobové, což lze vyčíst z fotografie uveřejněné v *Ostrauer Zeitung*.¹⁷⁹ Z té je také patrná Vallentinova maska – velký falešný knír – a kostým téměř rytířský; ve své mohutné postavě (a také výrazu, který fotografie zachycuje) však evokuje téměř postavu Shakespearova Falstaffa. Vallentin a Almas – dva výborní herci – vytvořili na jevišti Deutsches Theater „velkolepou dvojici“,¹⁸⁰ každý svým specifickým stylem, aniž by zbytečně sklouzli k nabízejícímu se přehánění.¹⁸¹ Zároveň byli přirozeně komičtí svou rozdílnou fyziognomií, vizuálně bychom tuto dvojici dnes mohli přirovnat k Laurelovi a Hardymu. Zdrojem komiky u Shakespeara byl však především jeho vytříbený jazyk a slovní hříčky, jež Vallentin i Almas uměli přednést ve správném duchu.

Umírněnější komiku odpovídající dílu využil Hermann Vallentin ve hře *Johannese von Vaszaryho Ehe*, v níž vytvořil charakter čilého a upovídáného penzisty. Společně s Albine Bauerovou hráli „starokomickou“ dvojici – postarší

---

¹⁷⁸ VALLENTIN, pozn. 38, s. 3.

¹⁷⁹ Szenenbild aus „Was ihr wollt“. *Ostrauer Zeitung*, 6. 10. 1936, č. 229, s. 3. Reprodukce fotografie je součástí příloh této diplomové práce.

¹⁸⁰ „prächtiges Paar“. -e-. *Was Ihr wollt. Morgenzeitung und Handelsblatt*, 2. 10. 1936, č. 268, s. 6.

¹⁸¹ jos. *Was ihr wollt. Ostrauer Zeitung*, 2. 10. 1936, č. 226, s. 3–4.

manželský pár, který diváky nadchl natolik, že jej ocenili bouřlivým potleskem na otevřené scéně.¹⁸²

Z řady Vallentinových komických rolí zmiňme ještě postavu divadelního ředitele *Emanuela Strieseho* ve frašce Paula a Franze von Schönthanových *Der Raub der Sabinerinnen* (Únos Sabineek). Emanuel Striese v podání Hermanna Vallentina byl volnomyšlenkář s bujnou fantazií, jenž neustále hýřil energií, dobrou náladou a nápady (někdy škodolibými), ale byla mu vlastní i sebeironie.¹⁸³ Ta se projevila zvláště ve scéně, kdy Striese sedí u profesora Gollwitze (Josef Almas) a deklamuje pateticky verše z Gollwitzovy hry; v recenzi Friedricha Osta se píše: „Opravdu mistrovský výkon, který musí každý vidět!“¹⁸⁴ Svými divadelními zkušenostmi dokázal Vallentin tuto postavu naplnit tou správnou „divadelní krví“ a jeho příchod na scénu byl pokaždé (!) oceněn potleskem na otevřené scéně.¹⁸⁵

Nemůžeme však pominout Vallentinovy komické role v hudebních komediích a operetách, které tvořily nikoliv zanedbatelnou součást repertoáru Zeislova Deutsches Theater. Bohužel detailnější informace o většině z nich nám recenze nepodávají, ale věnujme se alespoň Vallentinově *Baronovi* (*Baronovi von Felseneckovi*),¹⁸⁶ výrazné komické postavě z operety Jeana Gilberta *Die keusche Susanne* (Cudná Zuzana). Tato inscenace měla premiéru v první sezóně Vallentinova angažmá, konkrétně 23. listopadu 1935. Jejím režisérem byl Otto Dewald a orchestr vedl kapelník Ernst Hirsche. V ději zaujímá Baron podstatnou úlohu, v podstatě jde o jednu z hlavních rolí. Baronova charakteristika je z počátku hry celkem jasná: nabubřelý postarší vědec, který právě oslavuje udělení šlechtického titulu samotným císařem a neustálým vychloubáním vyjevuje svůj maloměšťácký charakter. Druhá stránka jeho charakteru se ovšem odhaluje ve chvíli, kdy je vylákan do berlínského kabaretu Kometa a jeho zprvu tak jasný charakter se začíná problematizovat. V tu chvíli divák zjišťuje, že tento na první pohled uměřený až

---

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ -e-. *Der Raub der Sabinerinnen. Morgenzeitung und Handelsblatt*, 18. 1. 1938, č. 17, s. 7.

¹⁸⁴ „Ein Meisterstück, das man gesehen haben muß!“ OST, Friedrich. *Der Raub der Sabinerinnen. Ostrauer Zeitung*, 17. 1. 1938, č. 11, s. 5.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ V recenzích uváděn pod názvem Baron, dle obsazení v českém překladu hry je to Baron von Felseneck.

puritánský suchar má i své lidské stránky, a proto začíná dokonce působit docela sympaticky. V recenzi se o této postavě dočteme, že ji Vallentin „dokázal obdařit takovým množstvím skvostných detailů, díky kterým byl její dvojitý život jako únik od tísně klášterního rodinného života zcela pochopitelný.“¹⁸⁷ Výklad této postavy byl tedy založen na charakterizaci, nikoliv pouze na karikatuře nebo zjednodušení, které by se zde (možná oprávněně) nabízelo. Vallentin založil komičnost postavy na kontrastu její důkladné charakteristiky v domácím prostředí a poté v Kometě. O pěvecké stránce role se recenze nezmiňují, proto bohužel bližší informace o této podstatné součásti Vallentinova hereckého výkonu nemůžeme podat. Inscenace však přes příslušnost k oblíbenému žánru operety nebyla zvláště úspěšná, na repertoáru vydržela necelý měsíc a odehrála se celkem pětkrát.

Hermann Vallentin oplýval komediálním talentem, díky kterému byl oblíbeným představitelem směšných postaviček maloměšťáků, nabubřelců i aristokratů v činoherních inscenacích i hudebních komediích a operetách. Ani těmto menším a vedlejšími rolím se nevyhýbal a hrál je se stejnou chutí a energií jako velké dramatické role.

5. 4. Role v českém repertoáru

Považujeme za zajímavé zmínit postavy, které Hermann Vallentin vytvořil v inscenacích českých her. Je pozoruhodné, že tyto hry našly u německých interpretů, inscenátorů i diváků velké pochopení. Vallentin těchto „českých postav“ za dobu svého pobytu v Moravské Ostravě ztvárnil celkem pět, byly jimi: *Richter (Soudce)* v inscenaci hry Františka Langera *Peripherie (Periferie)*, *Mitarbeiter ve W. U. R. (R. U. R.)* Karla Čapka, *Mittelschulproffesor Franz Junek (Profesor Junek)* v *Menschen auf der Eisschule (Lidé na kře)* Viléma Wenera, *Tajožnij (Tajožný)* v Langerově *Reiterpatrouille (Jízdní hlídka)* a *Baron Krogh (Baron Krüg)* v Čapkově *Die weiße Krankheit (Bílá nemoc)*. Kroghovi a Junkovi jsme se již podrobněji věnovali výše, proto nyní obraťme pozornost k ostatním jmenovaným postavám.

---

¹⁸⁷ „[...] mit einer Fülle köstlicher Details, die dieses von der Not klosterlicher Häuslichkeit diktierte Doppelleben glaublich machte.“ a. s. Die keusche Susanne. *Ostrauer Zeitung*, 25. 11. 1935, č. 269, s. 5.

Richter (Soudce) v Langerově Periferii je důležitou postavou, jakousi morální instancí, i když značně zvláštního charakteru. Pro její lepší pochopení by bylo záhodno vědět, kterou variantu závěru režisér inscenace Paul Marx zvolil.¹⁸⁸ Postava Soudce je skutečně bývalý soudce, jenž ztratil víru ve spravedlnost, začal pít a soudním stolcem se mu stala lavička v parku. Jeho chápání spravedlnosti a morálky přesto stojí za pozornost a Soudcovy repliky nejsou breptáním opilého bezdomovce, kterým formálně je. Ve Vallentinově podání byl Soudce podle recenze vybaven „detaily jistého hereckého umění, byl životnou postavou barvenou měňavými a rozmanitými nuancemi a odstíněnou tajemstvím magického účinku svého představitele“.¹⁸⁹ Další recenze nám bohužel již informace o Vallentinově herectví nepodávají a zabývají se spíše než ztvárněním jen charakteristikou postavy.

Role *Mitarbeiter* v Čapkově hře R. U. R. je z hlediska zkoumání problematičtější. Nelze totiž přesně říci, o kterou roli v Čapkově hře se jedná. Z recenzí vyplývá, že nejde o robota, ale o člověka, jehož jméno ani charakter však není přesně specifikován, proto se této Vallentinově roli bohužel nemůžeme blíže věnovat.¹⁹⁰

Postavu *Tajožného*, velitele bolševického oddílu, vytvořil Vallentin v inscenaci Langerova legionářského dramatu *Reiterpatrouille* (Jízdní hlídka).¹⁹¹ Tento nositel revolučních myšlenek, který je jimi zcela zaslepen, vlastně reprezentuje jistým způsobem totalitní myšlení, jak je Vallentin měl možnost poznat v Německu. Snad právě z toho důvodu mohl vdechnout své postavě patřičný ráz a odstrašující dojem. Dle novináře z *Morgenzeitung und Handelsblatt* byl Tajožný v jeho podání fanatizovaným kazatelem nového světového – tedy bolševického – řádu.¹⁹² Jak lze vyčíst z novinové recenze,

---

¹⁸⁸ Premiéru Langerovy Periferie v roce 1925 provázela kritika závěru hry, proto se autor rozhodl text v roce 1929 opatřit novým smířlivým závěrem. Z časového hlediska mohla německá inscenace využít obou variant, ve specifikaci nepomohou ani divadelní recenze.

¹⁸⁹ „[...] mit allem seinen Details gediegenster Schauspielkunst ausgestattete Leistung voll Lebenskraft, bunt schillernd in mannigsaltigen Nuancen und umschattet von Geheimnis magischer Wirkung des Zielbewußten großen Menschendarstellers.“ a. s. Peripherie. *Ostrauer Zeitung*, 1. 2. 1936, č. 26, s. 5.

¹⁹⁰ Viz -e-. W. U. R. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 8. 3. 1936, č. 67, s. 8. – Viz též jos. W. U. R. *Ostrauer Zeitung*, 7. 3. 1936, č. 56, s. 4.

¹⁹¹ Tato inscenace byla poprvé v Deutsches Theater uvedena jako slavnostní představení 27. října 1937 u příležitosti oslavy výročí založení samostatného československého státu.

¹⁹² -e-. *Reiterpatrouille. Morgenzeitung und Handelsblatt*, 30. 10. 1936, č. 295, s. 5.

dovedl Vallentin Tajožného skvěle charakterizovat jako výmluvného a vábívého vyjednávače bolševiků.¹⁹³

Je zajímavé, že česká dramatika našla v ostravských německých divadelnících takové herecké představitele i inscenátory, kteří dokázali zmíněné texty pochopit a inscenovat tak, že se staly divácky velmi úspěšnými a s německým publikem rezonovaly. Dramaturgická linie české dramatiky, kterou Rudolf Zeisel od svého nástupu prosazoval, by sama o sobě neměla takový účinek, kdyby ve svém divadle Zeisel neměl herce, jako byl třeba Hermann Vallentin, kteří dovedli „české“ postavy na jevišti úspěšně zobrazit.

---

¹⁹³ jos. Reiterpatrouille. *Ostrauer Zeitung*, 29. 10. 1936, č. 297, s. 3.

6. Herectví Hermanna Vallentina

Pokud bychom chtěli poznatky o Vallentinově způsobu herectví a práce na postavě na základě uvedených poznatků zobecnit, můžeme konstatovat, že Hermann Vallentin byl všestranným hercem. Nevynikal pouze v jednom typu postav, vlastní mu byly nejrůznější žánrové polohy. Jeho univerzálnost jak v komických, tak i tragických rolích a zároveň hudební nadání, díky kterému se mohl úspěšně uplatnit také v hudebních komediích a operetách, to vše z něj učinilo výrazného člena souboru Deutsches Theater Mährisch Ostrau. Měl zároveň to štěstí, že v době jeho angažmá byl soubor ostravského německého divadla zásluhou ředitele Rudolfa Zeisela na vysoké umělecké úrovni, panovala zde tvůrčí a podnětná atmosféra.

Základem Vallentinovy herecké práce byla výborná schopnost charakterizace. Svou představu o postavě měl promyšlenou do nejmenších detailů, pro které následně našel i herecké vyjádření. Nesklouzával však k často se nabízejícímu zjednodušení, které herci (i dnes) často používají, jakýmsi „šuplíkům“, kde již čekají připraveny univerzální herecké prostředky pro určitý typ role. Každou, třeba i vedlejší postavou se zabýval zvlášť, proto jeho výkony diváky i recenzenty stále bavily, a byly často oceňovány potleskem na otevřené scéně. Tento herec uměl proniknout do nitra postavy a žít jejím životem, skutečně se jí stát.

Na poměrně malém jevišti a v sále Deutsches Haus mohl uplatňovat výraznou mimickou práci, což by si ve větším divadelním domě nemohl dovolit. Schopnost mimické drobnokresby, díky které byl také považován za výsostného představitele naturalistického herectví, si jistě osvojil zejména při vystoupeních v kabaretech, kde je kontakt s divákem mnohem bližší a intenzivnější. Výrazná mimika mu umožňovala odkrývat postupně charakter postavy jejím chováním, což zřejmě bylo pro diváky velmi zajímavé. Tuto schopnost mohl Vallentin v Moravské Ostravě uplatnit především v inscenacích Ibsenových her, jeho Thomas Stockmann a Konsul Bernick byly mistrovskými výkony v rámci daného žánru.

Významnou součástí hereckého projevu je také hlas. Bohužel jsme nedohledali žádný záznam Vallentinova hlasového projevu, který by nám

umožnil popsat blíže jeho barvu, tónbr, sytost, intonaci a další atributy. Ani v recenzích jeho rolí v hudebních komediích nebo operetách se detailnější informace nedozvíme.¹⁹⁴ Z toho, co víme, však vyplývá, že Vallentin měl výtečnou jevištní mluvu i schopnost interpretace textu. Důkazem toho může být jeho *Talbot* v inscenaci *Die Jungfrau von Orleans* (Panna orleánská), ve které Schillerovy repliky podle ohlasu v tisku nedeklamoval, ale doslova textem vládnul.¹⁹⁵ Jeho hlas měl také velkou sílu, dovedl zaplnit celý divadelní sál Deutsches Haus – například o inscenaci *Emilia Galotti* Gottholda Ephraima Lessinga, ve které Vallentin ztvárnil roli *Oedvarda Galottiho*, se dočteme: „... vytvořil postavu plnou vášně, která však nesla patrné stopy otcovské bolesti i vzteku, když se jeho mocný hlas rozléhal mezi zdmi v divadelním sále.“¹⁹⁶

Zvláštním atributem Vallentinova herectví, který se jako charakteristika jeho projevu často objevoval v recenzích, byla energie. Je to těžko popsatelná vlastnost, která však dovede herecký výkon povýšit do zcela jiné roviny, osvěžit jej. Na tuto divadelní energii přitom nemá vliv věk, vždyť Vallentinovi bylo už přes šedesát let, když v Ostravě hrál. Přesto však svým postavám dovedl vdechnout velkou sílu právě svým nasazením a jiskrou.

Fyziognoimii Hermanna Vallentina jsme blíže popsali už v kapitole o jeho filmové kariéře, jeho výrazná majestátní, možná až zavalitá postava jej předurčovala k rolím postarších důstojných pánů, aristokratů nebo vykořisťovatelů; Vallentin se však dovedl převtělit také do postav komediálních. Svého vzhledu samozřejmě také využíval k charakterizaci, ale nenechal se jím omezovat.

Vyvstává otázka, zda byl Vallentin i ve třicátých letech stále představitelem naturalistického herectví, které evropskému divadlu začalo dominovat na konci 19. století, kdy se Vallentin poprvé objevil na jevišti. V novém století se postupně začalo prosazovat také psychologicko-analytické

---

¹⁹⁴ Je to škoda, protože Vallentin byl nejen výborným hercem v malých hudebních komediích, ale také v operetách. Podle svého tvrzení v Berlíně v Metropol-Theater ztvárnil v operetě *Czardasfürstin* (Čardášová princezna) Emmericha Kálmána postavu Boniho celkem 350 krát. Viz VALLENTIN, pozn. 38, s. 3.

¹⁹⁵ jos., pozn. 156, s. 5.

¹⁹⁶ „Leidenschaftlichkeit getragene Leistung bot Hermann Vallentin,[...] hier liessen Schmerz und Ingrim des Vaters ebenso deutlichen Spuren in der meisterhaft Maske, als die mächtige Stimme der Kreatur von den Wänden des Saales widerhallte.“ H. R. Emilia Galotti. *Ostrauer Zeitung*, 8. 3. 1938, č. 55, s. 4–5.

herectví, v českém kontextu spojené především s osobností Eduarda Vojana. Hilde Preglerová ve své dizertační práci píše, že se Vallentin ve všech svých hereckých kreačích ukázal jako představitel naturalistického herectví.¹⁹⁷ Nelze to však jednoznačně prokázat, pravděpodobnější je, že Vallentin byl na hranici těchto dvou směrů, vyšel z naturalismu, ale byl již ovlivněn psychologickým herectvím, jak to vyplývá z recenzí (zejména z poznámek, že Vallentin se skutečně stal postavou, žil jejím životem, nebo častých zmínek o perfektní charakteristice postavy skrz drobné detaily). Musíme však vzít v potaz i fakt, že se Vallentin musel s expresionistickými vlivy setkat také během svého působení v Berlíně dvacátých a třicátých let a mohl si možná také sám tento typ herectví vyzkoušet například v kabaretech. Nic však nesvědčí o tom, že by tento typ ztvárňování používal v Moravské Ostravě. Deutsches Theater sice bylo umělecky progresivní, ale to se týkalo zejména dramaturgie a repertoáru. Pro vnímání kontextu Vallentinovy tvorby je však užitečné to zmínit.

Vallentin splňoval atributy všestranného umělce, takže herecky exceloval v dramatech nejrůznějších žánrů: naturalistických hrách Henrika Ibsena, v komediích a fraškách (William Shakespeare, Heinrich von Kleist), ale také v žánru hudebních veseloher a operet.¹⁹⁸ Přes svůj věk a poměrně mohutnou postavu na jevišti vynikal obrovskou energií a výbornou schopností drobnokresby a práce s mimikou. Jeho velké zkušenosti se odrazily především v dovednosti charakterizace postavy, kdy pomocí souhry mnoha drobných detailů podal divákovi zprávu o charakterových vlastnostech postavy. Dovedl pracovat s hlasem a měl výbornou jevištní mluvu. Zároveň byl obdařen smyslem pro humor a značným komediálním talentem. Je to až neuvěřitelné, ale v novinových recenzích nebyl žádný z jeho výkonů hodnocen negativně, ba naopak.

---

¹⁹⁷ PREGLER, pozn. 13, s. 233.

¹⁹⁸ Bohužel z důvodu menšího množství informací o Vallentinových hudebních rolích, které bylo možno vyčíst z pramenů, jim není věnována velká pozornost.

7. Ostravské režie Hermanna Vallentina

Režie nebyla Vallentinovou doménou, tuto část jeho činnosti však nelze pominout, neboť vytvořil v Moravské Ostravě několik úspěšných a zároveň kritikou ceněných inscenací. V této kapitole zmíníme alespoň výběr pěti jeho režii inscenací různých žánrů s cílem dokázat, že Vallentin nebyl pouze „režirujícím hercem“, ale že některé jím vytvořené inscenace disponovaly velkou promyšleností a uměleckými nároky. Zmiňme však zároveň, že Vallentinovy režie komedií nebo hudebních veseloher byly také propracované a splnily svůj úkol především pobavit diváka.

Kritériem pro výběr režii byl fakt, že recenze těchto inscenací reflektovaly konkrétnějším způsobem režijní přístup a pouze ji nehodnotily. V případech, kdy se novinové články o režijní stránce nezmiňovaly, nebylo možné vzhledem k naprostému nedostatku jiných pramenů danou inscenaci blíže rozebrat.

Nejocenoňanější režii Hermanna Vallentina v Deutsches Theater byl *Peer Gynt* Henrika Ibsena, jenž měl v Deutsches Haus premiéru (uvedenou jako slavnostní představení k výročí založení československé republiky) 27. října 1935. Práci s tímto textem si Vallentin vyzkoušel s vynikajícím ohlasem už v divadle v Ústí nad Labem a v Moravské Ostravě úspěch zopakoval. Režie dramatické básně klade mimořádně velké nároky zvláště na udržení temporytmu a ztvárnění situací. Sám sobě byl v tomto případě Vallentin i dramaturgem, protože Ibsenův náročný text zkrátil a upravil do osmnácti obrazů tak, že smysl textu zůstal zachován, ba dokonce podle názoru, který se objevil v novinách, to vedlo k ještě většímu posílení jeho účinku.¹⁹⁹ Ve Vallentinově režii se celá inscenace nezdála být pouze starým příběhem z Ibsenovy doby, ale přiblížila se chápání také soudobých diváků.²⁰⁰ Je obdivuhodné, že Vallentin dokázal tento komplikovaný text, který dokonce sám Ibsen psal původně jako knižní drama, převést na jeviště způsobem, jenž vzbudil tak pozitivní ohlasy. V další recenzi se o Vallentinově režii dočteme toto: „Tento norský ‚Faust‘ našel svého obratného interpreta, který dokázal bez

---

¹⁹⁹ Im Deutschen Theater in Mährisch Ostrau... *Tagesbote*, 5. 11. 1935, č. 508, s. 6.

²⁰⁰ jos. Peer Gynt. *Ostrauer Zeitung*, 29. 10. 1935, č. 247, s. 4.

rozvláčných výkladů objevit dramatický účinek tohoto obrovsky myšlenkově náročného díla a nabídnout tak divákům zážitek, který vybízí k intenzivnímu zamyšlení.“²⁰¹ Zároveň Vallentin dovedl s výborným účinkem režijně vést celé herecké obsazení (téměř dva tucty herců), jejichž výkony byly až po tu nejmenší roli dokonale propracované.²⁰²

Jiným typem režijní práce byla pro Hermanna Vallentina inscenace hry Hermanna Heinze Ortnera *Himmlische Hochzeit*,²⁰³ jejíž premiéra se v Deutsches Haus konala 30. ledna 1937. Recenzent o Vallentinově režii napsal: „Dokázal vytvořit vyrovnanou souhru herců, scény patřičně vygradovat a prokázal také cit pro důraz na konkrétní pasáže tohoto novodobého mystéria.“²⁰⁴ Jiný novinář soudil, že Hermann Vallentin „vložil do této inscenace veškerou svou uměleckou osobnost, svou fantazii i umění znázorňování, a dokázal tak dát příjemný ráz reálným pasážím a mrazivou atmosféru snovým částem.“²⁰⁵

Zvláštní pozici v režisérském rejstříku Hermanna Vallentina zaujímá inscenace hry Jana Nepomuka Štěpánka *Der Tscheche und Deutscher (Čech a Němec)*, která měla premiéru 7. dubna 1937. Ta totiž nebyla uvedena v Deutsches Haus pod hlavičkou Deutsches Theater, ale uspořádal ji Klub českých a německých divadelních pracovníků v městském divadle, v němž tehdy hrávalo Národní divadlo moravskoslezské. Spolu s Vallentinem ji režíroval režisér Národního divadla moravskoslezského Karel Konstantin. Protože se jednalo o jednu z aktivit, jimiž chtěli divadelníci vyjádřit své demokratické postoje, jsou bližší informace o této inscenaci zahrnuty do

---

²⁰¹ „Der nordische ‚Faust‘ hat seine praktischen Deuter gefunden, die ohne langatmige Kommentare die dramatische Wirkung aus dem ungeheuren gedanketiefen Werke herausholen und so dem Betrachter Eindrücke boten, die zu intensivster Gedankenarbeit verhalten.“ -e-. Peer Gynt. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 30. 10. 1935, č. 295, s. 6.

²⁰² Im Deutschen Theater im Mährisch Ostrau..., pozn. 199, s. 6.

²⁰³ V pražském Národním divadle uvedeno v roce 1942 pod názvem Nebeský sňatek.

²⁰⁴ „Die Spielleitung lag in den Händen Hermann Vallentins, der sich dem Werke mit sichtlichen Bemühen gewidmet hatte und für abgerundetes Zusammenspiel, sowie straffe Szenenführung besorgt war, wobei er mit richtigem Instinkt die konkreten Geschehnisse vor das Mysterium treten ließ.“ jos. *Himmlische Hochzeit. Ostrauer Zeitung*, 1. 2. 1937, č. 25, s. 3.

²⁰⁵ „Hermann Vallentin hat eine ganze künstlerische Persönlichkeit, seine Phantasie und Darstellungskraft mit Erfolg eingesetzt, der dramatischen Dichtung den Reiz des Realen und die Schauer des Irrealen zu geben.“ -e-. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 2. 2. 1937, č. 33, s. 5.

kapitoly Klub českých a německých pracovníků – demokratická aktivita Hermanna Vallentina.

V Moravské Ostravě si Vallentin vyzkoušel také režii kriminálního dramatu – šlo o inscenaci hry *Via Mala*, jež se poprvé hrála 12. ledna 1938. Jejím autorem byl švýcarský spisovatel John Knittel, který svůj román se stejným názvem převedl také do divadelní podoby.²⁰⁶ *Via Mala* je název silnice vedoucí průsmykem až k Alpám, v tomto prostředí se také odehrává značně pochmurný děj s kriminální zápletkou. Vallentinova režie tohoto díla se setkala opět s nadšenou reakcí, recenzenti psali, že dokázal Knittlův text přímo geniálně přivést k jevištnímu životu, neustále gradovat napětí až ke konečnému rozuzlení. Patrné bylo také jeho pečlivé vedení herců, neboť vynikající herecký soubor německého divadla dovedl k mimořádným výkonům, díky nimž sklidili bouřlivé ovace.²⁰⁷ Podle Hilde Preglerové se Vallentin mohl na rozdíl od Peera Gynta, jenž kladl velké nároky na technickou složku, soustředit v této inscenaci plně na herecké výkony, což mělo za následek vysokou uměleckou úroveň inscenace.²⁰⁸

Své režijní zkušenosti si Vallentin následně rozšířil také o hudební komedii, a to při přípravě inscenace *Verzeih, daß ich dich lieb' (Promiň, že tě miluji)*. Autory libreta jsou Karl Farkas a Ludwig Herzer, hudbu složil Michael Krasznay-Krausz a poprvé byla uvedena 13. února 1938. Autorem hudebního nastudování a dirigentem byl kapelník Hans Grünwald, choreografii vytvořil Jaro Häusler.²⁰⁹ Jednoduchý děj, který popisuje milostný příběh nesobecké lásky, doplňuje hudba – písně, šansony i taneční čísla. Vynalézavá režie Hermanna Vallentina dodala představení formát muzikálu, jaký bývá k vidění ve velkých městech (zřejmě vycházel ze svých četných zkušeností z účinkování v mnoha berlínských i několika švýcarských divadlech): plynoucí dialogy, vkusná charakteristika a celková veselá nálada odpovídající muzikálovému

---

²⁰⁶ Zajímavostí je, že ostravské Deutsches Theater bylo první scénou v republice, která tuto hru uvedla po její švýcarské premiéře v Curychu, jednalo se tedy o československou premiéru. Erstaufführung „Via Mala“. *Ostrauer Zeitung*, 7. 1. 1938, č. 4, s. 4–5.

²⁰⁷ -e-, „Via Mala“ Tschechoslowakische Erstaufführung. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 14. 1. 1938, č. 13, s. 6.

²⁰⁸ PREGLER, pozn. 13, s. 263.

²⁰⁹ Tento tanečník a baletní mistr současně spolupracoval i s Národním divadlem moravskoslezským, v letech 1934–1938 byl také šéfem jeho baletního souboru. Z toho plyne, že i v této oblasti fungovala spolupráce obou ostravských profesionálních divadel.

prostředí.²¹⁰ Právě díky Vallentinově režii to byla inscenace velmi živá, plná energie a vtipu,²¹¹ a zřejmě proto se následně (spolu s inscenací Čapkovy Bílé nemoci) stala nejhranější inscenací sezony 1937/1938 – dosáhla počtu jedenácti představení. Tato inscenace byla zároveň Vallentinovou poslední režijní prací v ostravském Deutsches Theater.

Z uvedených informací vyplývá, že Vallentin dovedl tvořit propracované režie, kladoucí důraz především na herecké výkony. Preglerová píše, že vynikal zejména v práci s herci, s nimiž uměl dobře komunikovat. Zejména těm mladším dovedl vysvětlit, co od nich očekává, a zároveň jim díky svým zkušenostem poradit, jakým způsobem toho mohou dosáhnout. Tím jim otevřel nové možnosti herecké práce.²¹²

I v oblasti režie byl Vallentin všestranný, v jeho rejstříku režii proto kromě vážných titulů najdeme i bulvární komedie nebo dokonce hudební veselohry. Jeho inscenace byly přijímány dobře nejen ostravským publikem, ale i odbornou kritikou.

---

²¹⁰ Verzeih, daß ich dich lieb. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 15. 2. 1938, č. 45, s. 8.

²¹¹ -s-. Verzeih, daß ich dich lieb. *Ostrauer Zeitung*, 14. 2. 1938, č. 36, s. 4–5.

²¹² PREGLER, pozn. 13, s. 262–263.

8. Klub českých a německých divadelních pracovníků – demokratická aktivita Hermanna Vallentina

Přestože je tato práce koncipována jako teatrologická, nelze u Hermanna Vallentina pominout také jeho občanskou angažovanost, tedy aktivitu s někdy až politickým podtextem. Už v Berlíně se podílel na fungování organizace Verwaltungsrat der Genossenschaft deutscher Bühnen-Angehöriger, jejímž byl viceprezidentem, a pracoval také jako prezident Deutsche Bühnenclub Berlin.²¹³ Ani po své emigraci do Československa nerezignoval na veřejné proklamování svých postojů tím spíše, že politická situace v Německu se stále více vyostřovala a Vallentin, který je již zažil, byl jasně proti nacistickým tendencím.

Němečtí divadelníci emigrující do Československa se zde chtěli umělecky uplatnit, zdejší poměry však zdaleka nebyly ideální – práci nemělo ani mnoho českých umělců. Získat angažmá v německých divadlech bylo pro ně obtížné a založit vlastní exilové divadlo si nemohli dovolit, neboť neměli finanční prostředky, a nebylo možné počítat ani se získáním divadelní koncese. V československém exilu by těžko obstáli bez pomoci zdejších organizací i jednotlivců. Těchto spolků a klubů existovalo více, co se týče divadelních organizací, jedním z nejvýznamnějších byl Klub českých a německých divadelních pracovníků.²¹⁴

Tato organizace s německým názvem Club tschechischer und deutscher Theaterschaffender²¹⁵ byla založena v Praze, její ustavující schůze se konala 21. prosince 1935²¹⁶ v pražské kavárně Louvre na Národní třídě. Mezi tamější vůdčí osobnosti Klubu patřili za českou stranu Václav Vydra, Karel Dostal a

---

²¹³ BLUBACHER, KOTTE, pozn. 5, s. 1992–1993.

²¹⁴ SCHNEIDER, pozn. 19, s. 20.

²¹⁵ Tuto formu názvu používá ve své studii Hilde Haider-Preglerová, dobově se v novinách objevovala především forma „Klub des tschechischen und deutschen Bühnengehöriger“. Hansjörg Schneider používá formu „Klub der tschechischen und deutschen Bühnenschaffenden“ nebo zkrácenou verzi „Der Tschechisch-deutsche Bühnenklub“. HAIDER-PREGLER, pozn. 15, s. 165. – SCHNEIDER, pozn. 16, s. 62.

²¹⁶ Miloš Zbavítel ve svém článku uvádí datum 13. října 1935. Vzhledem k podrobnosti výkladu Hansjörga Schneidera však bude zřejmě pravdivější spíše datum, které používá on. Srov. ZBAVÍTEL, pozn. 18, s. 29–30. – SCHNEIDER, pozn. 16, s. 77.

František Salzer, za německou Walter Taub a Fritz Valk.²¹⁷ Jeho členy byli nejen herci, ale také výtvarníci, režiséři, hudebníci a skladatelé, spisovatelé, kritici či jen milovníci divadla a v době svého založení čítal 200 členů; na setkání v únoru 1936 už 270 členů a jejich počet i nadále narůstal.²¹⁸

Jeho základním smyslem byla kulturní spolupráce českých a německých divadelníků – která tak měla bojovat proti fašizujícím a nacionalistickým tendencím, stále častěji se objevujícím i v československém prostředí – a také otevřené protesty proti stále markantnějším snahám o ovlivňování kulturní politiky fašistickými myšlenkami. Aktivitami klubu byly přednášky a diskuze se studenty, dělníky, ale i divadelními příznivci, jejichž cílem bylo především představit a pochopit německé kolegy a jejich způsob práce. Pod záštitou klubu byla pořádána také divadelní představení – mimo jiné v sezoně 1937/1938 Čapkova Bílá nemoc, inscenace Emila Františka Buriana a Osvobozeného divadla. Klub uvedl hru Jana Nepomuka Štěpánka Čech a Němec (Der Tscheche und Deutscher), jejímž jedním rysem je, že část postav mluví pouze německy a část pouze česky, a navzájem si vůbec nerozumí, což je zdrojem komiky. V Praze jazykovou stránku této hry ještě zdůraznili tím, že čeští herci hráli německy mluvené role a naopak.²¹⁹ Premiéra 23. května 1936 ve Stavovském divadle byla vyprodaná hned první den začátku prodeje vstupenek, byla velice úspěšná a zúčastnilo se jí mnoho významných osobností, mezi nimi i prezident Edvard Beneš.²²⁰

Po pražském vzoru založili v říjnu 1936 ostravští divadelníci v Moravské Ostravě pobočku Klubu českých a německých divadelních pracovníků, jejímiž zakládajícími členy byli herci-emigranti Hermann Vallentin, Josef Almas a Paul Demel. V roce 1937 se předsedajícím členem za českou stranu stal operní režisér Karel Kügler²²¹ a za německou Hermann Vallentin. V Moravské Ostravě tehdy nebyla míra vlivu henleinovců tak vysoká jako

---

²¹⁷ SCHNEIDER, pozn. 16, s. 71, 77.

²¹⁸ Tamtéž, s. 78–79.

²¹⁹ J. W. Verständigung ist keine Phrase. Der Theaterabend der deutschen und tschechischen Schauspieler Prags. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 26. 5. 1936, č. 144, s. 1.

²²⁰ Tamtéž, s. 84–85. – Viz též Nachtvorstellung „Tscheche und Deutscher“ in Prag ausverkauft. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 21. 5. 1936, č. 139, s. 5–6.

²²¹ Opět je zde nesrovnalost – Miloš Zbavitel uvádí jako předsedu režiséra Jiřího Myrona a Karla Küglera ve funkci místopředsedy. Srov. ZBAVITEL, pozn. 18, s. 85.

v Praze a jinde v Čechách a později také v Brně, členové tedy nemuseli neustále čelit velkému tlaku tisku i politických shromáždění.

Ostravská pobočka navázala na pražský vzor také společným česko-německým nastudováním inscenace hry Jana Nepomuka Štěpánka *Čech a Němec* (*Der Tscheche und Deutscher*). Ostravská inscenace byla původně ohlášena na konec března 1937 s tím, že hlavní roli pohostinsky zahraje Václav Vydra z Národního divadla, k tomu však nedošlo.²²² Premiéra se hrála 7. dubna 1937 v městském divadle ve 23 hodin. Před začátkem představení přednesli k publiku dr. Ludvík Svoboda a Hermann Vallentin své projevy, v nichž popsali smysl ostravského Klubu českých a německých divadelních pracovníků – totiž především sblížit moravskoostravské divadelníky obou národností.²²³ Režijně inscenaci připravil Hermann Vallentin spolu se svým českým kolegou z Národního divadla moravskoslezského Karlem Konstantinem, stejně tak výpravu vytvořil Manfred Miller spolu s Čechem Josefem Duškem.²²⁴ Fakt, že měla tato inscenace premiéru v českém divadle, neznamená, že by se snad Deutsches Theater od této aktivity distancovalo, ale spíše se tak stalo proto, že městské divadlo nabízelo hercům (i jevištním výtvarníkům) větší možnosti i komfort v zákulisí. Repríza inscenace, která se konala díky velkému úspěchu premiéry, se hrála právě v Deutsches Haus, a to opět jako večerní představení od 23 hodin 9. dubna 1937.²²⁵

První představení se konalo pod záštitou policejního ředitele Emanuela Bači, okresního hejtmána Františka Studnáře, senátora Národního shromáždění Josefa Chalupníka, generálního ředitele Vítkovického hornického a hutnického těžířstva a ústředního ředitele Vítkovických kamenouhelných dolů Eduarda Šebely.

Hra nebyla zvolena kvůli svým kvalitám, ale především pro své jazykové prostředky, které pracují se vzájemným neporozuměním mezi Čechy a Němci. To přesně reflektovalo problém, na nějž chtěli divadelníci upozornit, a totiž, že

---

²²² Deutsche und Tschechen. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 19. 3. 1937, č. 78, s. 5.

²²³ Jos. Auf dem Wege zur nationalen Verständigung. *Ostrauer Zeitung*, 8. 4. 1937, č. 81, s. 3.

²²⁴ Programový list tohoto představení je přetištěn jako příloha práce.

²²⁵ Miloš Zbavitel ve svém článku uvádí, že repríza se konala 9. července 1937, z novin však vyplývá jasně datum 9. dubna 1937. Je také velmi nepravděpodobné, že by se představení konalo v době divadelních prázdnin. Srov. Einmalige Wiederholung von „Čech a Němec“ im Deutschen Theater. *Ostrauer Zeitung*, 7. 4. 1937, č. 80, s. 5.

neporozumění mezi národy, tím spíše těmi národy, které žijí po dlouhá léta v jedné zemi vedle sebe, je vždy příčinou problémů.

Banální milostnou zápletku o mlynářské dcerce Kačence, která se nechce vdát za protivného správce a zamiluje se do studenta Javorníka, doplňuje dramatictější část o ukradených penězích, jimiž chce správce doplatit svůj dluh pánovi, jehož peníze zpronevěřil. Vše se nakonec zdárně vyřeší, všechna děvčata se vdají, za krádež není nikdo potrestán a mlynář správci peníze na splacení dluhu půjčí. To vše je doprovázeno řadou situací, ve kterých si postavy navzájem nerozumí, což je zdrojem komiky.

Premiéra této hry znamenala hlavně manifestaci občanských postojů nejen divadelníků, ale i diváků, kteří na toto představení přišli. Také městská honorace, která přijala nad tímto představením patronát a následně je navštívila, se tím přihlásila k demokratickým postojům oponujícím fašizujícím náladám podporovaným činností Konrada Henleina a jeho Sudetendeutsche Heimatfront.

Ostravská inscenace kladla důraz na jazykovou složku textu (nezaměnila ovšem národnosti herců a postav tak jako pražská). Velmi komickým byl zejména Žid Bouchem v podání německého herce Paula Demela, jenž mluvil česko-německou hatmatilkou, a také epizoda Josefa Almase, který v roli Hanse Maiera dovedl svou zmatenou česko-německou řeč ad absurdum.²²⁶ Největším problémem při nastudování musela být vzájemná souhra herců, kteří museli reagovat na jazyk, jenž nebyl jejich mateřský. Proto byl zejména pro režiséry nejdůležitější úkol zajistit, aby celé představení probíhalo plynule. To se však podařilo: „Umělecká spolupráce mezi českým a německým divadlem byla příkladná a navzdory těžkému úkolu, kterému museli oba režiséři čelit, fungovala vzájemná souhra herců bezvadně.“²²⁷ Reakce na premiéru byly nadšené a potlesk i opakované vyvolávání herců trvaly dlouho.

---

²²⁶ -e-. Čech a Němec. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 9. 4. 1937, č. 98, s. 5.

²²⁷ „Die künstlerische Zusammenarbeit der Kräfte des tschechischen und des deutschen Theaters war musterhaft und trotz der schwierigen Aufgabe, die den beiden Regisseuren gestellt war, klappte das Zusammenspiel enwandfrei.“ Jos. Auf dem Wege zur nationalen Verständigung. *Ostrauer Zeitung*, 8. 4. 1937, č. 81, s. 3.

Tato inscenace se odehrála ještě potřetí, po téměř roční přestávce, na podporu demokraticky smýšlejících německých herců z Brna, kteří odmítli nacizaci tamějšího německého divadla. (Na jaře 1938 to bylo velmi sledované téma také v ostravském tisku.) Tito brněnští herci si chtěli založit vlastní divadlo, pořádání představení jim však bylo zakázáno. Až po konci sezony jim byla udělena koncese a prostor v sále Reduty.²²⁸ Na to reagovali i pražští divadelníci z Osvobozeného a Lidového divadla a z Deutsche Volkstheater, kteří pod záštitou Klubu uspořádali na podporu těchto herců 4. května 1938 odpolední představení inscenace *Pěst na oko* (*Die Faust aufs Auge*) v Osvobozeném divadle.²²⁹ Ostravská pobočka „oprášila“ inscenaci *Čech a Němec*, kterou na podporu brněnských herců odehrála 17. května 1938 v městském divadle. V tomto představení hráli brněnští herci Hans Leo Fischer, Margarete Destonová Wiltová a Oskar Willner, jinak bylo zachováno původní obsazení.²³⁰

Po dobu své činnosti shromažďoval Klub finanční prostředky, které své uplatnění získaly na podzim roku 1938 – byla vyplácena finanční podpora ve výši 500 až 2000 Kč emigrujícím divadelníkům.²³¹ Na jeho schůzi dne 9. dubna odeslali členové telegram prezidentovi republiky a tento večer byl zároveň rozloučením s odcházejícím kolegou a předsedou Klubu Hermannem Vallentinem.²³²

Poslední demokratickou manifestací, kterou Klub připravil, byl rozlučkový večer s hercem Josefem Almasem, který se rozhodl také emigrovat. Večer, jenž byl naplánován na 10. září 1938, nemohl již proběhnout v Deutsches Haus, jehož vedení se mezitím obměnilo a ukončilo smlouvu s Rudolfem Zeiselem; byl proto uskutečněn v českém městském divadle. Program se skládal ze dvou jednoaktovek – *Courtelinova Boubouroche* a

---

²²⁸ Zwei deutsche Theater in Brünn. Konzessionserteilung an die demokratische Theatergemeinde. *Ostrauer Zeitung*, 2. 7. 1938, č. 150, s. 1.

²²⁹ Zugunsten der 42 demokratischen Schauspieler... *Ostrauer Zeitung*, 29. 4. 1938, č. 99, s. 5.

²³⁰ Nachtvorstellung im tschechischen Theater. *Ostrauer Zeitung*, 12. 5. 1938, č. 110, s. 5.

²³¹ ZBAVITEL, pozn. 18, s. 30.

²³² Abschied des tschechisch-deutschen Bühnenklubs von Vallentin. *Morgenzeitung und Handelsblatt*, 10. 4. 1938, č. 99, s. 9.

Čechovovy Ženitby, ve kterých kromě Josefa Almase účinkovali také demokratičtí brněnští herci.²³³

Činnost ostravské pobočky Klubu českých a německých divadelních pracovníků byla oficiálně ukončena 12. října 1938. Vlivem odchodu mnoha německých herců do exilu se počet jeho členů rapidně snížil a rovněž policejní ředitelství žádalo rozpuštění Klubu, proto se jeho členové rozhodli ředitelství vyhovět.²³⁴

Dalším projevem dobrého vztahu českých a německých divadelníků v Moravské Ostravě byl vzájemný fotbalový zápas, který se odehrál 3. dubna 1938 v 11 hodin dopoledne na hřišti SK Slezská Ostrava. Po celý zápas panovala dobrá nálada, kterou si užívali jak herci, tak i mnoho diváků, a výsledek 6:1 pro Čechy nebyl tím nejdůležitějším výsledkem setkání.²³⁵ Jméno Hermanna Vallentina se neobjevilo mezi hrajícími (zcela pochopitelně vzhledem k jeho věku) ani v člancích, které reagují na tuto událost. Můžeme však předpokládat, že Vallentin byl jedním z povzbuzujících diváků.

Zmínku o těchto snahách o posílení dobrých vztahů mezi českými a německými divadelníky v Moravské Ostravě dnes v literatuře téměř nenajdeme, častěji je tendenčně zmiňováno vzájemné nepřátelství. Tyto názory jsou samozřejmě ovlivněny situací před rokem 1918 (zejména se do mysli Čechů vrylo zřízení městského divadla s pouze německým souborem) a po zřízení Protektorátu Čechy a Morava, kdy ostravské Deustches Theater získalo zpět status městského divadla a přesunulo se do budovy městského divadla. Je však třeba mít na paměti, že události po roce 1938 měly negativní vliv nejen na Čechy, ale také na mnoho Němců žijících v Československu, kteří myšlenky Adolfa Hitlera odmítali. Vlna emigrace německých herců z Moravské Ostravy a stejně tak smrt Rudolfa Zeisela za války v jednom z koncentračních táborů jsou toho důkazem.

---

²³³ ZBAVITEL, pozn. 18, s. 30.

²³⁴ Tamtéž, s. 30.

²³⁵ H. R. Theater-Spiel am Fußballplatz. *Ostrauer Zeitung*, 4. 4. 1938, č. 75, s. 5.

Závěr

Ve své diplomové práci s názvem *Berlínský herec Hermann Vallentin v Moravské Ostravě* jsem se pokusila popsat a blíže rozebrat tři divadelní sezony, které Berlíňan Vallentin strávil po své emigraci z Německa v Moravské Ostravě. Za tuto poměrně krátkou dobu zde ztvárnil padesát rolí, vytvořil sedm režii a stal se profilovým hercem Deutsches Theater Mährisch Ostrau oblíbeným u diváků. Tato práce je zatím jediným pokusem o zmapování období života Hermanna Vallentina, které je v encyklopediích a slovnících zmiňováno pouze okrajově.

Léta 1935 až 1938 byla vrcholným obdobím Vallentinovy kariéry, kdy by si tento herec s vybudovaným renomé za normálních okolností užíval hlavní role ve slavných berlínských divadlech i ve filmu. Vlivem historických okolností mu to však bylo znemožněno. Ve věku 61 let musel opustit Berlín, město, kde se narodil a strávil většinu svého života, měl zde zázemí, přátele i profesní kontakty. Musel se vyrovnat s novým prostředím nejdříve ve Švýcarsku a pak v Československu a ve všech nových působištích obhájit pověst, která jej předcházela. V Československu byla zcela odlišná i divácká obec, neboť zde žijící Němci měli jiné zkušenosti i nároky než berlínští diváci, a Vallentin se musel naučit žít s tímto pro něj novým publikem.

Co pro Vallentina tato životní etapa asi znamenala? Na základě studia dostupných pramenů jsem toho názoru, že Moravská Ostrava se pro Vallentina stala útočištěm, kde mu bylo umožněno herecky vyniknout díky mnoha velkým rolím, které zde dostal. Myslím, že to i pro samotného Vallentina mohlo být překvapující: slavný herec berlínských jevišť nečekal od oblastního německého divadla kdesi v Moravské Ostravě vysoce umělecky profilovaný herecký soubor i dramaturgii. Ve třicátých letech v Deutsches Theater panovala tvůrčí atmosféra, zásluhou Rudolfa Zeisela se prosadila odvážná dramaturgie a zároveň zde působilo mnoho výrazných osobností – skvělí herci, scénografové i režiséři. Pro některé z nich mohlo jít o setkání se známými tvářemi, neboť se mohli znát už ze svých předešlých angažmá v Berlíně.

Na Vallentina musely silně zapůsobit také česko-německé vztahy v Moravské Ostravě. Nepřátelství a vzájemná nevráživost, která po dlouhá léta

panovala mezi těmito národnostními skupinami, byla ve zdejších obyvatelích hluboce zakořeněná. Tuto atmosféru cítil i ředitel Rudolf Zeisel, jenž se snažil proti odcizování Čechů a Němců bojovat. Už to, že za dobu svého ostravského působení uvedl celkem patnáct českých dramát, bylo ve své době neuvěřitelné. Pokud si navíc uvědomíme, že mezi nimi byly i Čapkovy hry Matka a Bílá nemoc, jedná se o aktivitu zcela ojedinělou.

Soubor Deutsches Theater se snažil vzájemné vztahy ostravských Čechů a Němců podporovat i mimo divadelní jeviště, nejvýraznějším počinem bylo založení ostravské pobočky Klubu českých a německých divadelních pracovníků. Jedním z iniciátorů založení této organizace v Moravské Ostravě byl i Hermann Vallentin, jenž se stal jejím předsedou za německou stranu. Ten prokázal svou občanskou angažovanost už v Berlíně, kdy působil také ve vedoucí funkci dvou divadelních organizací. Po svých zkušenostech z roku 1933 v Německu jistě cítil v Moravské Ostravě ještě naléhavěji potřebu zdůrazňovat důležitost demokratického postoje. Zásluhy Rudolfa Zeisela a Hermanna Vallentina na posílení vztahů mezi Čechy a Němci v Moravské Ostravě, přestože se uskutečnily svým způsobem na poslední chvíli, by neměly zůstat zapomenuty.

Samozřejmě myslet si, že vzájemnou česko-německou spolupráci podporovali všichni moravskoostravští divadelní umělci, by bylo značně zjednodušující. Podstatné je, že se jednalo o velkou část divadelníků, kteří byli myšlenkou vzájemné spolupráce nadšeni, byli ochotni se podílet na společné česko-německé inscenaci Čech a Němec a věnovat svůj čas i finanční prostředky na podporu znevýhodněných německých divadelních umělců.

Přestože jádrem této diplomové práce je působení Hermanna Vallentina v Deutsches Theater Mährisch Ostrau, považuji za užitečné zmínit fakt, že také činoherní soubor českého Národního divadla moravskoslezského prožíval ve třicátých letech klíčové období. V té době byl určující osobností činohry režisér, dramaturg, šéf činohry a pozdější ředitel Jan Škoda, jenž prosazoval vyhraněnou dramaturgii a na soubor kladl vysoké umělecké nároky. K práci u divadla přivedl výtvarníka Jana Sládka, který se následně stal zjednou z nejvýraznějších osobností české divadelní scénografie. Také herecký soubor se skládal z mnoha silných hereckých individualit, mezi nimiž byli Antonín

Brož, Lída Čtvrtečková, Rudolf Deyl ml., Táňa Hodanová, Jiří Myron, Gustav Nezval, Franta Paul nebo Marie Rýdlová. Období „Škodovy činohry“ je i dnes považováno za jedno z nejvýraznějších v dějinách Národního divadla moravskoslezského. Je zvláštní, že se oba moravskoostravské činoherní soubory – český a německý – vyvíjely podobně, vždy pod vlivem jedné vůdčí osobnosti s vyhraněnými postoji a jedním klíčovým výtvarníkem. Zajímavostí je i fakt, že třináct titulů českého repertoáru uvedených za ředitele Zeisela v Deutsches Theater mělo premiéru téměř současně také v českém Národním divadle moravskoslezském.

Podobnost (třebaže spíše hypotetickou) můžeme najít také mezi Hermannem Vallentinem a českým hercem Jiřím Myronem, jenž se stejně jako Vallentin kromě herectví věnoval také režii. Přestože Myron byl o dvanáct let mladší, uvážíme-li fyziognomii obou těchto osobností, objevíme mnoho společných rysů – zejména mohutnou postavu a kulatý obličej. I Myronův herecký profil se nápadně podobá tomu Vallentinovu: kromě řady charakterních rolí v něm najdeme mnoho komických postav a velmi často Myron spolupracoval také s operetním souborem. (V české a německé inscenaci Čapkovy Bílé nemoci ztvárnili dokonce oba stejnou postavu Barona Krüga, což potvrzuje hypotézu o podobném hereckém typu.) Zároveň byl Myron také jednou z osobností, která se podílela na fungování ostravské pobočky Klubu českých a německých divadelních pracovníků.

Jiří Štefanides soudí, že ve třicátých letech, kdy v Moravské Ostravě působily dva činoherní soubory vysokých kvalit, je možné spatřovat počátky tradice skvělého ostravského herectví, které trvá až do dnešních dní. Základ, jež položily herecké osobnosti působící v Moravské Ostravě v době meziválečné a zejména ve třicátých letech ať už v českém nebo německém divadle, trvá dodnes.²³⁶

Veškerý výzkum, který jsem prováděla v rámci této práce, se neustále potýkal s malým množstvím pramenů, mezi nimiž neexistují téměř žádné divadelní programy a jen několik málo fotografií. Pro získání informací k německému divadlu v Moravské Ostravě bylo proto nutné provést

---

²³⁶ PIVOVAR, Marek, ŠPIČKOVÁ, Klára, EIBENOVÁ, Dita (eds.). *OST-RA-VAR 2012: rozborové semináře a diskuze*. Ostrava: Národní divadlo moravskoslezské, 2012, s. 82–83.

podrobnou excerpci denního tisku, který je pro toto téma nejužitečnějším zdrojem. V českém prostředí je pravděpodobnost existence dosud neobjevených pramenů jen velmi malá – časový odstup je příliš velký. Je velká škoda, že není dohledatelná pozůstalost Hermanna Vallentina, vzhledem k jeho častému stěhování a emigraci do Palestiny je zřejmě ztracena.

Věřím, že má diplomová práce obsahuje mnoho informací, které umožní hlubší pohled na problematiku ostravského německého divadla a je tak dalším příspěvkem k tomuto dosud jen spíše okrajově probádanému tématu. Zároveň popisuje jednu etapu uměleckého i občanského života Berlínana Hermanna Vallentina, o které se dosud téměř nic nevědělo.

V dalším okruhu zkoumání by bylo zajímavé směřovat pozornost k Vallentinově působení na berlínských scénách. To by pomohlo doplnit poznatky zejména o Vallentinově herectví a odpovědět tak třeba na nastíněnou otázku, zda byl Vallentin v Berlíně také představitelem expresionistického herectví.

Zatím nedostatečně probádaným tématem je umělecká emigrace v Palestině po roce 1938 a její umělecké aktivity. Pokud jsme objevili zmínky o kulturních pořadech, scénických čteních a večerech poezie, na nichž se Hermann Vallentin podílel, je pravděpodobné, že bude možné z dobových pramenů tuto oblast probádat. V Palestině Vallentin strávil závěrečných šest let svého života (tedy delší dobu než v Moravské Ostravě), ale pro výzkum tohoto tématu by byla třeba dobrá znalost hebrejštiny. Rozhodně by to však bylo pro doplnění informací o posledním působišti Hermanna Vallentina přínosné.

V českém kontextu by pozornost zasluhovalo také moravskoostravské německé rozhlasové studio, které bylo téměř jistě nějakým způsobem propojeno s divadelním prostředím. Podobně se nabízí dosud neprobádaná problematika ostravských kabaretů a jiných zábavních podniků, v nichž jistě vystupovalo mnoho divadelních umělců – a možná i Hermann Vallentin.

Přílohy

Soupis rolí Hermanna Vallentina v Deutsches Theater Mährisch Ostrau

Sezona 1935/1936

William Sommerset Maugham, Ladislav Fodor: *Dschungel*

Premiéra 1. října 1935

Režie: Paul Marx

Role: Gouverneur

Hans Adler, Leo Berutz: *Morgen ist Feiertag*

Premiéra: 2. října 1935

Režie: Paul Marx

Role: Gerichtsrat Rautenstrauch

Henrik Ibsen: *Ein Volksfeind (Nepřítel lidu)*

Premiéra: 16. listopadu 1935

Režie: Paul Marx

Role: Doktor Thomas Stockman

Georg Okonkowski, Jean Gilbert: *Die keusche Susanne (Cudná Zuzana)*

Premiéra: 23. listopadu 1935

Režie: Otto Dewald

Role: Baron von Felseneck

Heinrich von Kleist: *Der zerbrochene Krug (Rozbitý džbán)*

Premiéra: 9. prosince 1935

Režie: Paul Marx

Role: Dorfrichter Adam (Rychtář Adam)

Jesu von Emmett Lavery: *Die erste Legion*

Premiéra: 21. prosince 1935

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Rektor

Silvester-Kabarett

Premiéra: 31. prosince 1935

Režie: nezjištěno

Role: nezjištěno

František Langer: *Peripherie (Periferie)*

Premiéra: 31. ledna 1936

Režie: Paul Marx

Role: Richter

Kurt Götz: *Hokuspokus*

Premiéra: 10. ledna 1936

Režie: Hermann Vallentin

Role: Theaterdirektor

August Franz Rokos: *Rufmord*

Premiéra: 4. února 1936

Režie: Paul Marx

Role: Untersuchungsrichter Haller

Ralph Benatzky: *Der König mit dem Regenschirm (Král s deštníkem)*

Premiéra: 23. února 1936

Režie: Otto Dewald

Role: Bürgerkönig Louis-Philippe

Karel Čapek: *W.U.R. (R.U.R.)*

Premiéra: 6. března 1936

Režie: Paul Marx

Role: Mitarbeiter

Ludwig von Wohl: *Tropenluft*

Premiéra: 26. března 1933

Režie: Paul Marx

Role: Doktor Boskopp

Otto Ernst: *Flachsmann als Erzieher (Flachsmann vychovatelem)*

Premiéra: 3. dubna 1936

Režie: Paul Marx

Role: Schulrat Dr. Prell

Sezona 1936/1937

William Shakespeare: *Was Ihr Wollt (Cokoliv chcete)*

Premiéra: 1. října 1936

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Liederer Tobias

Vilém Werner: *Menschen auf der Eisscholle (Lidé na kře)*

Premiéra: 15. října 1936

Režie: Erich Wenter

Role: Mittelschulprofessor Franz Junek

František Langer: *Reiterpatrouille (Jízdní hlídka)*

Premiéra: 27. října 1936

Režie: Paul Marx

Role: Tajožnij

Paul Morgan, Adolf Schütz: *Axel an der Himmelstür*

Premiéra: 6. listopadu 1936

Režie: Otto Dewald

Role: Filmmagnat (Filmproduzent)

Friedrich Schiller: *Die Jungfrau von Orleans (Panna orleánská)*

Premiéra: 10. listopadu 1936

Režie: Paul Marx

Role: Talbot

Gerhart Hauptmann: *Fuhrmann Henschel (Forman Henšl)*

Premiéra: 17. listopadu 1936

Režie: Paul Marx

Role: Hauffe

Georg Fraser: *Neun Offiziere*

Premiéra: 29. listopadu 1936

Režie: Paul Marx

Role: Japanische Major

Johann Vaszary: *Ehe*

Premiéra: 18. prosince 1936

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Ehemann (moderne "Philemon und Baucis")

Henry Bernstein: *Das Herz*
Premiéra: 19. prosince 1936
Režie: Richard Duschinsky
Role: Vater

Renato Mordo: *Salzburg ausverkauft*
Premiéra: 31. prosince 1936
Režie: nezjištěno
Role: Toscanini-Enthusiast

Ladislav Bus-Fekete: *Jean*
Premiéra: 5. ledna 1937
Režie: Rudolf Zeisel
Role: Ministerpräsident

Ernst Lothar (podle Arthura Schnitzlera): *Fräulein Else (Slečna Elsa)*
Premiéra: 16. ledna 1937
Režie: Paul Marx
Role: Dorsday

Ladislav Fodor: *Matura*
Premiéra: 19. ledna 1937
Režie: Richard Duschinsky
Role: Mathematikprofessor

Alfred Möller, Hans Lorenz: *Rätsel um Beate*
Premiéra: 23. ledna 1937
Režie: Erich Wenter
Role: Vater

Hermann Heinz Ortner: *Himmlische Hochzeit (Nebeský sňatek)*
Premiéra: 30. ledna 1937
Režie: Hermann Vallentin
Role: Phantaste

Paul Armont, Leopold Marchand: *Schneider im Schloß*
Premiéra: 5. února 1937
Režie: Erich Wenter
Role: Alte Graf

Ferdinand Raimund: *Der Verschwender (Marnotratník)*

Premiéra: 9. února 1937

Režie: Paul Marx

Role: Wolf, der Kammerdiener

Hans Regina Nack: *Alarm im Radio*

Premiéra: 22. února 1937

Režie: Paul Marx

Role: Polizeipräsident

Bruno Frank: *Zwölftausend*

Premiéra: 6. března 1937

Režie: Paul Marx

Role: Duodezfürste, vornehmter Galanterie

Békeffi, Stella: *Kommen Sie am Ersten*

Premiéra: 17. března 1937

Režie: Paul Marx

Role: Ehegatte

Édouard Bourdet: *Feine Gesellschaft*

Premiéra: 1. dubna 1937

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Herbergsvater

Sezona 1937/1938

William Shakespeare: *Der Widerspenstige Zähmung (Zkrocení zlé ženy)*

Premiéra: 30. září 1937

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Christoph Schlau

Karel Čapek: *Die Weiße Krankheit (Bílá nemoc)*

Premiéra: 27. října 1937

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Olaf Krogh

Gerhart Hauptmann: *Der Biberpelz (Bobří kožich)*

Premiéra: 4. listopadu 1937

Režie: Paul Marx

Role: Quärlant Krüger

Axel Ivers: *Parkstraße 13*
Premiéra: 17. listopadu 1937
Režie: Paul Marx
Role: Dr. Elken

Henrik Ibsen: *Die Stützen der Gesellschaft (Opory společnosti)*
Premiéra: 26. listopadu 1937
Režie: Paul Marx
Role: Konsul Bernick

Ödön von Horváth: *Der jüngste Tag (Soudný den)*
Premiéra: 11. prosince 1937
Režie: Paul Marx
Role: Alfons

Oscar Wilde: *Lady Windermeres Fächer (Vějíř lady Windermerevé)*
Premiéra: 7. ledna 1938
Režie: Richard Duschinsky
Role: Lord Lorton

Franz a Paul von Schönthan: *Der Raub der Sabinerinnen (Únos Sabineek)*
Premiéra: 15. ledna 1938
Režie: Hermann Vallentin
Role: Theaterdirektor Emanuel Striese

Molière: *Der eingebildete Kranke (Zdravý nemocný)*
Premiéra: 25. ledna 1938
Režie: Paul Marx
Role: nezjištěno

Franz Hauptmann: *Bauernkrieg*
Premiéra: 8. února 1938
Režie: Paul Marx
Role: Kurfürst

Gotthold Ephraim Lessing: *Emilia Galotti*
Premiéra: 7. března 1938
Režie: Paul Marx
Role: Edvardo Galotti

Fred Heller, Bruno Engler: *Das Ministerium ist beleidigt* (*Ministerstvo je uraženo*)

Premiéra: 12. března 1938

Režie: Rudolf Zeisel

Role: Finanzminister

Ladislav Lakotas: *Tödliche Liebe*

Premiéra: 17. března 1938

Režie: Richard Duschinsky

Role: Proffesor

Soupis režii Hermanna Vallentina v Deutsches Theater
Mährisch Ostrau

Henrik Ibsen: *Peer Gynt*

Premiéra: 27. října 1935

Režie: Hermann Vallentin

Kurt Götz: *Hokuspokus*

Premiéra: 10. ledna 1936

Režie: Hermann Vallentin

Hermann Heinz Ortner: *Himmlische Hochzeit (Nebeský sňatek)*

Premiéra: 30. ledna 1937

Režie: Hermann Vallentin

Marian Hemar: *Firma*

Premiéra: 25. února 1937

Režie: Hermann Vallentin

Johann Nepomuk Štěpánek: *Der Tscheche und Deutscher (Čech a Němec)*

Premiéra: 7. dubna 1937

Režie: Karel Konstantin a Hermann Vallentin

Kurt Götz: *Dr. med. Hiob Prätorius*

Premiéra: 17. října 1937

Režie: Hermann Vallentin

John Knittel: *Via Mala*

Premiéra: 12. ledna 1938

Režie: Hermann Vallentin

Karl Farkas, Michael Krasznay-Krausz: *Verzeih, dass ich dich lieb' (Promiň, že tě miluji)*

Premiéra: 13. února 1938

Režie: Hermann Vallentin

Obrazová příloha

Obr. 1: Fotografie Hermanna Vallentina v Morgenzeitung und Handelsblatt..	94
Obr. 2: Fotografie Hermanna Vallentina v Ostrauer Zeitung	95
Obr. 3: Vallentin v Dupontově filmu Zwei Welten	96
Obr. 4: Paul Marx a Rudolf Zeisel	97
Obr. 5: Scénograf Manfred Miller	97
Obr. 7: Fotografie z inscenace Dschungel, která byla Vallentinovou první inscenací v jeho angažmá Deutsches Theater Mährisch Ostrau	98
Obr. 8: Fotografie z inscenace Was ihr wollt (Večer tříkrálový).....	99
Obr. 9: Fotografie z inscenace Die weiße Krankheit (Bílá nemoc).....	100
Obr. 10: Programový list inscenace Čech a Němec	101
Obr. 11: Fotografie ze zkoušky inscenace hry Čech a Němec	102
Obr. 12: Článek o inscenaci Čech a Němec	102
Obr. 13: Článek o představení inscenace Čech a Němec v roce 1938	103
Obr. 14: Článek o fotbalovém zápase mezi českými a německými divadelníky v Moravské Ostravě s fotografiemi.....	104

Hermann Vallentin, der hervorragende Charakterdarsteller in der Saison 1935/36 am Deutschen Theater in Mähr.-Osttau tätig, durch seine großen Berliner Bühnen- und Filmersfolge einer der populärsten Darsteller.

Obr. 1:
Fotografie Hermanna Vallentina v Morgenzeitung und Handelsblatt

Morgenzeitung und Handelsblatt, 1. 9. 1935, č. 238, s. 5.

Obr. 2:
Fotografie Hermanna Vallentina v Ostrauer Zeitung
Ostrauer Zeitung, 16. 9. 1935, č. 2012, s. 3.

Obr. 3:

Vallentin v Dupontově filmu *Zwei Welten*

Morgenzeitung und Handelsblatt, 7. 11. 1935, č. 303, s. 4.

Obr. 4:

Paul Marx a Rudolf Zeisel

Ostrauer Zeitung, 20. 11. 1937, č. 265, s. 3.

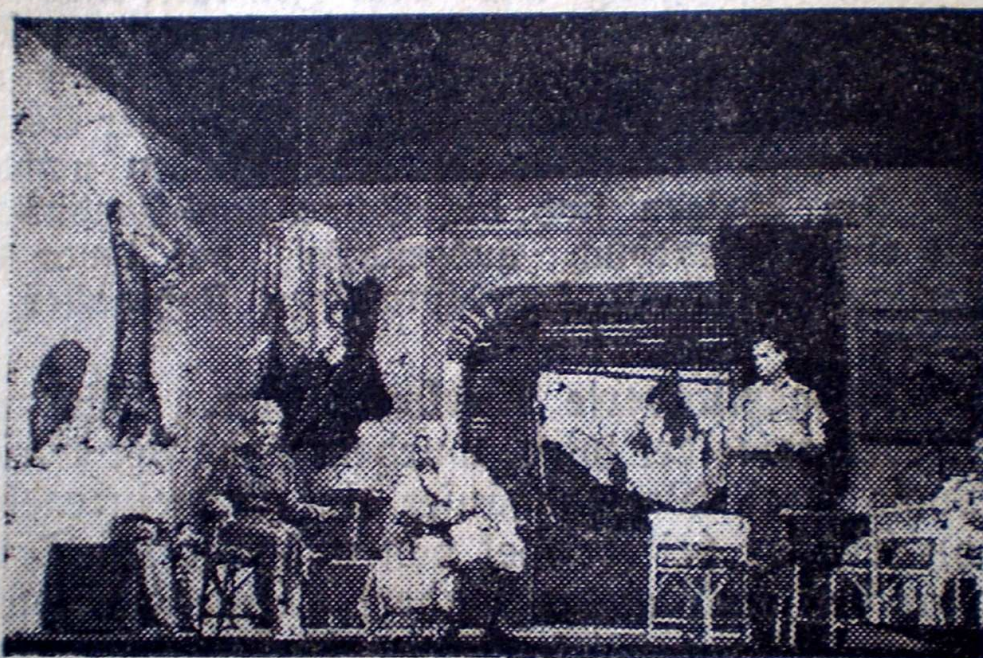

Obr. 5:

Scénographe Manfred Miller

Ostrauer Zeitung, 20. 11. 1937, č. 265, s. 3.

Szenenbild aus „Dschungel“ von Maugham und Fodor.

Von links: Any Hartmann, Hermann Vallentin,
Joe Banner, Josef Almas.

Foto: Hugo Neumann.

Obr. 6:

Fotografie z inscenace Dschungel, která byla Vallentinovou první inscenací
v jeho angažmá Deutsches Theater Mährisch Ostrau

Zleva Any Hartmannová, Hermann Vallentin, Joe Banner, Josef Almas

Ostrauer Zeitung, 3. 10. 1935, č. 226, s. 4.

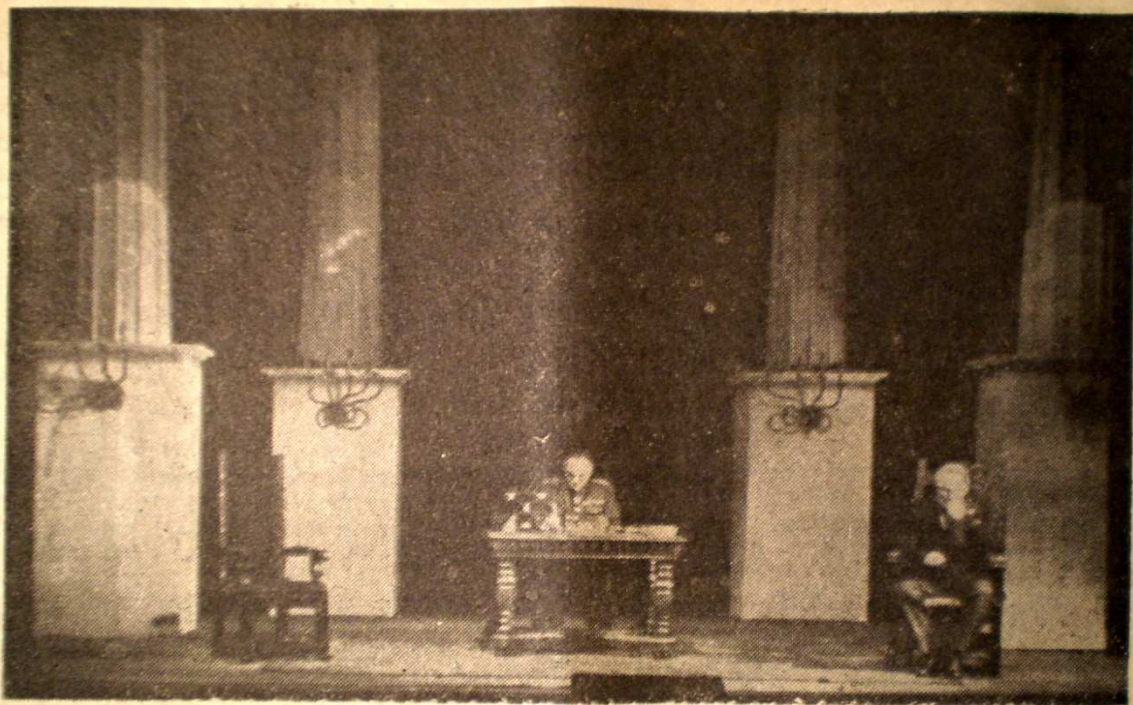
Obr. 7:

Fotografie z inscenace Was ihr wollt (Večer tříkrálový)

Josef Almas (Junker Bleichenwang), Aimee Stadlerová (Marie), Hermann
Vallentin (Junker Tobias)

Ostrauer Zeitung, 6. 10. 1936, č. 229, s. 3.

Szenenbild aus Capel's „Die weiße Krankheit“ im Deutschen Theater in Währ.-Ostrow. Der Marschall (Sigurd Lohde), rechts vorne Hermann Vallentin als Baron Krogh.

Obr. 8:

Fotografie z inscenace Die weiße Krankheit (Bílá nemoc)

Sigurd Lohde (Marschall), Hermann Vallentin (Baron Krogh).

Osterauer Zeitung, 6. 11. 1937, č. 253, s. 3.

Národní divadlo moravskoslezské v Moravské Ostravě

*Klub českých a německých divadelních pracovníků
odbočka v Moravské Ostravě*

Ve středu dne 7. dubna 1937

Začátek přesně o 23. hod. noční

První společné představení českých a německých herců

Pod protektorátem

vl. r. E. Bači, policejního ředitele, v. p. r. s. F. Studnáře, okresního hejtmana, Josefa Chalupníka, senátora N. S., starosty města M. O., Oskara Federera, generálního ředitele Vítk. hor. a hut. těžářství, Dr. Ing. Eduarda Sebely, ústředního řed. Vítk. kamenouhelných dolů

J. N. Stěpánek:

Čech a Němec

Veselohra o třech jednáních, Režie Karel Konstantina Hermann Valentin. Výtvarná spolupráce Josef Dušek, Manfred Miller. Scénická hudba Otakar Jeremiáš a Fritz Rieger (řídí R. Langer)

Správce	—	—	—	—	Rudolf Deyl
Tomáš, mlynář	—	—	—	—	Jiří Myron
Kačenka, jeho dcera	—	—	—	—	Vlasta Jelínková
Javorník, student	—	—	—	—	Gustav Nezval
Aron Bouchem, žid	—	—	—	—	Paul Demel
Jírka, vozka	—	—	—	—	Karl Artel
Ančička	—	—	—	—	Gretl Berndt
Dorotka	—	—	—	—	Emilie Hráská
Desátník	—	—	—	—	Emil Fellner
Hans Meier	—	—	—	—	Josef Almas
První voják	—	—	—	—	Zdeněk Šavřda
Druhý voják	—	—	—	—	Karel Palouš
Stárek	—	—	—	—	Jaroslav Šára
Mládek	—	—	—	—	Joe Banner

Mlýnská a vesnická chasa, muzikanti; členové N. D. M. S. a Německého divadla. — Ceny zpěvoherní.

9

Obr. 9:

Programový list inscenace Čech a Němec

Národní divadlo mor.-slezské 18, 1. 4. 1937, č. 24, s. 9.

Divadelní archiv Národního divadla moravskoslezského

Obr. 10:
Fotografie ze zkoušky inscenace hry Čech a Němec
Hermann Vallentin stojí uprostřed s divadelním textem
Divadelní archiv NDM

Obr. 11:
Článek o inscenaci Čech a Němec
Národní divadlo mor.-slezské 18, 16. 4. 1937, č. 26, s. 16.
Divadelní archiv Národního divadla moravskoslezského

NDMS hraje

Cinohra:

Francouzská veseloherní novinka „Slečna panská“, jejímž autorem jest významný dramatik Jacques Deval, má první reprisu ve středu 18. května pro předplatitele II. čtvrtky.

Opera:

Pro studentstvo byla zařazena na sobotu 14. května lidová komická opera Dra. Antonína Dvořáka „Král a uhliř“. Zdá se, že komická vystoupi pohostinsky v titulní partii Smetanovy slavnostní opery „Libuše“ v pondělí 16. května ve spolkové představení pro Národní sjednocení. Přemysla bude zpívat pohostinský barytonista Zemského divadla v Brně Václav Bednář. Pro předplatitele I. čtvrtky se bude hrát v úterý 17. května Dvořákova opera „Král a uhliř“. Na toto představení lze užít legitimací, opravňujících k 40% slevě. Pro předplatitele IV. čtvrtky zarazena byla na pátek 20. května rovněž Dvořákova opera „Král a uhliř“.

Lidové představení populární Bizetovy opery „Carmen“ se koná v neděli 15. května odpoledne o 15. hod. při hluboce snížených cenách. V tomto představení vystoupí jako host hrdinný barytonista Zemského divadla v Brně Nikola Cvejič, který bude zpívat i Escmilla. Titulní partii bude zpívat absolventka pražské dramatické konservatoře, mezzosopránistka Zdeňka Hrnčířová.

Opereta:

Nejpopulárnější operetou je lidová opereta Josefa Stelibského „Byli jsme a budeme“, která se hraje v sobotu 14. května jako spolkové představení pro Národní obec fašistickou a v neděli 15. května jako večerní představení.

NDMS chystá:

Ve čtvrtek 19. května provedena bude pro předplatitele III. čtvrtky premiéra operetní novinky „Sablénka broušená“, kterou napsali Franta Paul a Karel Kosina dle námětu Zdeňka Sránka. Hudbu složil Rudolf Kvasnica. Operetu připravují kapelník Mírko Hanák a režisér Adolf Minský. Choreografi má Jaroslav Hüusler. V operetě jsou zaměstnáni: Ladislav Borový j. h., Máša Honcová, Franta Hurych, Alois Kachel j. h., Jaroslav Kocian, Ferdinand Kotas, Karel Kügler, Adolf Minský, Alena Ruzičková, Lída Slaná, Lída Theimerová a Karel Trebický.

Noční představení „Čecha a Němce“ ve prospěch 42 demokratických herců Národního divadla v Brně. Klub českých a německých divadelních pracovníků, odbočka v Moravské Ostravě uspořádá v úterý 17. května o půl 23. hod. noční před-

stavení Stěpánkovy klasické veselohry „Čech a Němec“ ve prospěch 42 demokratických herců Německého divadla brněnského. 42 demokratických herců Německého divadla v Brně, kteří nechtěli ve svém uměleckém životě opustit základní principy demokratického státu a nechtěli proto přistoupit k henleinovskému pracovnímu souhlasu, volá k vám naléhavě po možnostech kulturní práce a lidského životy.

Klub českých a německých divadelních pracovníků vidí v této skupině bojovníky za svobodu uměleckého přesvědčení na demokratických základech, o níž se bude vždy zasazovat. Klub českých a německých divadelních pracovníků, odbočka v Mor. Ostravě se obrací ke všem veřejným činitelům s výzvou, aby zabezpečili demokratickou budoucnost Německého divadla v Brně, bez níž není možné svobodné demokratické divadelní umění. Obrana jejich životních práv není pouze věcí 42 demokratických německých herců, nýbrž všech Čechů a Němců, kteří si chtějí zasloužit jméno demokrati. Ti, kteří nezradili — nesmějí být zrazeni!

V tomto nočním představení, jehož protektorát převzal vládní rada Emil Bača, policejní ředitel, vládní rada František Studniář, okresní hejtmán, senátor Josef Chalupník, starosta města, Oskar Federer, generální ředitel Vítkovického horního a hutního těžářstva, Dr. h. c. Ing. mont. Eduard Sebel, centrální ředitel Vítkovických kamenouhelných dolů, vystoupí členové demokratické skupiny Německého divadla brněnského a členové NDMS. Hru bude hrát Heinz Leo Fischer, Aničku Margarete Deston Will, Arona Bouchemu Oskar Willner, správce Rudolf Deyl, mlynář Tomáš, Jirí Myron, jeho deuru Kačenku, Mlada Pilecká, studentka Javorníka, Gustav Nezval, služku Dorolku Lída Slaná, desátníka Jaroslav Kocian, v oslabných rolích, jakož i v stáží vystoupí všichni ostatní solisti NDMS. V úloze pooděného vystoupí opět člen Německého divadla v Mor. Ostravě Josef Almas. Režii a inscenaci má Karel Konstantin. Vstupné je neobyčejně levné od Kč 4.— do Kč 20.— Předprodej je výhodně u divadelní pokladny. Doufáme, že představení bude vyprodáno do posledního místa. a že ostravská divadelní veřejnost bude takto dokumentovat svoji demokratickou vyspělost a podporu účinně boj neohrožených demokratických Němců za svobodu uměleckého projevu.

Dětská scéna:

Kvapilova dětská hra „Princezna Pampeljska“ bude mít premiéru v sobotu 27. května odpoledne o 15. hod. pro studentstvo středních škol a v neděli 22. května dopoledne o 10. hod. se bude hrát pro Dětskou scénu při nejnižších cenách od Kč 1.— do Kč 6.—.

M. Beyer a spol.

Ústav pro vybavování nevěst. Prádlo pro elegantní dámy

M o r. O s t r a v a

Tržda 28., října 34., mezipatro

Obr. 12:
Článek o představení inscenace Čech a Němec v roce 1938
Národní divadlo mor.-slezské 19, 12. 5. 1938, č. 26, s. 10–11.
Divadelní archiv Národního divadla moravskoslezského

Deutsches Theater : Tschechisches Theater

Es war zunächst als gesellschaftliches Ereignis gedacht und wurde — eine sportliche Tat. Diese Bühnenleute sind eben Laiendilettanten; sie haben gestern bewiesen, daß sie nicht nur im Nichtigkeitsgebiet der Scheinwerfer ihre suggestivste Wirkung ausüben, sie können sich mit derselben Sicherheit und Wirksamkeit auf dem Spielfelde eines Sportplatzes bewegen, wo sie mit derselben Virtuosität kombinieren und die Bälle einander zuspielen, als handle es sich um wichtige oder dramatisch-wichtige Pointen. Vor allem mußte

dem Beschauer des gestrigen Spieles der hohe Ernst auffallen, mit dem die Theaterleute das Spiel angingen. Es wurde regelrechter Fußball vorgeführt, was umso mehr verblüffte, weil man bei Amateurspielern selten soviel Spielinteresse findet. Um jeden Ball, um jedes Tor wurde hart gekämpft. Manche unter den Künstlern, die sich dem sportbegeisterten Publikum vorstellten müssen vor Jahren noch ausgezeichnete Fußballer gewesen sein (Dewald, Türmer, Berling, Banner), die anderen zeigten überraschende An-

passung. Und so kam nach hartem Spiel das Resultat 2:1 für das Deutsche Theater zustande. Torschützen waren auf deutscher Seite Berling und Dewald, das Ehrentor der Tschechen schoß Kacar.

Eine überraschende Menge von Zuschauern hatte sich trotz der für große Spiele ungewohnten Zeit auf dem Spielplatz eingefunden. Die Ostrauer bewiesen wieder einmal ihre Theaterferndigkeit und folgten ihren Lieblingen bis — auf den Sportplatz.

Im Mittelbild: Die „Deutsche Theater-GM“. Links beglückwünscht Gusti Ball, rechts gratuliert Jdenka Polacková vom tschechischen Theater, die den Anstoß ausführte, dem Kapitän Juhn.

Photographie: Hugo Neumann.

Obr. 13:

Článek o fotbalovém zápase mezi českými a německými divadelníky v Moravské Ostravě s fotografiemi

Ostrauer Zeitung, 16. 4. 1938, č. 89, s. 6.

Literatura

ADÁMKOVÁ, Lenka. České meziválečné drama v Deutsches Theater a v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě (1929–1938). In: *Theatralia* 16, 2013, č. 1, s. 176–187. ISSN 1803-845X.

ADÁMKOVÁ, Lenka. *České drama v Deutsches Haus a Národním divadle moravskoslezském v Ostravě v letech 1918–1938*. Bakalářská práce. Olomouc: Filozofická fakulta, 2012. 70 s.

BLUBACHER, Thomas. Hermann Vallentin. In: KOTTE, Andreas. *Theaterlexikon der Schweiz*. Band 3. Zürich: Chronos, 2005, Bd. 3, s. 1992–1993. ISBN 3-0340-0715-9.

DOKOUPIL, Lumír a kol. *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava: Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity, 2005. 2 svazky (586, 469 s.). ISBN 80-7368-024-6.

EBERT, Gerhard. *100 Jahre Schauspielschule Berlin. Von Max Reinhardts Schauspielschule des Deutschen Theaters zur Hochschule für Schauspielkunst „Ernst Busch“ Berlin*. [online] [cit. 5. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.berliner-schauspielschule.de/jugend.htm>.

Hermann Vallentin. In: EISENBERG, Ludwig. *Großes biographisches Lexikon der deutschen Bühne im XIX. Jahrhundert*. Leipzig: Verlagsbuchhandlung Paul List, 1903, s. 1062.

ECKELT, Gerda. *Geschichte eines deutschen Theaters in Böhmen*. Stuttgart-Fellbach : 1991–1994. Rozmnoženina. Uloženo v Archivu města Ústí nad Labem.

GUZY, Elisabeth. *Erich Kästner und das Theater – ein bisschen mehr als Emil und Fabian*. Diplomová práce. Wien: Philosophische Fakultät Universität Wien, 2010. 132 s.

HAIDER-PREGLER, Hilde. Ein merkwürdiger Ort, dieses Mährisch-Ostrau! (Zur Situation des deutschsprachigen Theaters unter Rudolf Zeisel). In: SRBA, Bořivoj, STAREK, Jana (eds.). *Ztracené kontexty – Verlorener Kontext (K souvztažností české a německy mluvící divadelní kultury v Čechách a na Moravě)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 160–171. ISBN 80-210-3035-6.

Hermann Vallentin. In: *Collector's Homepage Autogramme & Autographen*. [online] [cit. 4. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.cyranos.ch/smvalh-d.htm>

Hermann Vallentin. In: *FDB.cz* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi/165134-hermann-vallentin.html>

Hermann Vallentin. In: *Filmportal.de* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.filmportal.de/person/hermann-vallentin_24b3e22997d74c5aa1f3d4679fba3c73

Hermann Vallentin. In: *Filmserver.cz* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://filmserver.cz/hermann-vallentin-osoba-118629/>

Hermann Vallentin. In: *IMDb.com* [online]. [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.imdb.com/name/nm0885030/>

Hermann Vallentin. In: KOSCH, Wilhelm. *Deutsches Theater-Lexikon: biographisches und bibliographisches Handbuch*. Klagenfurt: Kleinmayr, 1951, s. 2750–2751.

Hermann Vallentin. In: *Movieslist.in* [online] [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.movieslist.in/actor-actress/hermann-vallentin/films#.Ue_GzErDRaw

Hermann Vallentin. In: *Steffi-line.de* [online]. [cit. 12. 10. 2015]. Dostupné z: http://www.steffi-line.de/archiv_text/nost_film20b40/292_vallentin_hermann.htm

Hermann Vallentin. In: *Wikipedia.de*. [online] 17. 8. 2015 [cit. 1. 9. 2015]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Hermann_Vallentin

Lisl Valetti. In: *Wikipedia.de* [online]. [cit. 2. 5. 2015]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Lisl_Valetti

Lotte Stein. In: *Wikipedia.de* [online]. [cit. 2. 5. 2015]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Lotte_Stein

JIŘÍK, Karel a kol. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993. 811 s. ISBN 80-85491-39-7.

KAISER, Vladimír. Ústecké divadlo v letech 1909–1945. In: *Operabalet.cz* [online]. [cit. 20. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.operabalet.cz/default.php?page=txt&id=348>

KRACAUER, Siegfried. *Werke*. Band 6. Kleine Schriften zum Film. Herausgegeben von Inka Mülder-Bach. Unter Mitarbeit von Mirjam Wenzel und Sabine Biebl. 3 Teilbände. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2004. ISBN 978-3-518-58346-3.

LUDVOVÁ, Jitka. *Až k hořkému konci. Pražské německé divadlo 1845–1945*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2012. ISBN: 978-80-7008-286-7 (IDU), 978-80-200-2112-0 (Academia).

PREGLER, Hilde. *Die Geschichte des deutschsprachigen Theaters in Mährisch-Ostrau von den Anfängen bis 1944*. Dizertační práce. Wien: Universität Wien, 1965.

PIVOVAR, Marek, ŠPIČKOVÁ, Klára, EIBENOVÁ, Dita (eds.). *OST-RA-VAR 2012: rozborové semináře a diskuze*. Ostrava: Národní divadlo moravskoslezské, 2012.

Rosa Valetti. In: *Steffi-Line.de* [online]. [cit. 1. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.steffi-line.de/archiv_text/nost_film20b40/256_valetti_rosa.htm

SCHNEIDER, Hansjörg. *Exiltheater in der Tschechoslowakei 1933–1938*. Berlin: Henschelverlag, 1979. 358 s.

SCHNEIDER, Hansjörg. Cesty do područí. (Čtyři severočeská divadla mezi 1933 a 1938). *Divadelní revue* 15, 2004, č. 4, s. 35–45. ISSN 0862-5409.

SCHNEIDER, Hansjörg. Divadlo bez krize. (Německé divadlo v Moravské Ostravě). *Divadelní revue* 18, 2007, č. 3, s. 22–26. ISSN 0862-5409.

SCHNEIDER, Hansjörg. Nepřišli do cizího (Emigranti německého divadla 1933–1938 v Československu). *Divadelní revue* 2, 1992, s. 19–26. ISSN 0862-5409.

ŠTEFANIDES, Jiří. České drama v Deutsches Theater v Ostravě v letech 1919–1938. In: GILK, Erik, NEUMANN, Lukáš (eds.). *Moravica VI. Symposiana*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 39–44. ISBN 978-80-244-1904-6.

ŠTEFANIDES, Jiří. Divadelní kultura jako projev i aktivní činitel utváření regionu. In: *Slezsko a severovýchodní Morava jako specifický region*. Acta facultatis philosophicae Universitatis Ostraviensis, 170/1997. Ostrava: Ostravská univerzita, 1997, s. 217–250. ISBN 80-7042-482-6.

ŠTEFANIDES, Jiří. Karel Čapek: Die weiße Krankheit, Deutsches Theater Mährisch Ostrau, 1937. In: *Kontext(y) III*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Philosophica – Aesthetica 25 – 2002. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, s. 107–113. ISBN 80-244-0537-7. ISSN 1212-1207.

ŠTEFANIDES, Jiří. Morava a Slezsko jako divadelní prostor. In: *Kontext(y) IV*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Philosophica – Aesthetica 27 – 2004. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 141–152. ISBN 80-244-0988-7, ISSN 1212-1207.

ŠTEFANIDES, Jiří. Moravská Ostrava / Mährisch Ostrau. In: HAVLÍČKOVÁ, Margita, PRACNÁ, Sylva, ŠTEFANIDES, Jiří. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku / Deutschsprachiges Theater in Mähren und Schlesien 3/3*. Olomouc: Nakladatelství Univerzity Palackého, 2013, s. 129–159. ISBN 978-80-244-4256-3.

ŠÚSTKOVÁ, Hana. Německé divadelnictví v Moravské Ostravě do roku 1918. In: PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.). *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. 23. Ostrava: Tilia, 2007, s. 296–325. ISBN 978-80-86904-27-6.

ŠÚSTKOVÁ, Hana. Německé divadelnictví v Moravské Ostravě v letech 1919–1944. In: PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.). *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. 24. Ostrava: Tilia, 2009, s. 271–291. ISBN 978-80-86904-33-7.

THOMPSON, Kristin, BORDWELL, David. *Dějiny filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze / Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 827 s. ISBN 978-80-7331-207-7.

WÜNSCHMANN, Kim. Palästina als Zufluchtsort der europäischen Juden bis 1945. [online] [cit. 18. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/gerettete-geschichten/149158/palaestina-als-zufluchtsort-der-europaeischen-juden>

ZBAVITEL, Miloš. Ostravský klub českých a německých divadelních pracovníků. *Vlastivědné listy* 23, 1997, č. 2, s. 29–30. ISSN 0139-679X.

Prameny

Archivy:

Archiv města Ostravy, Špálova 19, 702 19 Ostrava-Přívoz

Fond: *Německé divadlo v Moravské Ostravě 1904–1944*

Obsahuje prameny k období městského i spolkového divadla, některé nesouvisejí přímo s divadlem. Číslování složek je nesoustavné.

Karton č. 3

Inv. č. 19: *Fotografické album*, městské divadlo Moravská Ostrava.

24 tuhých listů, zčásti oboustranně polepených černobílými fotografiemi většinou malého formátu. Většinou fotografie postav z inscenací, výjimečně i celkové záběry. Fotografie českých i německých herců, popsány většinou jménem herců ale bez uvedení role, někdy je uveden i název hry.

Ostravské muzeum, pracoviště hudební historie, Masarykovo náměstí 1, 728 41 Ostrava

Ve sbírkách tohoto muzea jsou uloženy nečetné prameny k období německého divadla v letech 1939–1944. Nacházejí se zde také konvoluty divadelních programů z období spolkového divadla Deutsches Theater z let 1925–1937 (v některých případech se jedná o představení hostujících souborů).

Spolkové divadlo Deutsches Theater v letech 1918–1938

Divadelní programy:

Sezona 1936/1937 (II C 10): 1 divadelní program

Programy sezony – nabídka repertoáru:

1935/1936 (II C 844)

1936/1937 (II C 845)

1937/1938 (II C 846)

Pokladní knížka Klubu českých a německých divadelních pracovníků (II G 45)

Dokumentační centrum dramatických umění, Umělecké centrum Univerzity Palackého, Univerzitní 3, 771 80 Olomouc

Mährisch Ostrau 1907–1944

Dokumentace k dějinám německojazyčného divadla v Moravské Ostravě. Divadelní společnosti, repertoár v letech 1907–1944, členstvo v letech 1907–1944, xerokopie z divadelních ročenek a soupisů repertoáru uložených ve Vídni, excerpce z denního tisku). Počet kartonů: 6

Schweizerische Theatersammlung, Schanzenstrasse 15, Postfach, CH – 3001 Bern

Databáze inscenací, v níž je možné vyhledávání na základě jména účinkujícího. Dále se zde k inscenacím nacházejí v některých případech tiskové články, fotografie nebo negativy, plakáty nebo programy.

Periodika:

České slovo. Moravská Ostrava, 1935–1938.

Duch času. Moravská Ostrava, 1935–1938.

Moravskoslezský deník. Moravská Ostrava, 1935–1938.

Morgenzeitung und Handelsblatt. Mährisch Ostrau, 1935–1938.

Ostrauer Zeitung. Mährisch Ostrau, 1935–1938.

Silesia. Mährisch Ostrau, 1935–1938.

Tagesbote. Brünn, 1935–1938.

Filmy:

Die Finanzen des Großherzogs [film]. Režie Friedrich Wilhelm MURNAU. Německo, 1924.

Der letzte Mann [film]. Režie Friedrich Wilhelm MURNAU. Německo, 1924.

Frau im Mond [film]. Režie Fritz LANG. Německo, 1929.

NÁZEV:

Berlínský herec Hermann Vallentin v Moravské Ostravě

AUTOR:

Bc. Lenka Schreiberová

KATEDRA:

Katedra divadelních a filmových studií

VEDOUCÍ PRÁCE:

Doc. PhDr. Jiří Štefanides

ABSTRAKT:

Diplomová práce *Berlínský herec Hermann Vallentin v Moravské Ostravě* se zabývá obdobím let 1935–1938, která tento slavný berlínský divadelní a filmový herec, režisér, pedagog a kabaretiér strávil v Deutsches Theater Mährisch Ostrau. Základ práce tvořil rozsáhlý heuristický výzkum denního tisku, ve kterém byly dohledány zejména divadelní recenze inscenací, na kterých se Hermann Vallentin podílel, a další související články. Byl vytvořen dosud nezpracovaný soupis rolí i režii a vybrané herecké výkony a režie byly na základě novinových recenzí a odborné literatury podrobněji analyzovány. Výsledkem je především pokus o charakterizaci Vallentinova hereckého projevu ve vrcholném období jeho života, popsán byl rovněž jeho podíl na sbližování českých a německých divadelníků v Moravské Ostravě ve třicátých letech v ostravské pobočce Klubu českých a německých divadelních pracovníků.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Deutsches Theater Mährisch Ostrau, Hermann Vallentin, divadlo, Ostrava

TITLE:

Berlin Actor Hermann Vallentin in Moravská Ostrava

AUTHOR:

Bc. Lenka Schreiberová

DEPARTMENT:

The Department of Theatre and Film Studies

SUPERVISOR:

Doc. PhDr. Jiří Štefanides

ABSTRACT:

The diploma thesis *Berlin Actor Hermann Vallentin in Moravská Ostrava* tries to describe the period 1935–1938, in which was this famous Berlin theatre and film actor, director, pedagogue and cabaret artist engaged in Deutsches Theater Mährisch Ostrau. The most important part of work was comprehensive heuristic research in the daily press of that time, where mainly the theatre reviews of the Hermann Vallentin's performances and stagings, as well as other articles regarding this period of the Deutsches Theater Mährisch Ostrau were found. On the basis of the sources was created the list of Hermann Vallentin's roles and inscenations in Ostrava (so far not published) and selected roles and stagings were analyzed. The main objective is an attempt to characterize Vallentin's acting. Also his efforts in cooperation between Czech and German theatre artists in the Club of Czech and German Theatre Employees Moravská Ostrava were described.

KEYWORDS:

Deutsches Theater Mährisch Ostrau, Hermann Vallentin, theatre, Ostrava